

ABONAMENTUL

Pe un an . . . 28— Cor
Pe jumătate an 14—
Pe 3 luni . . . 7—
Pe o lună . . . 2/40

Pentru România și străinătate:

Pe un an . . . 40— franci

Telefon
pentru oraș și interurban
Nr. 760.

REDACTIA
și ADMINISTRATIJA
Ștrada Zrlayi N-rul 1/a

INSERTIUNILE

se primesc la adminis-
trație

Mulțămite publice și Loc
Jeschie costă șirul 20 fil

Manuscrisele nu se in-
napoiază.

ROMÂNUL

Războiu și pace.

De Vasile Goldiș.

Arad, Nașterea Domnului

Pe colțul de pământ, unde ne-a așezat soarta, istoria cu șiroaie de sânge și bubuit de tunuri a reliefat iarăși în lumină strălucitoare unul dintre principiile eterne ale împreunăviețuirii omenestii: *principiul național*. Împărăția, puternică odinioară, care sute de ani a ținut încătușată în lanțurile robiei viața milioanele de oameni, cari vorbeau altă limbă și se închinau dumnezeirii în alt chip, decât lăceia, cari îi stăpâneau cu ascuțitul săbiei, azi zace prăbușită de răsuflet puternic al libertății naționale.

Împrăștiat prin împărății vecine, abia jumătate dintr'ânsul avându-și în statul său independent puțința liberei dezvoltări naționale, neamul românesc întreg resimte adierea duhului vremii și se sbuciumă între nădejde și temeri.

Străină odraslă a latinității, între popoare turanice și slave, ca niciodată până acum, poporul românesc își simte unitatea sufletească și inspirat de conștiința chemării sale istorice își împreună azi gândul și își frământă sufletul în căutarea izbăvirii.

Păgâna încăierare, ce se deslănțuise acum de curând între noi, a fost ca o furtună curățitoare de miasme și a trebuit să fie, ca astfel la urmă înviorați regăsindu-ne unii pe alții, mai vărtos să ne pătrundem de iubirea

împrumutată a acelora, cari au chemarea să-și împreune întreaga voință și tot sufletul la opera măreață a mântuirii acestui neam, vrednic de soartă mai bună.

Prin ceasurile vrajbei otrăvitoare, în sufletul neamului întreg a tresărit deodată conștiința solidarității noastre naționale, a românilor de pretutindeni, și spre dureroasă uimire la tuturor dușmanilor noștri de vecuri am dat neîndoelnică dovadă de sănătatea noastră ca națiune conștie de sine și de înaltele sale aspirațiuni. Ca prin minune, a încetat zavistia aici, pretutindeni, și azi, dela Nistru pân' la Tisa în noi toți un suflet bate.

Cu pace în sufletele noastre comemorăm astăzi nașterea Dumnezeului iubirii și ne închinăm la altare mulțumindu-i. Că a fost arătarea providenței. Au sosit, iată, zilele de încercare a voinței, a înțelepciunii, a hotărâtoarei făptuirii.

Popoare mult mai mici decât al nostru s'au ridicat cu foc și sabie împotriva dușmanului, care asupria pe frații lor în împărăția vecină și au cutezat să-și pună în joc toată ființa și fericirea viitoare. Astăzi lumea li-se închină ca la o frumoasă pildă a voinței bărbătești și a vitejei. Indrăsneșilor le este norocul tovarăș, cei lași sunt vrednici a li-se lua și ceea ce au.

Azi istoria face apel la energiile, la puterea de viață a neamului românesc. Căci în vecinătatea noastră glorios și biruitor a ieșit din temniți duhul libertății naționale și de suflarea lui frământă pădurile din văile și muntii românești. Istoria a adus iarăși aminte celor puternici, că nu este împărăție dăinu-

toare fără de aceea, care își are ființa adâncită în sufletele oamenilor, cari trăiesc într'ânsa, iară lumina și căldura și nutremântul sufletului roditor de viață și de putere este libertatea națională.

A venit ceasul ori trebuie să vie, în care îngrijorați de viitor cei ce conduc destinele monarhiei habsburgice vor sonda rădăcinile ființei acestei împărății în sufletele milioanele de români și atunci trebuie să se desvâlească adevărul, că sufletele acestea, credincioase peste măsură și poate peste trebuință, tânjesc, se ofilesc, și nu sunt pământ roditor de viață și de putere pentru împărăție, căci li-s'a luat lumina și căldura și nutremântul: libertatea națională, fără de care nu este viață, ci tânjire și moarte. Cine însă voințe să aibă și să stăpânească sufletele românești, trebuie să le dea libertatea națională.

Oricâte ar fi ademenirile acestei vieți pline de păcate și de mizerii, orcât de puternice ar fi îndemmurile ipocriziei și ale blestematei trădări, nu poate fi acel dascăl român, care tremură de încrunțatul inspector unguresc, nu poate fi acel preot român, care își teme pânea de toate zilele de privirea dușmană a fibirului păgân, nu poate fi acel arivist cu sufletul putrezit de ciurimă poftă a măririi, nu poate fi acel ministru român, care-și frământă gândul calculând șansele tuturor situațiilor date ori posibile, nu poate fi ca, în ceasul sfânt al reveriei sufletești, să nu fi auzit în cea mai ascunsă cămăruță a sufletului său șoapta sângelui și a strămoșilor: *mai presus de toate eu vreau libertatea națională și în ceasul hotărâtor pentru această viață — viața mi-o dau.*

Spadă și corăbii.

Printului Carol.

Odată Te-am văzut, cu alți copii,
Jucându-te ntr'o vară prin grădina
Frumosului castel. Privea Regina
Din umbra unui pom, și jucării
Ea însăși vă făcea legând de-olaltă
Uscate crengi de brad, se nchipuia
O plută pe pârâu. Voi după ea
Fugeați răzând văzând-o 'n drum cum saltă.
C'un băț în mâni, mergeai cu pluta 'n rând
Cuprins de zor să-i cârmuești înnotul,
Iar ceilalți, aceeași cârm' având
Mergeau privind, căci tu-i erai pilotul.
Iar când vedeai că 'n Peleş vi s'a dus
Sau când era cu totul desfăcută,
Voi fuga vă 'ntorceați, că 'n deal mai sus
Regina v'astepta cu altă plută.

Erai pe-atunci mai mic. Și te văzui
Mai mare-apoi. Cu doi de a ta etate
Pe-un pod ce'n stânga drumul îl abate
Pe-al Peleşului mal, din dreapta lui,
Aproape de castel, pe sub grădină,
Acolo stai. Iar brazii de pe mal

Priveau mirați la micul caporal
Precum cei doi copii, cu vorba plină
De uimire, cred, priveau acum tesacul
Pe care Tu-l țineai veghiat în mână
Și parcă'n felu-oștenilor bătrâni
Deprins cu el. Și ca să-și facă placul
Răzând Tu i-ai lăsat s'apese-ușor
Cu mâna pe tăiș, și ca să vadă
De-i greu, l-au judecat pe palma lor.
Apoi luându-l Tu, în chip de spadă
Prin aer l-ai purtat, și manevrai
Acum întins pe cât puteai ajunge,
Isbind spre-un punct așa cum să străpunge
Sau dând peziș în chipu 'n care tai.
Cărunt un general atunci, cu pasul
Domol și cumpătat spre voi venea,
Dar nu l-ați observat decât abea
Când stete 'n loc și-i auzirăți glasul.
Pe cât de iute scapără scânței
Amnaru 'n foc, așa și-a fost de iute
Tesacu 'n teaca lui, și 'n grabă ei
Și mâna dreaptă gata să salute.
„Trăiți!” și 'nfipt și drept, cu peptu 'ntins
Ai stat în fața lui, iar el, coloană,
În fața ta — ce vrednică icoană,
Și ast-fel Ți-a răspuns. Și-apoi te-a prins
De mână generalul ca pe-un frate.

Iar eu supt brazi priveam la voi tăcut.
De ce-aș nega, că ochi-mi s'au umplut
De lacrimi mari din multă adânc vărsate
Văzând cum pleci cuminte 'n rând cu el:
Pe strămtul drum ce duce la castel,
Cum urcă 'nceet nepotul cu bunicul.
Și eu, și acei ce pe a vieții cale
De patru ori făcurăm drum mai lung
Decât al tău, mai pot spera s'ajung
Să văd pe culmi isbânda vieții tale?
Tu crești acum voinic, și Dumnezeu,
De nu-i măhnit pe noi ca să ne bată
Cu ce-a știut mai aspru El vr'odată
Să bat'un neam — vai neam român al meu
De ce chiar tu să ai o judecată
Așa de grea! — de nu-i măhnit pe noi,
Cu bine-ți va spori 'ndelung și anii,
Cu braț voinic îți vei opri dușmanii
Și 'n lupte vei conduce-ostași eroi.
Visăm și noi, de mult visăm voinicul
Ursit să scape fata de mpărat,
Cum Făt-frumos ursit a fost s'o scape.
El iar va ridica un neam furat
De-ai săi dușmani și-aproape aruncat
Supt bulgării 'nmormântătoarei sape.
Veni-va El, și peste munți și ape
Sumeț va stăpâni din Vest în Ost —

Românii vor libertatea națională, fiindcă fără de aceasta nu-și pot agonisi condițiunile fericirii pământești, iar la fericirea aceasta tot atât de firesc este dreptul lor, ca al oricărei alte națiuni de pe pământ. Nici odată nu vom recunoaște drepturi de supremații și eghemonii asupra noastră, ci pretindem egala noastră îndreptățire națională.

Va avea monarhia puterea materială a ne ținea mai departe în sclăvia, în care ne aflăm frații noștri din alte părți vor fi având încă binecuvântate cuvinte de a sta impasibili în fața suferințelor noastre naționale, dar' în ziua aceasta sfântă a nașterii Dumnezeuului, care prin jertfirea sa a mântuit lumea, gândul nostru se înseninează de adierea vântului răcoritor, ce vine dinspre Dunărea bătrână spre noi și veseli prindem nădejdea mântuirii noastre. Mărturie este istoria, că în cele din urmă învingător a rămas totdeauna brațul mână de poruncile sufletului propriu.

Istoria își face calea ei printre neamurile lumii și legile firii îi croiesc cărarea. În război și în pace nu se întâmplă altceva, decât se afirmă adevărul, că fiecareia soarta îi măsură după vrednicile sale. Nouă ne rămâne însă datoria să vestim adevărul, să-l propagăm între frații noștri români îndemnându-i să fie vrednici a-și crea o soartă mai bună în alcătuirea aceasta de stat, pe care ei o țin cu sudoarea muncii lor și pentru care atât strămăni ai lor au trebuit să-și verse sângele în trecut și pentru care chiar acum se va cere poate iar sângele nostru.

Ne fericim că a intrat pacea în rîndurile noastre, căci a sosit vremea ca în neafărită unire să ne împreunăm gândul și voința și toată puterea spre războiul mare cu armele legii pentru libertatea noastră națională. O nouă zală se făurește în lanțul robiei noastre și pentru veacuri ni-se pregătește cetate sclăviei. Acum ori niciodată va trebui să arătăm lumii, că am înțeles semnele vremii și fără frică de moarte vom scutura jugul robiei naționale. Cu gândul acesta ne închinăm azi la altarele Aceluia, care cu moarte pe moarte călcând a aflat viața de veci.

Un anachronism: cultura națională maghiară.

De Octavian Goga.

A magyar kulturát a magyar nemzet élőkkel szabja meg... a mely mindenható, örök és halhatatlan, és mely megszabja a maga irányát épen úgy, mint a hogy meg van szabva a esilagok fénye.

(Ministrul Zichy, discursul parlamentar din 14 Dec.)

E în deobște cunoscut spiritul iperbolic, exagerarea fără măsură, cu care compatriotul nostru ungar își afișează de obicei calitățile lui de rasă. Publicitatea ungurească, literatura lor, băjbăie de accentele stridente ale unei laudăroșii orientale, care nu găsește decât superlative când vine vorba de te miri ce însușire a neamului lui Arpad. În această lipsă de autocritică, în nota de megalomanie și dispreț a exagerării morbide, s'a îndrumat la ei spiritul public și s'a făcut educația societății. Culmile de gândire ale geniului uman trecute prin retorta aprecierii ungurești devin niște biete mușinoase fără preț, în vreme ce inocentele manifestări de viață ale creierului turanic iau proporții uimitoare.

Nu cred să fie o țară cu mai mulți oameni inconștienți de valoarea lor, cu gesturi mai largi și cu o mândrie națională mai rău plasată, ca țara ungurească. Nicăiri n'ai să găsești funcționari publici așa de rancunoși, conducători așa de brutali și jandarmi așa gata de bătaie. Pentru un străin occidental lumea asta ciudată, oamenii aștia viteji și bătoși, atitudinile aceste de grandetă ridicolă, sunt un aspect străniu și store zâmbete de compătimire sau glume.

Intre număratoarele calități, cari socot că le asigură superioritatea de rasă asupra neamurilor învecinate, ei pun la locul întâi: *cultura națională maghiară*. Gazetăria din Budapesta, tribuna parlamentară, încercările literare scot tot mai des la suprafață argumentul, că cel mai puternic stâlp al supremației lor politice e cultura națională maghiară, în puterea că-

rea ei sunt predestinați la dominațiune, având a face cu rase inferioare. Dovadă actuală a acestei concepții ne-o dau cuvintele recente ale ministrului de instrucție Zichy, în cari, răspunzând unui orator român, nobilul conte răpit de avânt cu adevărat național, confundă drumurile culturii ungurești cu mersul stelelor din cer. Acest argument de altfel e susținut și de aparatul puterii de stat, e propagat la noi prin baionete și lansat în lumea largă de nenumărați retori, cât plătiți cât neplătiți. Întâlnit atât de des e în stare, firește, să întunece din când în când și judecata clară a multor oameni de-ai noștri, devenind astfel isvorul unei serii de opinii greșite.

Intellectualul nostru ardelean izolat prin forța împrejurărilor de manifestările superioare ale culturii românești, condamnat la o educație străină, rămâne adese orbit de strălucirea de fațadă a unguismului din jurul lui, care-l buimăcește și-i slăbește încrederea în puterile proprii. Câți oameni de-ai noștri nu întâlnim zilnic, pentru cari contele Apponyi e cea mai înaltă expresie a debatterului parlamentar, gazeta „Az Ujság” cel mai bun organ de publicitate, Ujházi cel mai genial actor, Pickler profesorul cel mai erudit, Molnár Ferenc autorul cel mai de spirit și așa mai departe. Acești surghiuniți pe cari nenorocirea i-a ținut departe de curente de gândire ale apusului și în același timp nu le-a dat nici prilejul să pătrundă în tainele sufletului românesc, duc o viață intelectuală de compătimit, plină de greșuri și de dibuiri. Psihologia lor de hibrid e cea mai dispusă să atingă în raporturile cu străinii coarde de concialință vinovată, din ceata lor se recrutează șegheștii politici și literari, ei sunt agenții de licitație minuendă a pretențiilor noastre legale. Ce mare serviciu le-ar face acestor naufragiați fără busolă și câtă orientare ar aduce în societatea noastră un spirit clar, care în lumina unor cercetări științifice ar căuta să ne prezinte aspectele așa zisei culturi maghiare din zilele noastre. Înălturând contribuția vecinilor, izolând elementele străine atât de covârșitoare, ar fixa rezultatele reale ale creațiunii specific ungurești și ne-ar lămuri astfel colțșorul extrem de mo-

*In inimă-mi o știu, o știu eu bine!
Și cine-avu noroc așa ca Tine?
Că 'n brațe tu, de mic, purtat ai fost
De-un inger alb din lumile cântării,
Că-i dete Apolo dulcele său rost
Și-un suflet mare-al milei și 'ndurării.
Un rege glorios apoi Te-a pus
Pe ai Săi genunchi și staturi el îți dete,
Bătrân și înțelept, ca să-ți arete
Ce drum să iei, de mână te-a condus.
Și va veni, veni și-un timp dorit —
Când cele 'nguste-și vor mări cuprinsul,
Când cele ce au fost joc vor fi 'ntradinsul
Și nu ne va 'ngrădi 'n puteri învinsul
Șirag de munți: Tu, Rege preamărit
Al vremilor de-atunci, tu mândre nume,
Primește-al meu salut dintr'altă lume!
Voii fi 'n mormânt cu suflet tresărit
Știind că 'n lupte porți cumplite săbii
Și drum măreț tu tai schimbatei sorți
Că'n larg pe Pontul Euxin Tu porți
Unite 'n stol puternice corăbii!*

G. Coșbuc.

La sărbători.

De Ioan Agârbicean.

Stă copila 'n poartă
Cu mâinile 'n poală,
Ochii triști și-i poartă
Pe ulița goală.

St. O. Iosif.

„Asta e o idee minunată”, strigă vesel Părintele Andrei în ajunul Crăciunului seara, după ce ceti telegrama. Și el, și preoteasa, și fetița Mărioara rămăseseră inspăimântați când le intră în casă îmburat cu mustața înghețată, un cursor de la cel mai apropiat oficiu telegrafic. Pe sate și pe lângă o viață cu puține legături de orice fel, telegramele se capătă rar, odată, de douăori în viață, și astfel nu-i mirare că cei trei rămăseră o clipă înlemniți când văzură plicul sigilat. Vasile, clericul, feciorul lor, era sănătos tun, cel puțin așa îl știau, însă... ce nu se poate întâmpla de pe-o zi pe alta. Spaima lor țină puțin căci în clipa următoare părintele Andrei rupse plicul, citi dintr'o aruncare de ochi conținutul, și, încă înainte de a zice ceva, o veselie mare i-se revărsă pe fața bărboasă, i-se grămădi în ochii negri.

— Nu-i nimic rău? întrebă bucuroasă preoteasa și, deodată cu fața se apropiară și cetiră hârtia ce le-o întinse părintele.

— Vă spun că e o idee minunată, zise iarăș părintele. Așa, zic și eu că vin sărbătorile.

Fetița, Mărioara, începu să salteze prin casă, fluturându-și rochița vișinie. Ochii ei albaștri radeau de fericire, obrajii ei fragezi, fini, de copilă încă erau inundați de lumină, în vreme ce zicea mereu: „Ce bine-mi pare că vine bădica! Ce bine-mi pare!”

— E o surpriză plăcută, zâmbi preoteasa.

— Ce surpriză dragă, ce surpriză? E o fericire! Întâi că voiu avea pe mâne cântăreți buni în strană și mai pe urmă voiu avea cu cine închina un pahar de vin! Asta nu-i puțin la un praznic așa de mare”, și părintele Andrei începu să-și netezească vesel barba lungă.

Preoteasa privi acum, îngrijorată, prin casă. Ochii i-se opriră asupra oalei în care fierbea varza.

— Aha! făcu vesel popa te și gândești la prânz! Dar te gândești înzadar! Nu mai trebuie nimic, căci vecinic rămâne adevărată zicala: Nu-i pasăre ca porcu' și buruiană ca curechiu'.

Aici se născu puțină discuție; preoteasa câștigă repede pe partea sa pe domnișoara Mărioara, părintele rămase singur, și se hotărî, deci ca slujnica să tae capul reței celei îndopate încă în seara asta. Mărioara eși sprintenă în bucătărie și duse vestea cea mare slujniciei.

— Nu purta nici o grije: pe când va toca de liturghie, și supa, și friptura o să fie gata și nu vom lipsi nici noi dela biserică, zise preoteasa. Nu le va strica o supă caldă, te-asigur, după un drum pe-un ger ca acesta.

dest ce-i revine acestui popor pe arena de luptă a intelctualității universale.

În aceste rânduri aș dori numai să schițez în treacăt, susținându-mi dreptul de a reveni când-va asupra chestiunii, problema destul de interesantă pentru noi, anume anahronismul ce se comite când se vorbește astăzi de-o cultură națională maghiară, în legătură cu faza actuală de dezvoltare a literaturii ungurești.

Pentru un cetitor străin, care cunoaște poporul unguresc și cunoaște operele literare în cari au fost prinse notele lui caracteristice, literatura actuală curentă prezintă un aspect cu totul străin. Din toată producția timpului din urmă nici un gen literar nu mai este expresia sufletului maghiar, nu porcede din fibrele gândirii specific ungurești. Din tot ce se tipărește zilnic, — și comerțul lor de cărți e exorbitant, — nu se desface impulsul organic al unei literaturi naționale. Inzadar vei căuta în cărțile lor oglinda notelor istorice ale psihologiei ungurești: în așazisa literatură ungurească ungerii se întâlnesc tot mai rar. S'au pierdut tipurile romantice ale lui Jókai, mândrii nemeși greoi și îndărătnici ai baronului Kemény, s'au dus cu Mikszáth și simpaticii țărani vioi din țara slovacilor. S'a curmat tradiția de avânt, nota de nobleță, sincera simpatie de subiect a scriitorului, nu mai întâlnești în piesele lor de teatru pe țăranul gălăgios, violent, nu mai găsești în poezia lirică suflul de sănătate rustică, dragostea de natură. Nu mai e nici pustă ungurească în cântece, nici chiot de ciarde, nici vitejia romantică a haiducilor din Bakony. Toate notele particulare au fost sacrificate, literatura lor nu mai e o literatură națională.

Valorile estetice au fost modificate, credințele literare s'au schimbat, eroii sa'u înlocuit. Nu mai e literatură militantă, nu mai sunt luptători pe arenă, nu mai vezi tribuni ai revendicărilor naționale. Nu te mai opresc accentele energice ale violenței turanice, în fața ta se desenează icoane triste, întunecate, clișeuri uzate de artă internațională. Un suflet chinuit, svârcolirile unui individualism exagerat, un cinism brutal și o frivolitate necunoscută cer cuvânt în producția lor actuală. Țăranul a încetat a mai fi subiect literar, neme-

șul se mai ivește abia în câte o piesă de teatru ca să facă delicia spectatorilor cu poza lui ridicolă. Puntea care ar lega pe cei de azi cu trecutul sufletului unguresc s'a frânt, reflexele elementelor sociale cari au făcut istoria acestui popor nu mai au cuvânt în literatură. Vei întâlni în schimb la teatru pe avocatul din Lipótváros, pe burghezul utilitarist, pe orașanul mut pentru frumusețile naturii. Poetul are să-ți prindă în rime frigurile sufletului sbuciumat de toate mizeriile asfaltului, din strofele lui vei alege spleenul sau amărăciunea păgânului modern lipsit de orice credință, în locul imaginilor colorate ale panteismului de odinioară vei găsi întunecătura posomorâtă. Reconstructuind pe urma unei cărți personalitatea autorului, rămâi penibil atins de această cunoștință nouă. Recules odată ai să-ți mărturisești în pripă: domnul acesta n'are nimic a face cu toată frământarea istorică a maghiarismului milenar, dela Árpád până la Arany János. Domnul acesta este tipul curent al abasverului modern pe care l-am întâlnit și la Ostanda și la Riviera și pe bordul corăbiei în drum spre Singápur, îl chema Meyer, Durand sau Löwy și era totdeauna la fel. Domnul acesta poate să fie astăzi întâmplător redactor la „Pesti Hirnap” și să scrie piese pentru Király színház, dar așa plictisit cum îl văd eu, mizantrop, fricos, plin de probleme și de reumatisme, ar fi cea mai inoportună apariție în mijlocul cetățenilor dela Salonta-mare, cari i-ar fi deopotrivă de străini sufleteste ca și farmerii din Scoția. Izolat de toate tradițiile unei moșteniri milenare, el nu înțelege tainele acestui pământ, nici aer, nici lumină, nici umbre, nici culoare, — și când călătorește în vagonul restaurant dealungul pusteii ungurești, privirea lui e mai plictisită decât a mea. În mine este cel puțin interesul palpitant al vecinului intrigat de-o dușmănie istorică, pe când din ochii lui privește sila Weltbürgerului, lipsit de orice preocupări de ordin național.

De unde acest aspect straniu al literaturii ungurești de astăzi? Răspunsul e deopotrivă de laconic și lămuritor: *Budapesta*. Sunt ravagiile Budapestei în aceste pagini străine. Acest oraș pripit, cu americanismul lui, cu cabareturile, cu jidanii lui, cu jargonul din Do-

hány utca, cu obscenitățile nocturne, acest furnicar improvizat și-a impregnat pecetea în literele ungurești. Din amestecul de rase al acestei metropole fără nici o tradiție, din șvabii băștinași, din ovreii covârșitori la număr și din Maghiarii importați s'a plămădit un amalgam etnic particular, străin și ca viață și ca psihologie de neamul unguresc, alcătuit din țărani, din clasa de nemeși, și din proaspăta burghezie a orașelor provinciale. Acest amalgam e determinat în toate aspectele lui de notele de rasă ale elementului semit, superior și ca facultăți intelectuale și ca putere economică și numerică. Prin acordarea de libertăți politice ca nicăiri altunde, prin vecinătatea apropiată a Galiției, potopul de ovreii a crescut din an în an, la găsit tot mai puține obstacole în lupta cu autohtonii inferiori, și-a croit un culcuș aci pe malul Dunării, cu cunoscuta-i inteligență și vitalitate a acaparator comert, industrie, cultură. Toate ramurile de manifestare ale vieții publice au fost năpădite și cucerite de acest popor neastâmpărat și plin de calități. O jumătate de veac petrecută în activitate conștientă a fost de-ajuns ca imigrații să desființeze caracterul unui trecut destul de șters și acceptând din toate atribuțiile celor învinși numai limba ungurească, modificată după urechea lor, să creeze din Budapesta *cel mai puternic emporiu de cultură națională semită*.

Firește că gimnastica intelectuală a Budapestei n'are nici în clin nici în mănecă cu aluatul milenar al neamului unguresc, firește că din zidurile mucegăite ale ghettoului din Király-utca nu pot răsuna cântecele sălbătăciei romantice a *betyárilor* ungurești. E explicabil că teatrul popular (Népszínház) în care cereau cuvânt păstori de pe pustă, hoți de cai dela Kecskemét cu inima în dinți și ismenele în vânt, a trebuit să deie faliment, ca să facă loc operetei cosmopolite, ori comedii-lor lui Molnár, din cari alegi umorul rece, cinismul tulburător și artificiile spiritului semit. De sigur că simpaticele tipuri primitive din piesele lor populare erau un anachronism și un prilej de plictiseală îngrozitoare pentru spectatorii de felul lor din suburbiile Varșoviei. Prin infuziunea aceasta străină s'a curmat

Părintele abia acum își aduse aminte că omul care aduse telegrama, aștepta încă în bucătărie.

— Il pofti în casă, îl îmbie c'un pahar de vin cald, îi plăti taxa întreit.

— A fost frig mare, bădicule? îl întrebă cercetându-l cu privirile părintele Andrei. Cursorul era un om trecut de vârsta jumătate, de un ochi era chior; era destul de slab legat, românul.

— Pe jos nu-i așa frig, răspunse acela cu silă, dar cei din sănii știu că îngheață.

— E drum bun de sanie, vezi bine, zise popa. — De când sunt poate de două ori să mai fi apucat așa un drum, răspunse străinul, dar' nici așa un ger. De aceea aș avea o rugare către Sfinția ta. Aș vrea să mă cuibăresc pe- aici pe undeva, până dimineată.

— Pentru asta nu trebuie nici o rugămintă. Poți dormi cu sluga, și dimineată te duce cu sania până acasă, zise părintele.

— Cu sania dumnitale? — Da. Merge în calea feciorului care vine cu alți trei prieteni.

Străinul chiori la paharul gol, părintele Andrei i-l mai umplu. După-ce-l bău omul zise: — De sanie mulțămesc, că nu pot sta atâta nemișcat. Aș îngheța pe crivățul ăsta.

În curând cei trei fură iarăș singuri, și, până târziu, ascultând colindele, vorbiră veseli de Vasile și de cei trei. Părintele Andrei zicea mereu: „Știi că e o idee minunată! Ai cu cine în-

china un pahar de vin la un praznic așa de mare. Apoi vom mai ști noutăți. Ei”. Când făcea „ei”, lua paharul și-l golea în sănătatea celor patru, pe cari mâne îi vor avea de oaspeți. Anticipa binișor din veselia ce-o prevedea pe mâne, și, târziu, când se scula dela masă, cu puțin înainte de miezul nopții, ochii lui luceau ciudat.

Preuteasa se temea de-un singur lucru: de gerul ăsta mare și ei nu aveau nici o blană ca să li-o trimită la țară.

— Aș! Bundă lor! La niște tineri, ce vorbești soro? îi zicea părintele.

Ea însă tot nu se liniști până ce nu se hotărî că va pune dimineată în sanie cojocul păcurăresc din cămară și că va mai împrumuta unul din vecini încă în seara asta.

Și ea și părintele se gândeau cine să fie cei trei cari aveau să vină cu Vasile și că pentruce veneau pe-o singură zi, pe ziua întâia de Crăciun? Însă cu privire la nedumerirea din urmă părintele Andrei o liniști pe preuteasă spunându-i că nu-i va lăsa cu nici un preț să plece până a treia zi.

Mărioara se bucura din suflet că vine fratele său pe care, îi părea, că nu-l mai văzuse de-un veac, deși abia erau trei luni și ceva de când a părăsit satul. Ea se bucura că-l va vedea, că va avea cu cine rîde; știa că, odată Vasile acasă tatăl său îi va lăsa să se sămieze toată ziua; apoi mai știa că fratele său nu venia nici odată dela oraș cu mâna goală. Și fetele mari

se bucură de orișice prezent, dar încă o copilă ca ea, căreia încă îi trebuie jucării!

Mărioara trecea din anul al cincisprezecelea într'al șasesprezecelea; de celea mai multeori părea copilă încă, însă uneori o lua în stăpânire o tăcere ciudată. Dar acum la gândul că fratele său vine, putea vedea oricine că rochița scurtă e haina ce i-se potrivește mai bine.

Puțin își bătu capul cu cei trei, — clerici de bună seamă ca și fratele-său — puteau să vină! O să se sature și ei de varză și de rață, vor bea vin cu tatăl-său și vor râde cu toții. Ba, dacă li-o fi pe plac, vor putea chiar s'o insotească pe ea și pe Vasile la săniat.

Ea adormi cu gânduri și închipuiri atât de luminoase, încât peste noapte, se văzu sburând într'o sanie cu mult mai frumoasă încă decât a lor, dusă de doi cai albi ca de spumă. Râsul ei argințiu, plin, — râsul gras și gânditor al copiilor — răsună de multeori, peste noapte, în casa părintelui Andrei.

Dimineata părintele Andrei, în reverendă, cu paltonul cel nou, cumpărat numai acum de câteva săptămâni când ridicase ajutorul de stat, se plimba nervos prin casă și, în toată clipa, privea prin geamul luminos, desghețat de căldura din casă. El nu voia să plece la biserică până ce nu-i vor fi sosit musafirii, să înceapă slujba dela utrenie, cu ajutorul lor.

Zadarnic îi spunea preuteasa că asta nu se poate, că băeții vor trebui să se încălzească în-

deci firul de continuitate istorică a sufletului unguresc în literatura maghiară și s'a dat naștere unei literaturi improprii, îndrumată de preceptele producției curente internaționale, în care dacă există o notă națională, aceasta e semită.

Nu e vorbă aici de cântărirea talentului scriitorilor dela Budapesta, ci de caracterul național al operei lor. Nimeni nu va nega talentul lui Kiss József, care în baladele lui și în poeziile lirice găsește de multe ori expresia fericită a frumosului literar, dar nimănui n'are să-i treacă prin minte că acest vizionar înamorat de amintirile cele mai intime ale trecutului de ghetto (*Mesék a nagyapáról*) ar fi unghur în literatură. Scrișul lui face și parte din patriotismul sufletesc al culturii naționale eвреști ca și poeziile lui Maurice Rosenfeld, ca și Manasse al lui Ronetti-Roman. Și ca dănsul sunt astăzi cei mai mulți scriitori cari creiază spiritul curent în așa zisa literatura maghiară. Pentru ceitorul înțelegător se deslușesc cu cea mai mare ușurință notele de rasă ale acestor două popoare, pe cari negrocirea le-a silit să facă un compromis literar. Din poezia ipermodernă d. e. a lui Ady Endre, cu tot exotismul ei Verlainean, cu egocentrismul morbid al acestui sensibil, deslușești pasiunea nedomesticită și voința intensă a sângelui unguresc, — în vreme ce fraza răsunătoare și calambururile lui Szép Ernő, tradează pe gaminul din Teréz-város, pur și simplu iudaic. Pentru un observator, care cunoaște resorturile ascunse ale sufletului unui neam, limba nu e un element de judecată hotărâtor, cu mult mai lămuritoare sunt adevăratele care se desfac din spiritul creator al unei opere de artă.

Ar fi, cum spuneam, un lucru folositor și de reală importanță pentru noi o analiză a culturii maghiare din zilele noastre. Într'un studiu vast s'ar putea urmări pas cu pas notele de rasă și diferențierea lor, s'ar fixa particularitățile sufletului maghiar alături de reflexele tipice ale mentalității eвреști. Nimic mai ușor decât a scoate în evidență din producția lor literară nota organică națională.

Imi vine în minte în treacăt cunoscuta romanță plină de poezie naivă, a marelui poet

Petőfi: *Megy a juhász szamáron*. Toată povestea asta simplă e atât de mișcătoare. Păstorul călare pe măgar, grăbește spre casă. Picioarele aproape-i ating pământul, că e mare băetanul, dar jalea lui și mai mare. Cânta din fluier colo în livadă și turma păștea liniștită, când i-au adus de veste că draga lui trage de moarte. Repede pe măgar și haide către casă, dar a ajuns prea târziu, murise copilă. Amărit, ce să fi făcut bietul băiat, a prins măciuca și și-a lovit măgarul în cap...

Un crâmpni de suflet adevărat unguresc palpita în cele patru strofe ale lui Petőfi. Peisajul turmei de pe pustă, ciobanul călare pe măgar, jalea lui naivă și gestul, — mai ales gestul — dela urmă cu măciuca, se poate ceva mai unguresc? Deslănțuirea violentă a pasiunii, lovitură aceea de măciucă în capul măgarului e un reflex tipic al sufletului unguresc. Vă închipuiți d. e. că un sas și-ar lovi măgarul în cap, de jale că și-a găsit iubita moartă? Nici decum. Poate îl vindea și pleca la America, sau te miri ce făcea. Dar lovitură la cap, așa e ungurește. Iată un produs al literaturii naționale maghiare, o intrupare organică a sufletului unguresc.

Cât de departe cad de aceste imagini de la țară creațiunile lor de astăzi și toată literatura actuală dela Budapesta. Mi-a rămas în memorie o pagină extrem de caracteristică a unui scriitor de-al lor, care iscălește Ignotus, îl cheamă, mi-se pare, Veigelsberg, și e șef de școală, directorul celei mai apreciate reviste: *Nyugat*. Serie undeva despre influința naturii asupra omului modern și accentuează cu multă tărie cât de singur se simte el într'o pădure. O solitudine penibilă îi apasă sufletul în mijlocul unui codru de brazi. Natura sălbatică îl enervează, ireamătul copacilor îi trezește fiori. Imi plac parcurile franțuzești, parcurile tunse, îngrijite. Iubesc natura, — cam așa încheie d. Ignotus, — dar numai până unde pot simți urmele mâinii omenesti...

Vreți o înfășurătură mai caracteristică în care să fie zugrăvit un sentiment al orașanului deslegat de toate infimătățile naturii? Cum să nu fie penibil impresionat de tăcerea unui codru de brazi, acest creier zămislit în umbra zidurilor, domnul de Veigelsberg, care de zeci

de generații și-a întrerupt contactul cu natura, doar' plumării lui oboșiți de aerul greu al ghettoului atâtor incarnațiuni anterioare nu suportă ozonul, frica tradițională a semitului îl face să tresară la fiecare foșnet. Da, e o pagină tipic ovreiască proza aceasta a dlui Veigelsberg, care în aforismele-i destul de spirituale exclamă undeva: „*A multtal szemben csak egy kötelezőgünk van: az hogy ellejtsük*”. (Numai o singură datorie avem față de trecut: să-l uităm.) Cred și eu dle Ignotus, aveți toate motivele...

S'ar putea urma coloane multe cu acest paralelism, punând în față creațiunile spiritului maghiar și cele ale spiritului semit, în așa numita literatură ungurească. Aceasta analiză s'ar putea face ușor de orice cunoscător și n'ar trebui să trezească nici o supărare, fiindcă n'ar fi decât constatarea unui adevăr impus de forța împrejurărilor. Concluzia ce se desface dintr'o asemenea paralelă care reoglindește istoria literaturii maghiare, este că literatura națională ungurească a încetat în poezie cu Petőfi și Arany János, iar în proză cu Mikszáth, făcând loc literaturii naționale eвреști budapestane, hotărâtoare în zilele noastre.

Acesta e adevărul și n'aș avea nici o bucurie, dacă prin aceste constatări făcute fără nici o ură aș provoca amărăciunea scriitorilor de astăzi de pe malul Dunării, a căror activitate, întru cât pot s'o urmăresc, îmi trezește aspectul în măsura talentului literar cu care pășesc pe arenă.

Un învățământ însă aș dori să se desprindă din aceste rânduri și anume faptul, că o astfel de cultură improprie, fără rădăcini, cum e cultura maghiară din zilele noastre, despre care cântă ditirambi dl ministru Zichy, nu poate constitui o primejdie pentru noi, tocmai astăzi când literatura românească e îndrumată în spirit național de-o mulțime de talente superioare.

Maghiariza nu ne poate literatura ungurească prin producția ei actuală, cel mult semitiza ne-ar putea, dar pentru asta suntem prea împrieteniți cu codri de brazi în cari se simte atât de rău dl Leo Veigelsberg.

tâi, și, el, să plece singur, va fi de-ajuns dacă îi vor cânta clericii la liturghie. Cu primejdia de-a izbucni azi, ca slujba la amiază, el nu voia să blesce singur.

— Coștii tu! Colea mai frumoase cântări sunt la utrenie, îi zicea părintele. Vreau să am și eu o bucurie!

Și el se ciudea mereu că nu mai sosese să...

Chiar intră clopotarul pe porțile să vadă dacă nu cumva părintele e bolnav de nu mai vine, când pe uliță se auzi un piurat dulce de clopotei.

— Indată, Petre, acum venim, strigă cu bucurie părintele, dar să-i spună diacului, nu căre cumva să înceapă până nu sosesc eu!

Trăsese aproape de o jumătate de ceas, și creștinii începură să se adune în biserică. Dar, acim, clopotarul, văzând că e „popandri” cari se coborau sprinteni din sanie, nu se prea grăbi să se întoarcă să-i spună diacului porunca părintelui.

Acum iarăși se născu puțină discuție: părintele voia să-i ducă numai decât la biserică, preteasa și Mărioara învinseseră însă, — și mai ales că nici cei patru nu se prea fereau de propunere, și astfel, mai întâi cei patru tineri băură câte-o ceașcă mare cu ceai.

Preteasa voi să mai aducă și alte bunătăți. Mărioara — la fiecare privire a mamei — era gata să alerge, însă părintele Andrei aproape se mânie — și, acum, birui el, ca totdeauna când

sermănia. Era de altfel și vremea, căci în biserică începuse a se impacienta creștinii și casa Domnului era pe jumătate plină când intră părintele Andrei cu cei patru clerici.

— Așteptasem oamenii dar încă știu. Cău aș șutiat o slujbă s'o pomenească, cu anii! Și Vasile, fidiorul popii, cânta frumos, cânta de te ungea la inimă, dar între cei trei clerici străini era mai ales unul, — arhanghelul glas, nu altă! El intrase în strâna dreapta, și cât ce să deschisă mai întâi gura, creștinii și creștinele începură să-l sorbă din ochi ca pe un sfânt. Era brunet, înalt, cu frunte luminoasă, cu ochi vii negri, — dar toată frumusețea lui dispărea acum lângă glasul acela de inger.

În biserică nu era frig, se adunară mulți creștini, apoi cei patru erau încălzii și de ceasul aromă, astfel că ei cântau în dragă voie, ca și când ar fi fost în capela seminarului.

— Știu că se îndulcira troparele, condăcele, lămurătoarele, știu că se mirunau sfintii bătrâni de pe catapiteasmă, știu că făcuntau creștinii și creștinele!

— Dar micul părintele Andrei nu se lăsa mai pe fost. Vocea lui întineri, ecențele vibrau domol pe sub cupole. Evanghelia o citi cu un lănt mormurat de celea mai frumoase și mai noue înțelesuri, o împodobi cu glasul lui așa că cei mai mulți creștini îl ascultau foarte mirati; li zice părintele că au popă străin în biserică și așa.

— Dar' apoi predica dela sfârșit! E destul dacă vom spune că despre predica aceasta vorbiră

creștinii cu anii ca și despre cântecele clericului celui brunet.

Preteasa și Mărioara veniseră și ele aproape dela începutul utreniei, ascultară cu uimire pe clericul cel brunet, pe Ion Negrea, și pe lângă o adăncă plăcere, preteasa mai simți și un fel de pismă, așa o încercare trecătoare, cum vin ispitele la om chiar și în casa Domnului.

— Dar în Mărioara nu era nici un strop de răutate, astfel de ea nu se apropie nici o ispită și se bucură din inimă că Vasile are astfel de prieten, mai ales astfel de prieten ca Ion Negrea. Tot drumul dela biserică până acasă ea, preteasa, părintele Andrei nu mai încetară să-i felicite, să le mulțumească clericilor, mai ales lui Ion Negrea. Nici tinerii nu rămaseră datori cu laudele, pentru predica părintelui. Și nu s'ar putea spune că părintele Andrei nu s'ar fi simțit măgulit la laudele aceste.

— Vorba cea dintâi ce v'o spun e asta: de aici nu vă mișcați până poimâne! Zise părintele îndată ce ajunseră acasă.

— Dar tinerii, chiar și Vasile, spuseră că asta nu se poate! Măne trebuie să fie la Ion Negrea, poimâne la George Abu. Le-ar mai trebui încă o zi de sărbătoare ca să poată face o vizită și familiei clericului de-al treilea, Petru Brădescu. — Toti se amestecară în discuție, până și Mărioara. Un restimp nu se puteau vedea decât brațe agitate. În sfârșit părintele Andrei zise hotărât, încheind discuția:

Cee
tul istori
incoare,
terialului
dagogia
școlilor
siderare
lor difer
un eflux
și al de
de azi,
tul în ca
să-l cult
site de
viu sufl

Plan
consecv
locul ac

Ce e
poporul
cărui
tăcere
ar fi sa
Cum
fără nic
cardina
poate s
pre ace
pe cari
lată cu
regiona
miei fr
de l'ei

„Ist
loc în
că înv
tul de
lucruri
copilul
perfect
mai ap
lui, —
„tară”
oamen
racter
contri
psiholo

„V
sub n
nume
aceste
jurul
fapte,
Nume
școala
racter
mai l

zilele

S
S

suri
noru
rel.
Negr
furiș

F
pune
frain
laltj

C
le al
And
geas

C
cioc

puse

tele
cad
tre

in p
și i
de
mai
se

toti

Geografia și istoria regională în învățământul primar¹⁾

De Dr. Onisfor Ghilbu.

Ceeace caracterizează mai ales învățământul istoric din școlile noastre primare de un timp încoace, este lipsa oricărei valori educative a materialului istoric ce se propune în aceste școli. Pedagogia oficială a țării noastre a impus tuturor școlilor unul și același material didactic, fără considerare la marea varietate a sufletului cetățenilor diferitelor regiuni ale țării, varietate, care e un eflux al rasei, al climei, al poziției geografice și al dezvoltării lor istorice. Învățământul istoric de azi, desrădăcinează sufletul copiilor de pământul în care s'au născut și în care trăesc — și cearcă să-l cultive cu elemente reci, în parte străine, lipsite de legătură cu sbuciumările cari îi ating mai viu sufletul.

Planul de învățământ oficial elimină în mod consecvent istoria locală și regională, punând în locul acestora exclusiv istoria generală a țării.

Ce e mai apropiat de sufletul copilului și de al poporului din mijlocul căruia a ieșit și în mijlocul căruia trăiește, planul din chestiune trece sub tăcere ca și când această istorie locală și regională ar fi sau fără nici o valoare, sau primejdioasă.

Cumcă această istorie însă nu numai că nu e fără nici o valoare, ci dimpotrivă, ea e de cea mai cardinală importanță și cumcă numai pe ea se poate sprijini învățământul istoriei generale, despre aceasta vorbesc o serie întreagă de exemple, pe cari ni-le ofer alte țări, mai culte ca a noastră. Iată cum precizează rostul și importanța istoriei regionale dl M. Blanguernon inspectorul Academiei franceze, într-un articol publicat în „Buletin de l'enseignement primaire de la Haute-Marne”:

„Istoria regională începe din fericire, să-și facă loc în școala primară. Învățătorii și-au dat seama, că învățământul istoric, întocmai ca și învățământul de celelalte categorii, trebuie să aibă ca bază lucruri concrete. Iar concretul în istorie, în vârsta copilului, care n'are decât o noțiune cu totul imperfectă despre timp și despre spațiu, e ceea ce e mai aproape de ochii lui, de sufletul și de inima lui, — e ținutul lui, vechea provincie, sau vechea „țară” a lui, cu meșteșugurile ei, cu arta ei, cu oamenii ei mari și cu toate întâmplările, cari au caracterizat și format viața strămoșilor — și cari au contribuit, alături de alte influențe, la formarea psihologiei rasei”.

„Vreme îndelungată elevilor noștri nu li-s'a dat sub numele de istorie, decât un catalog sec de nume proprii, cari lor nu le spuneau nimic. Numele acestea nu erau de fapt niște semne sugestive, în jurul cărora să se grupeze o serie oare care de fapte, pe cari să le reamintească sau să le rezume. Numele și faptele, care se învăța ca istorie în școala primară, trebuie să aibă o valoare de caracter. Dintre ele, acele au o putere caracteristică mai intensivă și fac o impresie mai trainică, cari

privesc mai de aproape viața copilului. Numele locuitorilor din „mica lui patrie” îi sunt familiare; el nu mai trebuie să le învețe, în schimb găsește un mare interes în aceea, că le aude pomenite în școală. El află, că anumite familii ale ținutului său poartă încă și azi numele unor oameni mari, cari au avut un rol în istorie, iar dacă descendenții marilor bărbați de odinioară s'au stins, cum prea adeseori se întâmplă, rămâne totuși drept o plăcere aceea, de a vedea cu ochii sufletului pe oamenii mari de odinioară trăind sau trecând prin locurile cunoscute, pe pământul unde se sburdă acum copii, — iar aceasta surescită curiozitatea și emoția și fixează foarte ușor și foarte fidel în memorie numele și lucrurile mari din trecutul regiunii respective. O întâmplare din istoria națională sau generală poate să se imprime în sufletul copilului într-o formă cu totul vagă, — dacă însă i-o caracterizezi prin vre-o consecință sau prin vre-o particularitate, ce stă în legătură directă cu ținutul lui — materialul istoric devine cu totul asimilabil, atențiunea crește în mod eclatant, iar faptul se reține ușor și se înrădăcinează în viața sufletescă a copilului”.

„O instituțiune se manifestă prin faptele cari o ilustrează și o comentează. Și faptele și întâmplările remarcabile din istoria regională trebuiesc privite sub acest unghi. Părinții și moșii copiilor noștri au trăit aici, pe pământul de azi al nostru și conștiința acestui fapt nu a putea rămânea fără o influență determinătoare asupra vieții sufletești a copilului.

„O lecție de istorie regională e o lecție amplă de lucruri cari invie trecutul în inimile emoționate ale copiilor. Departe de a face ca copii să uite istoria țării, istoria regională dimpotrivă o precizează... Scopul istoriei regionale în școala primară e, de fapt, de a face pe copii să înțeleagă și să pătrundă istoria generală a țării”.

„Dar pe lângă aceasta mai are un avantaj istoria regională, anume, că ea îi face pe copii să cunoască și să-și iubească mica lor patrie. Nu e de loc indiferent pentru viața noastră morală și chiar și pentru viața noastră practică, de a cunoaște moștenirea noastră și istoria noastră, de a comunica prin emoții cu strămoșii noștri, de a cunoaște prețul de sânge, de muncă și de jertfă, cu care au cumpărat ei petecul de pământ, care ne hrănește. Istoria regională și locală contribuie la „înrdăcînarea” copiilor noștri în pământul micel lor patrii”.

„Să nu ne temem, că prin aceasta se va stîrbi iubirea de patrie! Învățământul nu separă istoria națională de istoria regională. Noi nu cunoaștem nimic mai educativ, în sensul național și social al cuvântului, decât priveliștea interdependentenței necesare a regiunii — de patrie. Arătați-le copiilor, că mica lor patrie a fost în legătură cu anumite evenimente mari, cari s'au petrecut mai departe sau mai aproape de teritoriul ei, — oare aceasta nu e, grație tocmai istoriei regionale, o admirabilă lecție concretă și activă, de solidaritate și unitate?”

E foarte nimerită această caracterizare a istoriei locale și regionale. Din ea reiese marea valoare educativă a tradițiilor și a istoriei mai apro-

¹⁾ Vezi „Revue pedagogique”, Paris, 1910, pagina 488—89.

plate a fiecărui sat, și aceasta e în perfectă armonie cu principiul didactic „dela cunoscut la necunoscut, dela apropiat la depărtat”. În adevăr, cum poate învăța un copil cu folos istoria țării sale, pe care el n'o cunoaște decât de pe harta geografică, câtă vreme el n'a pătruns în istoria ținutului său, pe care-l cunoște, de care e aproape, și cu care e concrescut sufletește.

Ideile sulate aci de dl Blanguernon au avut ca urmare, că dl ministru de instrucție francez a dat, la 25 Februarie 1911 o foarte instructivă circulară în această chestie. Ea zice, între altele: „E un fapt, din nenorocire foarte sigur, că cei mai mulți elevi și un foarte mare număr de cetățeni francezi nu cunosc deloc geografia și istoria locului natal și a ținutului din care fac parte. Și cu toate acestea e de un nepretuit folos ca toți să cunoască bine fiziografia particulară a locului natal, mijloacele de trai, portul și obiceiul locuitorilor, tradițiile lor, poveștile, proverbele, legendele lor, rolul pe care l-au avut în trecut, precum și oamenii mari cari au ieșit din sânul lor”.

„Nu este colț de țară, care să nu-și aibă istoria sa locală, din care se degajează de cele mai multeori o virtute educativă, o lecțiune de civism: nu este nici un singur ținut, care să nu se poată mândri că ar fi dat naștere la oameni remarcabili pe diferite terene, pe cari oameni se cuvine să-i cinstim tocmai pentru a putea stărni și în alții imboldul de a-i imita”.

„De sigur, nu e vorba să facem un nou obiect de învățământ pe lângă cele existente, atunci când vrem să se propuie și istoria locală și regională, căreia i-se cuvine cel dintâi și cel mai distins loc. Planul de învățământ și așa e din cale afară de îngrămadit... Chestiunea e, ca istoria și geografia locală să fie combinată cu istoria și geografia patriei. Cauza că istoria îi pare elevului în general un studiu greu și puțin atrăgător, e că de cele mai multeori ea i-se prezintă într-o formă abstractă, fără legături cu realitatea, pe care o poate pricepe. Ea nu-l interesează în adevăr, decât întrucât îi poate stărni interesul și întrucât îl poate emoționa. Istoria trebuie să fie pentru el, după vorba lui Michelet, o reînviere. Și cum să o poți face aceasta altfel, decât așezându-o în cadrele vieții lui de toate zilele, reamintindu-i întâmplările petrecute în ținutul lui, povestindu-i viața acelor înaintași de ai lui, a căror amintire s'a dovedit vrednică de a fi păstrată, — arătându-i aproape de el locurile, monumentele, ruinele, diversele urme potrivite a da naștere unor viziuni evocatoare și unor impresii puternice? Muntele care mărginește orizontul, râul care traversează șesul, marea veșnic schimbătoare, miile de aspecte ale naturii inconjurătoare trebuie să formeze subiectul unor conversații geografice interesante și să-i fixeze în spirit cele dintâi noțiuni generale. Monumentele străvechi de pe pustiuri îi vor evoca amintirea timpurilor preistorice. La vederea castelului vechi, a cărui siluetă se conturează pe cer, a catedralei, a smeritei bisericute de pe sate și a căscioarei învechite, răsare în suflet o iconă cu totul vie a vremurilor trecute. Așezate în acest chip, așadar în mediul propriu lor, iar nu în niște cadre neprecise și vagi, faptele vor fi cu mult mai impresionante, persoanele cu mult mai reale. Hărănită ast-

¹⁾ Din „Anuarul pedagogic” pe 1913, care va apărea zilele acestea.

— „Asta o s'o hotărîm noi la urmă”.

Și se așezară la masa așternută. Se încheagă îndată o gălăgie plăcută de glăsuri tinere, printre cari se ridică necurmat tenorul părintelui Andrei și altul dulce al Mărioarei. Dintre toți mai tăcut, mai sfios, părea Ion Negrea. El zimbea mai mult; zimbea și-și tot furișă privirile spre domnișoara Mărioara.

Fetița era veșnic ocupată cu frate-său; îi punea nesfârșite întrebări și începea să rădă înainte de-a auzi răspunsul. Le râdea și celorlalți dar' se părea că nici nu-i vede cum se cade. Oaspeții însă nu rămăseră uitați: preuteasa le alegea bucățelele cele mai bune, iar părintele Andrei îi dădu cana cu vin lui Vasile să grigească el de-acum, de păhărele.

Cântece de furculițe, de cuțitase, de pahare ciocnite se amestecau cu gălăgia vocilor tinere. Toate bucatele fură minunate, dar varza le puse vârf la toate.

— Nu-i pasere ca...” începu zimbind părintele, dar repede se opri, căci îi păru că nu se cade să pomenească dobitoacul cel necurat între oaspeții așa plăcuți.

Vinul părintelui Andrei era vechiu, schinteia în păhăre, și, nu peste mult începu să scânteie și în ochii tinerilor. Numai Ion Negrea se ferea de băutura; el, pe cât creștea veselia era tot mai tăcut, tot mai neliniștit, și privirile lui furișe căutau tot mai des spre Mărioara.

Odată de două ori, de mai multe ori apoi, fetița surprinse privirile marelui și se miră

foarte mult de mișcarea aceea dureroasă ce zărea că se desprinde din ochii lui Ion Negrea. Intii nu bănui nimic, crezu că clericul nu se simte bine între ei, ori cine știe ce are, — dar' cu cât surprindea mai de multeori privirile acelea, i-se părea ca și când Ion Negrea ar vrea să-i spună ceva chiar ei. Se miră și mai mult și părea că, veselia ei începe să scadă. Din când în când ochii ei nevinovați de copil se opreau la bruntețul acela, la fruntea lui luminoasă.

Prânz cu mai mulți, cu oaspeți, prânz la praznic mare, fără cântece nu se prea putea închipui la mesele intelectualilor noștri de pe sate. Intre ei se mai aflau destul cari știu simți deplin, cari își pot face bucurii mari din nimica toată. Dar bucurie deplină, fără cântec, nu este.

Adevărul acesta îl știa demult părintele Andrei și astfel, la codirile tinerilor, începu el însuși un cântec lumesc, un cântec bătrânesc.

Toți ascultau cu plăcere, dar lui Ion Negrea începu să-i bată inima cu putere, privirile lui se dilatară parcă, ardeau, și ochii aceștia măririi, Mărioara îi simți de-odată ațintiti asupra sa. Copila își coborî repede pleoapele, se albi, inimuța începu să-i svăcnească ca o păsărică speriată pe care o țini în palmă. Ea simțea mereu privirile acelea ațintite asupra sa, și o tulburare adâncă o cuprinsese.

Mai cântă Vasile, ceilalți doi clerici, Ion Negrea spunea mereu că n'are dispoziție și n'o să cânte bine. Dar, în urmă, nu putu scăpa, și, foarte palid, cu pleoapele grele par'că, sub cari

aproape se ascundeau ochii lui cari ardeau, începu să cânte, pe-o melodie ucigător de melancolică:

— Pe lângă plopii fără soț
Adesea am trecut;
Mă cunoșteau vecinii toți
Tu nu mai cunoscut.

Părintele Andrei aculta cu mâna pe pahar: se uita așa, îndată ce Negrea începu romanța.

Ascultau cu toții într-o liniște desăvârșită. Mărioara nu se mai temea de ochii lui Negrea acum; las' că și erau aproape ascunși sub pleoape, dar melodia asta, felul cum o cânta tânărul, păru așa de nou, atât de neobișnuit, atât de dureros, încât își uită de orice spaimă.

De-odată ochii ei albaștri se umplură de lacrimi, cum îl asculta, un plâns furtunos i-se prăgătea în adâncurile ființei sale, ea se sculă repede dela masă și trecu într-o cameră vecină. Ab'a închise ușa în urma sa, și, hohotul ei de plâns se auzi. În aceeași clipă Ion Negrea strînse melodia, își lăsă o mână pe masă pârind foarte obosit. El aruncă o privire rugătoare părintelui și apoi preutesei.

— Nu-i nimic, dragă tinere, zise înduioșat părintele. Fetița-mi seamănă mie: iubește cântecele”.

El ciocni cu cei patru; ochii lui erau într'adevăr umezi de lacrimi.

Preuteasa se furișă nu peste mult în camera în care intrase fetița. Bărbații începură să povestească noutăți și să bea mai departe. La o

fel, așa zicând cu sucuri din pământul respectiv, istoria națională va fi mai plină de viață și mai înțeleasă.”²⁾

Circulara aceasta a ministrului a avut în Franța rezultate neașteptat de frumoase și de rezezi. Mai mulți profesori de universitate din Paris, împreună cu alți bărbați de literă s'au constituit imediat într-o societate cu numele: „Societatea de studii locale în învățământul public” (Paris, 41, Rue Gay-Lussac), având printre membri ei și pe dd. Maurice Faure, fost ministru, Bayet, Poincaré, Gasquet, directori în ministerul de instrucție, Lavisse și Vidal-Lablache, membri ai institutului, Dejean, directorul Arhivelor statului ș. a. Această societate și-a propus să încurajeze:

1. Studiile de interes local printre membri învățământului de diferite grade;

2. Adaptarea rezultatelor studiilor de acest gen la învățământ, în sensul circularii ministeriale de la 25 Februarie 1911.” „Activitatea ei va fi îndoită:

„În primul loc, pentru a încuraja studiile de interes local printre membri învățământului, ea va publica bibliografii critice de istorie, folklor, geografie, filologie regională, precum și anumite expuneri elementare dar precise, referitoare la felul de a lucra cu succes în aceste domenii. Ea va face cunoscute celor ce se vor angaja să lucreze, isoarele necesare și li le va pune la dispoziție. Și, în sfârșit, ea va căuta să-i puie pe elevii normaliști (preparanți) în legătură cu arhivarii, cu bibliotecarii și cu profesorii dela școli superioare, în scopul de a-i înzestra cu elementele științei despre arhive și biblioteci și cu principiile metodei critice”.

„În rândul al doilea societatea își propune a încuraja adaptarea rezultatelor studiilor locale la învățământ. În acest scop, ea va publica scrieri de vulgarizare (popularizare) cu prețuri foarte reduse. Ea va procura rechizite de învățământ cum sunt: caiete circulante pentru prepararea claselor și a cursurilor de adulți și comentarii regionale de programe pentru învățământul primar, în conformitate cu circulara ministerială din 22 Septembrie 1898, care zice: „Învățătorul poate și trebuie să-și acomodeze învățământul la acele împrejurări locale, în cari îl împărtășește. În fine ea va lucra ca bibliotecile (pedagogice, școlare și gimnaziale) să aibă câte o secție specială pentru lucrările relative la regiunea respectivă”³⁾.

Societatea aceasta, deși tânără încă, a desfășurat o activitate care nu poate fi trecută cu vederea. În Iunie 1911 s'a ținut sub auspiciile ei o „conferință pedagogică asupra istoriei locale”, însoțită de „exerciții de aplicare”, conferință care s'a ținut în Saint-Bertrand de Comminges și la care au participat 160 de învățători și învățătoare din a doua circumscripție de Saint-Gaudens. Cu acest prilej trei bărbați de valoare ai vieții școlare din Franța au ținut aici cursuri teoretice, și anume dl Cartailhac, docent la facultățile de literă din Toulouse și din Montpellier, dl Picot, profesor la colegiul din Saint-Gaudens și dl Bertrand, inspector primar. Conferințele lor au arătat: 1. ce datorii au învățătorii față de geografia și istoria locală, 2. cari sunt

²⁾ Vezi „Revue pedagogique”, nr. 4, 1911 pag. 376 și urm.

³⁾ Cf. „Revue pedagogique” Nr. 2, 1912, pag. 177—8. — Cotizația anuală la această societate e de 3 franci pe an pentru particulari și de 5 fr. pentru societăți. Secretar general e dl Ch. Jouanny, inspector școlar, Chateaubriant.

elementele de valoare educativă și instructivă, cari se pot găsi în această geografie și istorie, și 3. cum să le prelucere și predea învățătorul. Cei cari au luat parte la această conferință desigur că și-au câștigat orientarea necesară pentru predarea cu succes a istoriei și geografiei locale.”

Dar și cei cari n'au putut să participe la aceste conferințe și-au putut câștiga cunoștințele trebuitoare, deoarece revistele pedagogice franceze au îmbrățișat chestiunea cu o căldură mare și o tratează cu o competență remarcabilă. Așa în „Bulletin departamental de la Drome” dl Foucher, profesor la școala normală de institutori din Valence, a publicat un articol foarte amănunțit despre Geografia locală în școala primară, articol reprodus și de „Revue pedagogique” (Nr. 5, 1912, pag. 471—476). El dă și un plan exact al cadrelor geografiei locale și o dispoziție, după care să se studieze și expună materialul aflat. Mai departe, „Revue pedagogique” publică, în nr. 7, 1912 (pag. 67—70) o pagină de istorie locală, scrisă de Camille Iullian, în care se arată frumusețile geografice și istorice ale unei localități din Franța (Puteaux), frumuseți cari trebuie neapărat scoase în relief și în școala primară, dacă e ca învățământul să trezească sentimente adânci de alipire față de locul natal.

Ar trebui să ne întrebăm acum: ce se face în această direcție în școlile noastre? Până acum, trebuie să spunem, că nu s'a făcut nimic, decât doar un mic început. Geografia și mai ales istoria locală și regională a fost cu totul neglijată în seamă în școlile noastre, și aceasta a fost o pagubă care nici socoti nu se poate. Nu-mi aduc aminte să fi cetit undeva, în vre-o carte sau revistă românească, măcar și numai în treacă ceva despre această chestiune, deși, prin conferințe învățătoresci și prin publicistică s'a ventilat adesea chestiunea monografiilor — geografice și istorice — ale satelor noastre — dar aceasta niciodată în legătură cu trebuințele de ordin educativ și instructiv ale școlii noastre primare. Un început a făcut în această direcție Consistorul arhiepiscopiei ortodoxe române din Transilvania, care prin circulara sa Nr. 9581 din 1910, a ordonat ca fiecare învățător să strângă legende și tradițiile din satul său, iar în programul conferințelor învățătoresci din 1912 (circ. Nr. 10.093) a pus ca un punct deosebit: „Legende și tradițiile populare”. (Cari legende și cari tradiții sunt cunoscute în diferitele sate? Ce valoare literară, istorică și religioasă au ele și cum ar putea fi întrebuințate în școală, din punct de vedere patriotic? Cum s'ar putea propune?). Cu prilejul acestor conferințe învățătoresci și-a dat, până la un loc, seama despre însemnătatea chestiunii, dar acesta este numai un modest început, pe baza căruia va avea să se studieze temeinic chestiunea și, apoi să se dea învățătorilor îndrumarea necesară. Și până atunci însă învățătorii noștri vor face un bun serviciu cauzei, dacă vor căuta să scrie monografiile satului lor, din toate punctele de vedere neuitând cu nici un preț pe cel care ne-a preocupat în acest studiu, și dacă vor strânge cu conștiințiozitate tradițiile și legendele micii lor patrii, care, pentru conii e singura patrie.

⁴⁾ Un răsunet concis al acestor conferințe se dă în „Revue pedagogique” Nr. 4, 1912 pag. 363—368.

„Învățământul primar în Ungaria”.

— Un articol al contelui Apponyi. —

De: Dr M. Crăințeanu.

Stările excepționale de astăzi cari țin într-o agitație nervoasă toate popoarele europene, au darul de-a scoate la suprafață pe lângă ideile politice relativ la schimbarea hărții europene, și durerile și idealul neamurilor oprimate, și împrejurări ca cele actuale, nota *sincerității* la proporții neobișnuite în condiții de dezvoltare normă, și deci *valoarea* comunicărilor făcute în diferitele domenii ale activității publice și colective, câștigă în intensitate și greutate. Din aceste considerații, nu se poate trece cu un simplu gest peste rândurile articolelor plasate în ziare și reviste, ci ele trebuiesc supuse unui proces de judecată serioasă, fiindcă sunt răsărite din impulsurile unei sincerități, care numai în clipe mari și hotărâtoare lasă să se vadă în tainițele ascunse ale sufletului omenesc.

În seria nesfârșită a durerilor de cari pătămeste neamul românesc din Ungaria, și cărora li se dă astăzi expresie din nou în ziaristica noastră, este de sigur și *chestiunea școlară*. „Lex Apponyi” a făcut ca să se ridice la importanța unei chestiuni de existență națională. Maghiarizarea învățământului înseamnă distrugerea culturii românești, ungurii susțin că, sunt străine de ei gândurile de maghiarizare prin școală. Scopul lor este, să dea cetățenilor de diferite naționalități posibilitatea de a-și câștiga o cultură *patriotică*. Decât că noi știm, că „cultură patriotică” și „maghiarizare” sunt pentru ei noțiuni absolut *identice*.

Din partea noastră s'a arătat de nenumărate ori, că aceste lămuriri sunt curate scamatorii, menite să seducă pe naivi și neorientați. Mai grav e, că aceste justificări false au fost plasate și în străinătate. Aici însă s'au găsit oameni, cari să le răstoarne întemeiați pe argumente pedagogice și cifre pozitive! Aici la noi nu ne-am oprit la combaterea tuturor elucubrărilor ieșite din condeiul lefegillor guvernului relativ la chestiunile școlare, fiindcă ele nu meritau pedeapsa unui răspuns cinstit. Și de altfel, lumea dela noi era în măsură să judece noua lege școlară și dispozițiile ei, prin experiențe directe. Am dat însă și aici atenția cuvenită articolelor și studiilor, cari veneau dela oameni cu oarecare competență și răspundere. Cu atât mai vărtos am făcut-o aceasta atunci, când acești oameni erau socotiți de îndrumătorii oficiali ai învățământului din Ungaria. În șirul acestora apare acum însuși contele *Apponyi Albert*, urzitorul nenorocitelor legi școlare dela 1907. Dsa a publicat un articol mai lung intitulat „*Învățământul primar în Ungaria*” într-o lucrare științifică (Körösi és Szabo: Az elemi népoktatás enciklopediája. Budapest. Franklin Társulat 1911. vol. I. pag. 265 și urm.) Acest articol prezintă o importanță extremă. Din punctul nostru de vedere, nu numai prin lucrurile ce le cuprinde, ci prin împrejurarea, că sunt scrise de însuși percursorul maghiarizării și cel mai fidel exponent al gândurilor de cari sunt conduse guvernele ungurești relativ la politica școlară.

Apponyi o spune aici categoric, că desăvârșirea operei de maghiarizare e o chestie numai de câțiva ani. Dela 1907 încoace nu s'a scris privitor la învățământul primar un articol mai perfid decât acesta. În cadrele unui rabulism detestabil, se spun cele mai impertinente minciuni în legătură cu libertatea de a se cultiva a naționalităților din Ungaria. E imposibil să combatem acum în mod sumar afirmațiile revoltătoare ale contelui de Canossa. O vom face aceasta într'un studiu documentat, sprijinit pe fapte și cifre ce nu se pot desminti prin nici o rabulistică din lume. De astădată ne mărginim să-l dăm în traducere românească, atrăgând în mod deosebit atenția cititorilor asupra lui. În sărbătorile Crăciunului, pot să-l citească în toată liniștea, meditănd serios asupra valorii noțiunii de *cinste* ce mai există în Ungaria Apponyilor.

Articolul e următorul:

vorbă a lui Vasile că Mărioara nu mai vine, pârintele zise:

— E copilă; a plâns și acum i-e rușine. Dar' are să vie.

Ei mai așteptară un restimp dar Mărioara și preuteasa nu se mai arătară. Abia după ce se duse Vasile după ele, reuși să le aducă.

Dar' se vede că Mărioara plânse binișor căci era foarte schimbată acum la față, la privire. Melancolia românei aceleia i-se putea ceti bine și din față și din ochi. La început păru foarte stângenică, dar încet-încet păru că se obișnuiește; zimbea chiar, un zimbet nou, fermecător, care acum îi înflori mai întâi pe buze.

Nime nu observă însă zimbetul acela afară de Ion Negrea, care se învioră de-odată, și, de-aici încolo cântă în multe rînduri, ne mai așteptând rugărilor nimănui.

Mărioara, din când în când, îl privea cu gingășie.

Trecuseră ceasurile trei, începea să însereze și, cu toate că tinerii apucară binișor în cap, nu putură fi reținuți cu nici un preț: trebuia să-și facă datoria și la ceilalți doi colegi, — pe părinții lor îi avizaseră și-i așteptau.

Părintele Andrei se mânie cumplit, dar n'au ce le face. Sluga trebui să prindă caii.

Infierbântați de vin vorbeau destul de tare, se capacitau, râdeau. Da, râdeau, pentru că ori

cât de rău le părea la ai popii că li-se duc oaspeții și Vasile, nu se puteau despărți cu mânie la un praznic așa de mare.

Când sania era gata de plecare preuteasa se aplecă la urechia fetei și-i șopti ceva. Mărioara păru că stă în cumpene, apoi intră în casă, și din fereastră rupse, din oalele cu flori, patru garoafe. Ea eși apoi în curte, știa că trebuie să spună ceva, dar nu putu zice nimic, ci întinse, mai întâi o floare lui Vasile.

— Vai, dragută, faci foarte bine că ne dai o amintire, zise fratele său văzând încurcătura Mărioarei.

Ea dădu pe rând florile celorlalți, mai pe urmă lui Ion Negrea. Dar când întinse acestuia garoafa roșie ca sângele, ochii ei se umeziră din nou, două lacrimi ca două diamante îi străluciră în gene, și, ea, fără să-și mai iee adio, fugi în casă.

Sania porni. Cei doi bătrâni intrară tăcuți în casă. Dar când intrară ei ieși Mărioara, alergă în portită, și privi îndelungat în urma saniei. Unul dintre tineri își întorcea mereu capul și privea în urmă. În urmă la o cotitură, sania dispăru.

Mărioara mai privi încă un restimp pe ulița goală, apoi, cu ochii plini de-o tristeță nouă, fugi în casă. Simțea, în spete, un sloi de ghiată

„Ungaria este țara tradițiilor: reformele necesare le introduce pe calea dezvoltării organice — studiind trebuințele adevărate ale oricărui timp, pentru a le putea satisface. Continuitatea de drept a dezvoltării, n'a fost întreruptă de nici un fel de catastrofă, deși întâmplări jalnice și suferințe seculare au împiedecat-o adeseori în înaintarea sa. Dăinuirea individualității noastre naționale avem s'o mulțumim acelei îngrijiri dârze, de a nu fi rupt nici odată firul acestei continuități. Pe paginile istoriei noastre defilează evenimente, cari se aseamănă revoluțiilor, și ele sunt considerate chiar de atari din partea scrutaților superficiali și interesați, de fapt au și fost ciocniri dese între detentorii puterii și între națiune sau unele fracțiuni ale acesteia: însă revoluție în accepția adevărată a cuvântului, n'a fost nici odată în Ungaria, pentru că națiunea n'a făcut nici odată v'o încercare conștientă cu intenția de a rupe cu trecutul clădindu-și viitorul din nou, pe baze curat teoretice. Învățământul public încă s'a format potrivit acestei legi a dezvoltării organice întocmai ca alte instituții ale noastre. Războiri și certe seculare l-au împiedecat adeseori în întinderea sa, nici odată însă el n'a încetat de-a trăi în conștiința publică națională. După ce potestatea publică veacuri de-a rândul a fost îngreunată cu preocupări mult mai importante și mai ardente, grija lui au avut-o alte organizări sociale.

Bisericele, cu deosebire biserica catolică dominantă, precum și bisericile protestante, luptătoare pentru libertatea lor, cea dintâi sub patronajul, adeseori apăsător al statului, cele din urmă cu folosirea toleranței religioase — primejdii adeseori dar cucerită în principiu în veac. XVII-lea au creat o astfel de organizare a învățământului public, care dăinuiește încă și în zilele noastre și pe care statul se ferește a-l dărâma. Puterea politică începe să se ocupe de el în mod sistematic în a doua jumătate a veac. XVIII-lea. Statul catolic organizează școlile catolice, iar asupra școlilor protestante exercitează numai suprema inspecție, grijind asupra unei anume uniformități în sistemele de învățământ. Astfel ajungem la anul 1848, care codifică libertatea religioasă, egalitatea „confesiunilor recunoscute” și neutralitatea statului față de ele. Catastrofa ce a urmat, a împiedecat legislația de a pune în practică principiul enunțat. Problema învățământului public a fost deslegată de Ungaria anului 1867, care și-a câștigat din nou atât constituția, cât și deplina independență în toate afacerile sale interne. Era nouă a găsit în plină vigoare pe acel bărbat distins, care la 1848 a fost ministru de culte și instrucție publică, ajungând la 1867 din nou în acest fotoliu. Munca începută sub guvernarea lui a fost continuată cu desăvârșire în spiritul de care era condus el — iar reformele școlare realizate de atunci încocoare nu sunt altceva, decât aplicarea principiilor din legile școlare ale baronului Iosif Eötvös la trebuințele nouă. În rîndurile următoare ne vom ocupa de aceste principii precum și de rezultatele aplicării lor.

Nici legislatorii dela 1848, nici executorii lor testamantari, nu s'au gândit dela 1867 încocoare să slăbească ori să distrugă acele puteri sociale, cari în veacurile trecute au dat Ungariei școli. Chiar dacă au existat și există astfel de teoreticieni, cari propagă statificarea învățământului întreg, ei n'au putut câștiga sprijinul majorității acestei țări; consideră de ordin practic de altfel, i-au silit și pe ei să-și amâne realizarea teoriilor pe astfel de vremi, cari par a fi încă îndepărtate. Pentru ce s'ar despoila oare puterea politică, în realizarea acestei probleme, de acei tovarăși de muncă puternici cari au experiența și tradiția, presupunând firește, că sunt aplicați să satisfacă condițiilor reclamate de interesele statului (állami szempontok)?

Axioma aceasta a minții sănătoase, precum și spiritul de alipire către tradițiile noastre, care ne caracterizează gândirea politică, nu poate să ne ducă alt undeva, decât la domnia libertății învățământului, împinsă până la cele mai extreme hotare.

Statul nici pe departe n'a înghițit acele instituții de învățământ, înființate de energiile sociale independente, cu deosebire de biserici: dimpotrivă a asigurat acestor instituții libertatea acțiunii, oferindu-i nu numai sprijinul său moral, ci și cel material, pe lângă fixarea condițiilor ce trebuie să le țină în vedere. Ținându-le sub suprema sa inspecție, a împreunat creațiile sale cu ale lor, ocupând cu deosebire terenul liber, suplinind lacunele, sistemizând școli model, alimentând emulația, fără a provoca însă divergențe: într'un cuvânt silindu-se a crea o uniformitate în activitatea acestor factori diverși, îndreptând împreună munca lor spre scopul final: susținerea și înaintarea națiunii. Această stăruință pare cu atât mai complicată, cu cât în Ungaria cel mai însemnat factor al învățământului liber, adică biserica, figurează la plural. Dintre cei 16.838.255 locuitori ai Ungariei (cu excepția Croației Slavonia) 10.039.769 sunt catolici, 1.258.860 luterani, 2.427.232 reformați, 2 mil. 199.195 gr.-or. 831.162 ovrei. Biserica catolică, care

a fost multă vreme biserica dominantă, mai are și astăzi anumite legături cu statul; dar în fine principiul libertății, egalității și al reciprocității fixat în legile din 1848 este acela, care normează raportul bisericilor între sine și față de stat. Principiul acesta — executat în mod cinstit și fără nici un gând ascuns — reduce la minim greutatea și frecările religioase; aproape se poate spune, că ele nu există. Fără îndoială, că diversitatea confesiunilor nu împiedică dezvoltarea tradițională a învățământului public, întemeiat pe principiul libertății instrucției, deoarece tuturora li-se asigură aceeași libertate și toate sunt supuse acelorași condițiuni. Nu este aici loc suficient pentru a face evidentă influența acestor principii pe terenul învățământului public și pe diferitele trepte ale acestuia. Trebuie să mă restrâng numai asupra învățământului primar, adică la școala primară în înțelesul strâns al cuvântului, cu excluderea azilelor, școlilor de repetiție și a școlilor normale (preparandiilor). Mai departe trebuie să vorbesc numai despre principiile de căpetenie ale sistemului nostru de învățământ, fără a trece în amănuntele acestei organizări, care ar putea interesa numai pe specialisti.

Învățământul primar a fost normat prin art. de lege XXXVIII din 1868; modificată în mai multe rânduri (1876—1879, 1893, 1907), legea aceasta în ce privește principiile fundamentale, este și astăzi baza învățământului nostru primar. Dispozițiile ei cele mai însemnate enunță, că școli primare poate înființa: statul, comunele, confesiunile, societăți și singuratici, fixând pentru fiecare școală minimul instrucției precum și acele cerințe de igienă, cari trebuie să se găsească în fiecare local școlar; legea cuprinde măsuri și relativ la pregătirea învățătorilor precum și la școlile normale (preparandii), cari pot fi înființate de factorii indicați mai sus: fixează maximul contribuției școlare, care nu poate trece peste 5% ale dărilor directe, mai târziu se adaugă 3% pentru azile și 2% pentru școlile de meseriași în localitățile unde se găsesc meseriași în număr mai mare; fixează timpul cercetării școlii: dela 6—12 ani în școala primară propriu zisă, iar dela 12—15 ani în cursurile de repetiție; cuprinde dispoziții generale relativ la școlile populare superioare (cari acum sunt în dezvoltare spre un nou tip de școli secundare) și școli normale, în fine organizează inspecția statului, înființând revizoratele școlare cu mai mulți subrevizori în fiecare comitat. Toate puterile sociale și individuale pot lua parte la opera învățământului public, pe lângă condiția de-a satisface normelor generale mai sus indicate. Iată comunicăm aici un tablou care arată în ce proporție au uzat acești factori diverși de libertatea amintită privind la școala primară; el arată totodată și rezultatele realizate prin stăruința lor.

Anul	Numărul total al școlilor	Școli de stat	Școli comunale
1868	13.798	—	371
1909	16.496	2.570	1.358
Anul	Școli confesionale	Școli private	
1868	13.319	108	
1909	12.266	302	

Numărul sălilor de învățământ: În 1868 au fost 16.938 iar în 1909 au fost 28.741. Numărul învățătorilor: În 1868: 17.792; în 1909: 31.908. Numărul copiilor dela 6—15 ani: În 1875: 2.124.899, iar 1907: 3.202.750. Numărul copiilor cari cercetau școala primară: În 1875: 1.491.121 (70.2%), în 1909: 2 mil. 575.514 (79.5%).

Populația Ungariei dela 6 ani în sus: În 1880: 11.475.000 în 1900: 14.039.000 (sporul 22.35%). Dintre aceștia numărul celor ce știu scrie și citi: În 1880: 4.988.000 (43.48%), în 1900: 8.590.000 (61.19%) așadar până când creșterea populației dela 6 ani în sus e de 22.35%, a celor ce știu scrie și citi e de 72.18%. Cele din urmă patru grupe ale cifrelor sunt mult mai caracteristice din punctul de vedere al dezvoltării învățământului primar, decât cele dintâi.

Încetinea cu care se pare a crește numărul școlilor, este a se atribui abaterilor dela procedura urmată în adunarea datelor precum și împrejurării, că adeseori mai multe școli mici, ridicate în aceeași localitate, se împreună, ca astfel cumulate să satisfacă mai ușor cerințelor legii. În astfel de cazuri numărul școlilor scade fără însă a se manifesta o scădere și în activitatea școlii, se întâmplă foarte adeseori că numărul sălilor de învățământ și al învățătorilor din același loc, se ridică în același timp. Tabloul comparativ relativ la numărul școlilor prezintă totuși un interes mai ales dacă vrem să studiem raportul dintre școlile de stat și școlile de alt caracter. Din acest tablou vedem, că învățământul de stat cucerește repede teren sub domnia emulației libere și se așteaptă să mai cucerească încă, fără însă a alunga pe cel mai puternic concurent al său, care este școala confesională. Progresul acesta al învățământului de stat se explică prin cauze multiple, cea mai de căpetenie este însă situația materială. Bisericele și-au epuizat mai mult sau mai puțin isvoarele de

venit, ajungând la granița contribuțiilor voluntare, pe cari credincioșii lor le oferă cu o generositate uimitoare, (de 4 și 5 ori mai multă dare școlară decât pretinde legea) numai pentru a-și putea susține școlile proprii. Prin urmare sporirea școlilor primare (din cari e nevoie cel puțin încă de 2000) cade aproape cu desăvârșire în sarcina statului. În unele locuri cauzează greutate și împrejurarea, că școlile confesionale existente pentru a atinge nivelul impus de lege și reclamat de dorul de progres justificat, deoarece sarcinile poporului cresc și însăș poporațiunea se sporește dat fiind acest motiv se ivește consecvent necesitatea aplicării de noi învățători și aceea a lărgirii sălilor de învățământ. Se întâmplă deci adeseori, că însăși bisericile oferă statului unele din școlile lor, a căror susținere devine o grea sarcină pentru ele. În fine, — ceea ce este caz rar — statul e uneori silit, ca în locul școlii confesionale sau comunale să ridice o școală de-a sa, dacă celalalt susținător de școală se opune legii în mod îndărătnic. În general comunele nu se prea silesc a-și susține școlile, ci mai bucuos le predau statului, — acel spirit de jertfă care adeseori determină la sfârșit eroice și care mai totdeauna se ridică și peste cerințele legii, spre a susține o astfel de școală care este a sa, un astfel de spirit isvoarește în deobște numai sub influența sentimentului religios. Dezvoltarea rapidă a învățământului nostru primar, avem s'o mulțumim contribuțiilor voluntare răsarite din acest sentiment religios. Nici odată nu s'ar fi putut pretinde prin contribuții silite acele sume, pe cari poporul le-a oferit de bună voie în urma acestui sentiment; puterea lui după cât se vede n'a scăzut, deși sfârșirile au ajuns la limitele extreme, fără a fi satisfăcut toate trebuințele. Instrucția de stat a început deci să înflorească fără zguduiri prea mari și fără a fi provocat împotriviri aprinse, întâi pentru că nu reprezintă v'r'un sistem meșteșugit octroat cu forța, ci o astfel de dezvoltare firească, care a răsărit din necesități ce nu se pot nega; apoi și din motivul, că acest învățământ nu este în opoziție cu ideile favorite ale majorității poporației. Problema religioasă — care ori ce am spune, e cea mai delicată între problemele privitoare la educație și se ridică cu cea mai mare putere atunci, când credeați mai sigur că este eliminată, problema religioasă — zic — se împărtașește de cea mai mare cruțare. Învățământul religios, care este obligator în toate școlile, se îndeplinește în școlile de stat prin catechetele diferitelor confesiuni ori prin însărcinării acestora. Preoții sunt din oficiu membrii comisiei de inspecție (curator) ce există pe lângă fiecare școală de stat. Prin urmare nu este nici rupere nici contrarietate cu ideea religioasă, cu atât mai puțin este o rupere cu influența legală a familiilor și cu ideea autonomiei legale. Comisia de inspecție (curatoratul) compunându-se în jumătatea sa prin alegere, asigură o comunicare statornică între părinți și școală; aceste curatorate trebuiesc întrebate înainte de numirea învățătorului și opinia lor de obicei e luată în considerație. Prin urmare învățătorul școlii de stat nu este un organ străin, pe care-l impune cu forța birocrașismul sec și indiferent față de opinia publicului și nici școala însăși nu este fătu unei l-dei fixe, care vrea să înghită și să reglementeze orice. Dimpotrivă, întru cât este posibil ne silim să armonizăm școala de stat cu mediul, în care a luat ființă. În chipul acesta sub influența aceleiași libertăți se apropie una de alta tipurile de școli create în urma libertății. Învățământul de stat nu vrea să vie în contrazicere cu învățământul de altă nuanță (nedestat) nici nu vrea să se deosebească de acela în mod vătămător; iar pe de altă parte învățământul de alt caracter decât de stat, negăsind nici un motiv pentru necesitatea unei defensive, acceptează bucuos suprema inspecție a statului precum și directivele sale pedagogice și patriotice. Astfel ajungem prin minimul de constrângere la unitatea morală a învățământului în toate acele puncte, cari privesc existența națională și progresul național; atâta nu se pare suficient din punctul de vedere al statului și credem, că aparține teritorului, care în temelul celeilalte libertăți se poate revendica cu tot dreptul. Am putea oare spune acum, că am obținut pretutindeni balansa fericită și că totul este cât se poate de bine? De sigur nu; dar ne apropiem de finta, pe care am voit s'o caracterizez, și de care nu suntem deja prea departe. Cutez să susțin, că înaintând în mod energic pe drumul indicat, în câțiva ani putem să încoronăm sistemul unui adevărat învățământ național. Și în acest loc aș dori să vorbesc despre acele dificultăți cari sunt rostogoite în calea unei conduceri unitare a învățământului primar de către diferitele naționalități ale poporației din Ungaria și de către limbile acestor naționalități. Din cele 16.838.255 de locuitori ai Ungariei proprii, sunt 8.651.520 unguri (51.39%), 1.999.060 germani (11.88%), 2.487.961 slavi de nord (14.77%), 817.831 slavi de sud (4.86%), și 2.798.559 români (16.62%). Din punct de vedere politic toate aceste naționalități formează începând cu veacul al X-lea (sic) o singură națiune: națiunea politică maghiară, căreia aparține în temelul aceluiași titlu

de drept fiecare cetățean al țării, cu drepturi și îndatoriri egale și similare. Prin urmare naționalitatea, rassa nu formează o corporație de drept public, ci e numai un factor individual multiplicat, care asigură numai drepturi individuale. Aceste drepturi sunt efluxul acelei idei de libertate, care străbate toate instituțiile noastre, în temelul căreia fiecare cetățean are dreptul să-și afirme și să-și desvolte însușirile sale de rassă și cu deosebire limba sa maternă în aceeași măsură cu celelalte însușiri individuale, putând să uzeze de ele în proporția armonizării lor cu unitatea politică a națiunii. Pentru ca această națiune să nu fie nici surdă nici mută, e nevoie să aibă o limbă oficială în toate manifestările sale și precum și pentru acelea ale puterii publice. E foarte firesc că această limbă este cea ungurească, pentru că aceasta e limba maternă a majorității absolute a cetățenilor, a majorității preponderante a oamenilor culti și bogăți (din 63.739 de copii, cari cerețează liceele, 50.283 sunt unguri 78.9%) într'un cuvânt a claselor conducătoare, și pentru că rassa maghiară e aceea, care a înființat în țara aceasta un stat puternic, un bloc politic, rezistând vicisitudinilor vremii din cele X secole și asigurând pacea Europei din răsărit. Prin urmare, după aceste expuneri principiul libertății învățământului prezintă o i-coană destul de pestriță relativ la limba de propunere. Limba ungurească — limba oficială a statului — este limba de propunere în școlile de stat; cu toate aceste se dă loc mai mult sau mai puțin — potrivit împrejurărilor locale — și instrucției în limba maternă a elevilor cu deosebire în învățământul public. În școlile comunale, profesionale și private dreptul alegerii limbii de propunere revine aceluia care susține școala; e nevoie însă, să figureze în planul de învățământ și învățarea limbii statului în măsura fixată de ministerul de instrucție. Școlile de alt caracter decât de stat dacă satisfac condițiilor cerute de lege, au drept la același ajutor de stat, ori care ar fi limba ei de propunere. De fapt limba ungurească este limba de propunere în 2190 școli de stat și în 7984 școli ne de stat, total în 10.174 școli; mixte, adică limba ajutoare în 1954 de școli ne de stat, și mai mult amestecată adică unde limba ungurească e cea secundară în 1665 școli ne de stat; aceste două tipuri împreună, adică totalul școlilor cu limbă de propunere mixtă e de 3619 (21.34%); în fine sunt 3171 școli ne de stat (18.69%), în cari limba de propunere este exclusiv o limbă diferită de cea ungurească; numărul școlilor ungurești e 59.97%, iar 40.03% al celor școli, a căror limbă de propunere — în parte sau în total — e alta.

Este evident, că aceste cifre nu prezintă o deosebire prea mare în raport cu numărul rasselor ale totalității populației noastre; diferența existentă se justifică prin aceea stare înapoiată și activitate culturală mai mică, pe care o desvoaltă o parte a poporului românesc și rutean (kisorosz), cari abia își trimit la școală 61—65% al copiilor. Dacă-mi dați voie vă mai servesc cu câteva cifre, pentru a lumina pe deplin lătura aceasta a activității noastre pe terenul învățământului: Conform bugetului pe 1908, statul acordă școlilor ne de stat 8.117.000 cor. ca întregire la salariile învățătoresți, adaug însă îndată și aceea, că în 1909 această sumă se va ridica la 10 milioane. Să vedem acum cum se distribuie aceste 8 milioane între învățătorii grupați după limba de instrucție:

12.905 învățători cari instruesc ungurește primesc 4.450.000 cor.

5.300 învățători cari instruesc în limbi mixte primesc 1.930.000 cor.

4.286 învățători, cari instruesc exclusiv într'o limbă deosebită de cea ungurească primesc 1.720.000 cor.

Și aici distribuția ajutorului diferă foarte puțin de numărul învățătorilor. În fața acestor fapte și cifre ce înțeles poate avea câte-o acuzație plasată în termeni îperbolici relativ la pretinsa oprimare a naționalităților din Ungaria? Adevărul e acela, că de fapt acordăm mare importanță instrucției patriotice. Școala are datoria să crească buni cetățeni maghiari, are voie însă, să păstreze și să cultive limba rasei sale, dar trebuie să fie exclusiv orice echivocitate în privința aceea, că aparțin hotărît și exclusiv patriei maghiare. Educația are să servească acest scop; în cadrele acestui principiu, învățământul se bucură în Ungaria de-o astfel de liberalitate, căreia nu i-se găsește păreche în lumea întreagă; iar școala care nu ține seama de acest principiu, degenerază în o școală a vinovaților și trădătorilor, care tot atât de puțin poate fi tolerată ca o școală infectată de ori ce soi de imoralitate. Întreb pe orice om de bună credință, că există oare, țară în lume care ar proceda altfel și care s'ar mai dimitte chiar la o discuție cu privire la aceste condiții elementare ale existenței naționale? Cele din urmă legi școlare, aduse la inițiativa mea, nu au alt scop în vedere. Învățarea obligată a limbii statului în fiecare școală e numai o complementare (colorar) a acestor principii fundamentale. Dacă vrem să susținem unitatea politică a națiunii, e necesar, ca între elementele cari o compun să existe o comunicație intelectuală, și nu

se poate admite existența unor astfel de grupuri, cari să fie cu desăvârșire excluse din comunitatea vieții morale a națiunii. E necesar și aceea, ca fiecărui cetățean al țării fără deosebire de rassă ori de clasă socială să i-se dea posibilitatea a se ridica pe scara socială, spre a ajunge până la cel mai înalt punct, și spre a se valida în toate manifestările vieții naționale. Învățământul are să servească și acest scop democratic, e necesar prin urmare, să ofere prilej întregii tinerimi a țării de a cunoaște limba statului care totodată e limba majorității preponderante a oamenilor culti în Ungaria, aceea limbă prin care se manifestă întreaga activitate națională; într'un cuvânt singurul mijloc ce se poate închipui pentru comunicația intelectuală între toți cetățenii acestei țări. A refuza învățarea acestei limbi, înseamnă a rămânea intenționat afară de granițele solidarității naționale ale politice ungurești, și atunci nu mai e nevoie decât de un pas spre a căuta solidarități aiurea. În munca uriașă pe care Ungaria e chemată s'o mai săvârșască pentru a-și desăvârși sistemul de educație, nu cred că va părăsi baza veche, istorică: principiul libertății învățământului, rezervând pe lângă aceasta pe seama activității și supremei conduceri a statului tot, de ce are nevoie, pentru a asigura apărarea marilor interese naționale. Pentru că de asupra oricărui principiu abstract așezăm acest punct de vedere principal și conducător: „Salus Hungariae suprema lex esto”.

In zorile momentelor istorice.

De preotul Constantin Lucaciu.

Dorolț, Decembrie 1912.

Toți românii de bine, toți aceia cari se cugetă, sau și aceia, cari trăiesc din gândirea altora convin în a spune, că trăim anormale timpuri, că situațiunea și treburile nu sunt așa cum ar putea și ar trebui să fie, că toate-s trase cu de-a sila contra naturii lucrurilor și că toate altcum și mai bine ar trebui să fie la noi și între noi, un popor într'o masă puternică și atât de numărös. Toți cei ce simțesc, spun, că cu atâta forță, sfortare și risipă de energie și cu atâta trudă și amar de gândire și concepțiuni, ba chiar și lucrare, mai mult ar trebui să se ajungă. S'ar mai putea împușina și micșora mizeriile în cari gemem și ne bocim, că tot binele, idealul chiar, s'ar putea câștiga pe seama întregului acest popor obidit și martirizat de atâta vreme, — liberă și armonioasă ni-ar putea fi viața națională, — dacă.....

Și acest „dacă” e crescut și stă vecinic pe fundamentul de granit al virtuților străbune: jertfirea de sine, sacrificarea „eu”-lui și lăpădarea egoismului.

Adevărat că desfacerea și desvoltarea omeniei, formarea societăților omenesti, a familiilor, a națiunilor și a statelor s'au zămislit și făcut din egoism. În tocmai ca pruncii, cari și ei, inconștienți și din instinctul conservării, la început tot egoști sunt și și trebuie să fie. Dar apoi se desvoaltă și progresează din zi în zi, gravitează spre maturitate, îmboldiți de logica existenței luptându-se cu varietatea obstacolelor, se nuzesc spre sublimale regiuni ale jertferei de sine, ale sacrificiului eu-lui din ei pentru altul, pentru binele comun și de obște.

Nu mai că din acel moment, în care un popor se desface din pubertatea, din copilăria sa și începe a se apropia de maturitate și s'a trezit la conștiință, — din acel moment în care știe căuta și folosi mijloacele cari îl duc înainte, poate progresa mai cu zor, poate mai ușor învinge obstacolele, poate mai în grab s'ajungă adevărata sa țintă: cultura și libertatea; și aceasta îi și este cea mai sfântă și cea mai dintâi a lui datorie.

E întrebare dacă noi eșit-am ori nu din fașa pubertății, aiuns-am care la gradul de a ne face și impliri datorii ce conștiință pentru ajungerea țintei, pentru câștigarea și folosirea culturii și a libertății naționale?

Răspunsul e afirmativ, pozitiv și general: eșit! Eșitam deja de mult, tare de mult. Formidabile și nenumărate piedeci ni-au oprit, adevărat, în calea desvoltării, dar azi toți și în toate părțile suntem pătrunși de convingerea că trebuie să trăim în cultura noastră proprie și în libertate, al căror soare nu se mai poate acoperi din fața noastră și care atât de cu superioră și dulce splendoare strălucește „de din-

colo”, unde evoluțiunea și progresul au dat de inimă și terenuri mai prielnice și sunt alimentate de razele strălucitoare ale genurilor naționale răsărite din toate regiunile lumii românești.

Avem lipsă numai de suflete desinteresate, de inimă gata de jertfire de sine, de absolut sacrificiu, de inimă bărbătești înzestrate de altuismul cel mai sublim național.

Cine știe să gândească la frații săi cu cari împreună e fiul aceleiași mame, a națiunii române, cine știe să simtă cu dorul și aspirațiunile acestei mame intru toate, — instinctiv va fi român bun, desinteresat și gata de jertfă, va fi cu deplinătatea caracterului antic roman.

Fundamentul fericirii naționale, mijlocul unic pentru ajungerea idealului: unire, cultură și libertate națională poate fi numai jertfirea de sine în sensul cel mai virtual și sublim al concepției. Numai acel popor este adevărat demn de libertate națională, ai cărui fii sunt capabili de deplinătatea sacrificiului pentru a și-o câștiga și păstra.

Sunt pe deplin calitățile cele mai frumoase și virtuale în poporul nostru românesc. Și poporul acesta consistă azi în masa imensă a țărănimii din care ca din un izvor nesecat ies și cresc bărbații mari, providențiali — să zic așa — ai întreg neamului românesc din toate unghiurile.

În țărănime, deci, avem să așezăm și să-l știm tot neamul și toate nădejile națiunii românești. Pentru că, dacă este considerat și respectat românul, este prin țărănimea sa. Numai cât nu altcum, ci după spiritul lui, din sine însuși, după eternele sale legi are să se desvoalte, altcum degenerază, ajunge desprețuit și poate să și piară.

Și ce popor, ce neam superior!

Însușirile speciale ce le are îl îndreptățesc și-l predestinează la viață, la progres, la ajungerea idealelor sale; — unire, civilizațiune și libertate.

Caracteristica primă a țaranului român este cu spoala culturii, nu genuine ci câștigate dela simplitatea. O virtute și țarie, ce în fața celor alte neamuri și societăți hibride — s'ar părea chiar rușinoasă. Românul, însă, cu adevărata nobletă a rasei sale știe că chiar aceasta însușire a lui este ceea ce îl califică să fie superior altor neamuri. Simplitatea nobilă și cuceritoare este caracteristica poporului român cum a fost la străbunii romani până n'au căzut — parte clasa superioară — în viața lăxuoasă și chiar luxurioasă. Țaranul român are pretențiuni puține și așa materia, sau fisicul animalic puțin încătușează în el spiritul și caracterul. Grijiile și trebuințele lui materiale, cât și neliniștea, sunt cât de puține la el, impresiunile lui nu-i sunt așa de multifarii și aceste dau deosebita demnitate și armonie întregii lui ființe; gesturile încă cadrează cu eul lui intern și-l feresc de purtare și ținuta trivială și condamnahilă. Aceste îi dau instinctuala nobletă cuceritoare ce-i înzestreză în viața.

E și viteaz, eroic chiar poporul, țaranul român și știe bine că atât corporal cât și spiritual-minte e sănătos. Are conștiința puterii sale fizice, simte că e stăpânul deplin al ființei sale materiale, că corul îi este supusul îndemănat și agil al spiritului său iar nu tiranul acestuia, cum vezi la ființele morbide nervoase, cultivate rafinat, în direcțiune greșită de falșă civilizațiune.

Are mai departe conștiința puterii sale spirituale, simte că știe să vrea cu tenacitate, că știe să-și poruncească, desconsideră și desprețuiește comoditatea trușască, n'are nevoie de ea.

Aceste îl fac eroic, iubitor de dreptate, ospital și prevenitor. Și sunt în el toate aceste conștient, deși în mod inocent, — dar' dacă ajunge la grad mai înalt de societate și cu străini, le pierde înăscutelele aceste calități, nobile, deși primitive.

Mai are o artă caracteristică superioară poporul, țaranul român și acesta e simțul lui de absolută omenie, ce este atât de puternic și sincer în el, — în aceia cari și-au putut păstra curat rasa, — încât și involuntar se scărbește de tot ce e josnic, fals și infam și acest nobil sentiment e în stare să-i înalțe pe bărbați până la

jertfiera de sine, până la eroism. iar pe muieri — cu dezvoltatul lor simț de pudoare — până la sublimul curățeniei virtuale.

Toate aceste rare calități sunt rămășițele civilizației ginte latine sau antice romane, cu care străbunii noștri au venit p'acest colț de rai pământesc, ca să inobileze pe barbarii cari atâta le dădeau de furcă. Și s'au conservat aceste nobile calități în poporul român cum s'au conservat conturile corpului cetățeanului roman, ars până la cenușe în focul mistuitor dela erupțiunea Vezuului la Pompei, care corp scos din mormântul său de două ori milenar și ajuns într'o atmosferă nouă și alt curent de aer, îndată se desface și se nimicește.

Intocmai sunt distruse aceste fructe ale civilizației clasice romane, în atmosfera străină, în civilizațiunea modernă internațională, străină și contrară firei noastre. Deși după natura lucrului și logică într'acolo ar trebui să ni-zuim ca din etatea nevinovăției, din starea infantilă să treacă poporul în etatea maturității, după legile firei și ale rasei sale și fără zguduri conservându-și calitățile moștenite, desvoltându-le și trezindu-le la conștiință ne lăsând nimica să piară din avantajile câștigate, suntem siliți să vedem chiar contrarul păgubitor și distrugător. Soartea ne-a aruncat în mâni contrare, cari ne despoaie și ne desfigurează calitățile superioare, deși numai cu mâni binevoitoare ar fi fost iertat a se apropia de acest popor. N'ar fi fost iertat al exploata în mod atât de barbar, grobian, imoral și impiu cum au fost și tot mai suntem o mare parte de români maltratați, desfigurați și exploatați de spirital barbar, din cătușele căruia nu ne-am putut încă deplin și întreg elibera.

Ce s'a făcut oare și ce se mai face și acum pentru desrobirea din jugul acestui spirit contrar spiritului și firei bunului popor?

Am încercat și mai probăm a face tot cât putem în împrejurările date nefericite. Dar tot e încă puțin, foarte puțin, mai că egal cu nimica. Și, Doamne, ce norocos e dăruit și inzestrat dela natură și firea sa cu toate calitățile ce prevelează spiritul dușmănos în ghiarele căruia geme. De-ar ajunge să fie condus, desvoltat și crescut după legile firei sale de sigur ar fi cel dintâi popor în lume, ginte regină cum au zis și văzut bardul dela Mircești: în ochii lumii admirătoare reprezentantul divinității aici pe pământ.

Și putea-va cândva să fie! De ce nu?

Numai să ne deșteptăm cu toții din somnul cel de moarte; să dăm mână cu mână; să alungăm dintre noi oarba neunire și-a pismei răutate, precum la Milcov așa și între Carpați și văile lui. Să restaurăm toate în Cel născut în ieslea Vifleimului și în razele geniului roman, ce nu ne-a părăsit; să ne înbrăcăm cu armele conștiinței neîmficcate; să ne înarmăm cu armele curajului ce nu cunoaște alt aviz decât: înainte, tot înainte; să lepădăm toate slăbiciunile isvorite din egoism; să ne jertfim chiar, căci scopul e preasfânt și singur mântuitor: unire, cultură și libertate națională.

Avem în trecut, ni-se prezintă chiar și acum exemple mărete, cum conștiința și curajul unui popor se trezesc la viață și în fapte eroice de a-și ajunge ținta, idealul și a nu se da nici cu sacrificiile cele mai legendare la nimicare, la peire. Libertate ori moarte strigă toți!

Și noi?...

Piară egoismul, piară frica și micimea de suflet. Să fim gata a ne safrifica tot, și „eu-l” nostru, pentru neam, limbă și lege; nu „eu” ci „el”, poporul român și idealul lui să fie mobilul vieții și al activității noastre.

Numai așa vom ajunge la țintă. Soartea vitregă și răul destin numai așa se vor rușina, numai așa se vor risipi. Zorile s'arată.

Moștenirea lui Ludovic Kossuth.

Săptămânile trecute a apărut la Berlin o carte sub titlul: „Die auswärtige Politik der ungarischen Revolution 1848—1849”.*) E scrisă cu multă bogăție de amănunte și cu întrebuintarea unor noi izvoare engleze și franceze, necunoscute până acum, de către d. Wilhelm Alter din Viena. Cartea aceasta merită toată atenția noastră și o răspândire largă, fiindcă din ea se desprinde foarte clar întreg rostul revoluției ungurești din 1848 și mai ales al lui Ludovic Kossuth nenorocul și — putem adăuga imediat—slabul tată al ei. Prin lumina politice externe pe care au făcut-o ungerii în acei 2 ani viforoși putem să pătrundem ușor și în inima politice ungurești actuale care, ori cât s'ar ascunde ea sub diferite lozinci, tot în spiritul lui Ludovic Kossuth operează.

Intreaga evoluție ungurească din 1848—49 a fost singur Ludovic Kossuth, zice undeva d. Alter. Kossuth a fost flacăra ei aprinsă, patima ei nemărginită, dar tot Kossuth a fost și cumplitul ei dezastru, catastrofa ei. Omul acesta a avut un strălucit talent de agitator, era mare meșter în câștigarea opiniei publice, avea gesturi largi și de spirit, totdeauna a fost însă un slab om politic, unul mediocru de tot, sau cum zice un contemporan citat de d. Alter: „el n'a fost nică când un bărbat de stat de seamă, fiindcă i-au lipsit totdeauna însușirile necesare: judecata împrejurărilor lipsită de patimă și mai ales liniștea”. De aici apoi toate oscilațiile aproape inexplicabile, fantastice uneori, ale politice ungurești revoluționare, de aici mai ales politica externă ungurească de pe atunci imposibilă sub toate raporturile. Kossuth și împreună cu el toți șefii revoluției au pornit la luptă împotriva dinastiei și a tuturor naționalităților din țară conțând pe simpatia lumii. Imedit după ce s'a proclamat revoluția s'au căutat legături cu Anglia și Franța, fiindcă aici credeau ungerii că vor găsi un sprijin nu numai moral dar și material, o armată chiar care să distrugă pe austrieci și dinastia Habsburgică. Lordul Palmerston care se afișase de protector al libertății italiene din interese pur engleze, era privit în tabăra ungurească ca un fel de luptător umanitar care stă totdeauna în slujba popoarelor oprimate, iar Franța chiar și în momentul când alesese pe prințul Napoleon de președinte, va să zică într'un moment când biruise în ea curentul monarhic, nu-și găsea pentru Kossuth alt calificativ decât cel de „libertate”. Zadarnice au fost toate tratamentele reci ale reprezentanților acestor două state, zadarnice au fost refuzurile lor categorice de a intra în legături oficiale diplomatice cu rebelii: niciodată, nici Franța nici Anglia n'a primit pe „miniștrii plenipotențiar” unguri oficial; Kossuth ținea morții la ideea că într'un moment decisiv ele totuși vor interveni în favorul lui. În acest înțeles el își îmbăta mereu oamenii cu știri fantastice; ba că flota engleză se apropie de Fiume, ba că Francezii au trimis armată de ajutor. Atât de departe a mers Kossuth în închipuirile lui naive încât chiar și detronarea dinastiei a întreprins-o bazat pe această pură simpatie.— Sora republică franceză va trebui să privească cu dragoste năzuințele republicane ungurești, mai mult, ea trebuie să-și pună în cumpănă toată influința pentru desvoltarea... principiului republican. Și nu se gândea nimeni că republica franceză, afară de excepțiile unor ideologi, își avea politica ei de interes național, în frunte cu un prezident aspirant la tronul împărațesc, nu se gândea Kossuth și nu se gândea nici contele Teleki, aderenții lui cel mai tipic, „ministru” dela Paris. Toate legăturile politice cu străinătatea erau întemeiate pe vorbe și sentimente. Nimic judecat, nimic logic. Instrucțiile lui Kossuth pentru plenipotențiarul lui la Paris și Londra sunt mai ales caracteristice sub raportul cugetării politice de pe atunci. Kossuth, când nu mai avea tirade despre libertate, egalitate și frățietate se deda la amenințări grozav de... primejdioase pentru pacea lumii întregi. În vre-o câteva rânduri și-a îndrumat agenții să sperie puterile europene cu o revoluție generală europeană, care ar putea să izbucnească prin intermedierea

*) Verlag von Gebrüder Paetel Pr. 4 M.

lui. Se înțelege, toate aceste mici apucături lipsite de seriozitate n'au avut nici un răsunet. Lumea își făcea cursul ei obicinuit, armatele engleze și franceze își vedeau de treabă, având cu totul alt interes decât „libertatea” ungurească. Abia dacă în Italia a găsit Kossuth aliați mai serioși. Și aceștia însă aveau prea mult val cu chestiunea lor națională, prea erau copleșiți de nevoile lor, decât să poată avea o importanță oarecare în combinațiile fantasmagorice ale revoluționarului șef de republică. Cât de lipsit de simțul realității era Ludovic Kossuth în legăturile lui cu străinătatea apuseană o dovedește și următorul fapt relatat pe larg de d. W. Alter. Revoluția s'a pornit pentru străinătate în semnul libertății, s'a înasprit însă prin abdicarea lui Ferdinand, care după revoluționarii unguri a fost scos în mod ilegal din domnie de către „trădătorul” Francisc Iosif și și-a găsit culmea în detronarea dinastiei. Tot atâtea ținte noi cari prin schimbarea lor repede erau proprii să compromită complet cauza ungurească. Ce vreau adevărat oamenii ăștia? — s'au întrebat toți bărbații de stat ai Europei, fără să găsească un răspuns hotărât, vreau libertate națională? Aceasta o pot căpăta. Ce are a face însă libertatea lor cu dinastia habsburgică și mai ales cu o eventuală distrugere a monarhiei austro-ungare? — Puterile europene și atunci ca și astăzi vedeau în această monarhie o garanță a echilibrului european, lucru pe care Kossuth n'a voit să-l înțeleagă niciodată. Dimpotrivă, când au intrat muscalii în țară, el a ținut să-și pecetluiască pentru vecinicie în istorie lipsa de simț politic sub acest raport. E adevărat că intervenția rusească era de natură să piardă capul ori căruia revoluționar maghiar, dar Kossuth încă de prin luna Mai 1849, de când se anunțase oficioasă această intervenție își pierduse ori ce raționament logic. De acum încolo el a fost robul unor încercări desperante. Se gândea la o alianță cu naționalitățile din țară. Atunci și-a trimis la Avram Iancu pe Dragoș, despre a căruia tradare vorbește mai limpede decât ori ce document contele Iuliu Andrassy, citat de d. Alter. Andrassy care făcea slujbă de agent politic în orient sfătuia pe Kossuth să dea o proclamațiune către naționalitățile din țară, o proclamațiune în care să promită tot, să spună că Ungurii nu vor să-și fină un drept de supremație decât prin limba maghiară, care să rămână limbă de stat. „O declarație susținută în astel de termeni generali, scrie Andrassy, nu te obligă la nimic și poate să aibă un rezultat admirabil. Nu riști nimic și apoi ca învingător poți să modifice tot. Dacă ești învins însă, n'ai pierdut nimic”. O astfel de alianță ar aduce chiar și alianța cu Serbii și Români din principatele dunărene. Kossuth se gândea în momentele acele des-nădăjduite și la o confederație balcanică în frunte cu... Turcia, ceea ce nu-l împiedeca însă să făgăduiască Angliei portul Fiume și absolută stăpânire economică în Ungaria — el care afirma până acum că se luptă pentru integritatea țării sale. Dar Kossuth se gândea atunci și la imposibilitatea unei Ungarii independente care ar avea pe tron un Habsburg, se înțelege nu Francisc Iosif. Iar când toate aceste încercări n'au avut nici un rezultat, după ce toate colindările naive pe la prinții germani în căutarea unui rege pentru republica ungurească, s'au terminat cu un fiasco complet, Kossuth a întreprins și cea mai absurdă faptă politică a sa. A închinat țara muscalilor, a depus-o la picioarele țarului fără multă vorbă și fără multe scrupule de conștiință. Ce putea să însemneze toate buciunările lui de până acum împotriva panslavismului? Ce putea să însemneze primejdia reală pentru neamul lui a unei stăpâniri moscovite, când era vorba să se dea o lovitură strașnică dinastiei habsburgice împotriva căreia el avea o ură nedumerită? Solii lui au căutat legături cu generalii ruși pe cari le-au și găsit, fără să întimpine vre-o înțelegere serioasă. Depunerea armelor la Șiria s'a făcut însă din partea Ungurilor în înțelesul acestor năzuinți ale lui Kossuth, după cum s'a dovedit ulterior.

D. Wilhelm Alter își presară cartea, după cum spuneam cu o mulțime de amănunte cari nu-și pot găsi locul aici, cari contribuie însă mult la formarea opiniei noastre corecte despre adevăratul rost al revoluției ungurești și al lui Kossuth, expresia

Briliante, diamante, platină, bijuterii de aur, argint, argintării, ciasuri de perete cu pendulă cu sunet de clopot, în orice culoare și execuție, despărțământ special, articlii renumiți de argint de china, asortiment foarte bogat prețuri foarte ieftine.

Igaz Sándor

ARAD, bulev. Andrassy,

Palatul minorităților.

Telefon nr. 321.

(1 633)

ei cea mai veridică. Din toată cartea dlui Alter se desface adevărul, că revoluția ungurească n'a fost altceva în ultima analiză, decât o întreprindere romantică îndrăznească, o sfortare destul de mare de a silii legile neiertătoare ale realității. Catastrofa ei finală, Ludovic Kossuth cu toată politica lui externă, dovedesc afirmația. D. Alter nu spune direct acest adevăr, îl cetim însă noi din excursiile sale istorice, din caracterizarea lui Ludovic Kossuth făcută atât de nimerit prin atributul de „Gefühlspolitiker”. D. Alter și-a scris cartea sa științifică și n'a răspuns decât la o singură întrebare ce și-a pus: politica externă a Ungurilor în 1848—49. Nu era deci de datoria sa să-și pună în aceeași carte și întrebarea firească de altfel pe care trebuie să ne-o punem noi imediat după ce am lăsat din mână instructiva expunere: — Care era adevărată tîntă finală a acestei întreprinderi romantice?

Incontestabil că toată politica ungurească a anilor patruzeci și opt și patruzeci și nouă, acea politică de căutare a tuturor alianțelor, cu orice mijloace, nu putea să urmărească decât un singur scop mai mult sau mai puțin mărturisit: — susținerea poporului unguresc și în împrejurările noi, cari schimbau condițiile sociale europene, la suprafața supremației sale asupra celorlalte popoare din țară. Revoluția ungurească era deci pe lângă toate frazele ei democratice și pe lângă toate rețelele ei instituții democratice *ungurești* o revoluție pentru păstrarea în formă nouă a unui întunecat colț medieval. Nimic din spiritul civilizației în ea — și ideologii revoluției franceze n'aveau nimic de a face cu grozii și baronii unguri cari numai așa înțelegeau libertatea în mentalitatea lor obtuză de nemeși, dacă ea se dă *numai* lor sau cel mult poporului lor. Vântul cald al reformelor universale care venea din apus a trecut și pe la ei. Ungurii au simțit că acum e vorba să se ridice stăvilile privilegiilor dinaintea *tuturor* popoarelor. Viena trimitea mici semne de bunăvoință sub acest raport. Din pricina *aceastei* revoluții lor, care am văzut că a alergat la toate alianțele, fie cât de imposibile, numai să-și poată realiza visul. Și aici găsim punctul cardinal al întregii politici ungurești moderne, dela Ludovic Kossuth până la ultimul deputat din camera actuală: — *supremația ungurească*. Nimic din toate frazele de ocazie, nimic din toate legile cari s'au adus și poate că se vor mai aduce. Politica ungurească este stăpânită și azi de viziunile lui Ludovic Kossuth. Auzim doar în fiecare zi accentuându-se supremația rasei maghiare și putem fi siguri că în pieptul contelui *Tisza* ca și al lui *Luliu Jush* doarme aceeași moștenire, întocmai cum în ale noastre ar trebui să vegheze totdeauna cea a lui Avram Iancu.

Tradiția politică a Ungurilor este o utopie care mai curind sau mai târziu îi va duce la o catastrofă mai mare decât cea din patruzeci și nouă, ei cu toate acestea țin la ea cu încăpăținare și cine îndrăznește să o umbrească numai e șters pe vecie din catastrifal lor politic. Un cuvânt mai mult pentru noi ca să stringem și noi în suflitele noastre tot ce ne-a rămas din acel an de noui îndrumări politice. Anul 1848 a fost un an care a pus cuțitul la inima popoarelor făcând să țâșnească sângele, supremația maghiară a adevărului. De atunci, se înțelege, noi am intrat iar în obicinuita ipocrizie omeenească. Ungurii și-au găsit un 67 menit să acopere toate tendințele, o transacție care nu mai sperie deloc nici chiar pe fiul lui Kossuth, cu ordinul leopoldin agățat de gât; iar noi iată că am intrat în parlamentul unei țări pe care nu am socotit-o nici când de a noastră și împotriva existenței căreia noi am protestat totdeauna. Toate aceste sunt însă numai perdele înșelătoare. Ridicați-le din când în când și priviți după ele adevărul care doarme acolo în iatac ca un alt Făt-Frumos din poveste așteptând apa vie care să-l deștepte. — Mult am durmit mări-mă!... Atingeți-l și vă va răspunde. Mai ales noi membrii generației tinere trebuie să ne apropiem deseori cu sfîntenie de acest adevăr și să ne dăm bine seama, atât în clipe

de înălțare sufletească cât și în ceasuri de obidă, că spiritele celor doi advocați, Iancu și Ludovic Kossuth, și astăzi poartă deasupra noastră, în înălțimile în cari i-am ridicat, unii cu palme aspre de iobagi, alții cu îndrăzneată trufie nemească, marile noastre proces. Și-l vor purta încă multă vreme.

Eugen Goga.

Ce s'a hotărît în consiliul de miniștri.

Disidențele din partidul muncii.

— Situația politică. —

Arad, 6 Ianuarie 1913.

Sâmbătă, la orele 10 și jum. s'a întrunit în Viena un consiliu al miniștrilor afacerilor comune, la care au participat afară de cei 3 miniștri comuni: contele Berchtold, de externe, Krobotin, de războiu și Bilinski, de finanțe, — și următorii miniștri din amândouă guvernele: Zaleszki, ministru de finanțe al Austriei, Lukács, prim-ministru ungar, și Teleszki, ministru de finanțe ungar, precum și amiralul Montecuccoli. Contele Stürgkh, președintele consiliului de miniștri din Austria, fiind împiedecat de boală, n'a putut lua parte la conferință.

Scopul conferinței, după cum am mai scris în numerele precedente, a fost să stabilească și să caute acoperire pentru cheltuielile extraordinare consumate în vederea situației critice externe, de armată și marină. Ministrul de războiu Krobotin, a dat un raport amănunțit asupra sumelor întrebunțate până la 31 Decembrie n. 1912 și din acest raport rezultă că totalul cheltuielilor făcute până la termenul amintit întrece suma de 190 milioane de coroane și se apropie de cifra de 200 milioane coroane. Suma aceasta a fost întrebunțată pentru aprovizionarea armatei cu noi unități, pentru sporirea artileriei și în sfârșit pentru acoperirea plusului de cheltuieli reclamat în urma sporirii contingentului militar și întrebunțat pentru aprovizionarea cu munițiuni și alimente a trupelor chemate la arme pe întreg timpul cât primejdia pândeste la hotare. Alimentarea acestor trupe a costat pe fiecare lună 7 milioane și jum. de coroane.

Ca acoperire a acestor cheltuieli extraordinare au servit în primul rând creditele extraordinare votate în sesiunea precedentă a delegațiilor. Cei doi miniștri de finanțe au luat asupra lor obligamentul de a se îngriji de acoperirea unei părți a cheltuielilor extraordinare. Ministrul Krobotin a făcut propunere cu privire la acoperirea cheltuielilor ulterioare cari vor reclama luarea de noi dispozițiuni din partea guvernului militar. În legătură cu propunerea ministrului Krobotin, se vorbește de votarea altor noi credite extraordinare pe seama armatei. Acest lucru îl va hotărî, de altfel, situația internațională.

Noile vase.

Consiliul de miniștri, întrunit Sâmbătă, nu a intrat în desbaterea chestiunii ridicate de amiralul Montecuccoli. Înlocuirea vaselor de războiu tip „Monarh” prin Dreadnought-i e o chestiune care numai mai târziu va deveni actuală. Amiralul Montecuccoli să fi declarat, afirmă unii, că în cazul când proiectul prezentat de dânsul va fi respins de consiliul de miniștri, el nu poate primi răspunderea pentru activitatea flotei de războiu și încât îl privește pe el, personal, nu va întârzia nici o clipă de a-și trage consecințele.

Noul ministru de justiție.

În sânul partidului guvernamental, vestea despre numirea dlui Balogh ca ministru de justiție a fost primită cu deosebită satisfacție. Noul ministru al justiției a prestat jurământul de fidelitate Maj. Sale ieri, Duminică, la orele 11 înainte de amiază. La actul acesta au asistat contele Berchtold, prim-ministrul Lukács și principele Eszterházy. După actul jurământului, d. Balogh a fost primit în audiență de M. Sa.

Cine va fi urmașul dlui Balogh?

Odată cu numirea dlui Balogh, locul pe care acesta l'a ocupat în ministerul de culte în calitate de secretar de stat, a devenit vacant. În partidul muncii se amintește numele deputaților Carol Szász și Geza Antal, cari ar putea fi luați în seamă la numirea unui secretar de stat în locul lui Balogh. În cercuri apropiate de guvern se afirmă, față de aceste combinații, că până azi nu s'a hotărât nimic în această privință, deoarece candidarea unui secretar de stat în ministerul de culte cade în competența exclusivă a ministrului acestui rezort, a contelui Zichy, care însă până acum n'a făcut nici o amintire de chestiunea, cine va fi succesorul lui Balogh.

Consiliu militar presidat de M. Sa Francisc Iosif I.

„*Militärische Korespondenz*” scrie: În cel mai scurt timp o conferință militară va avea loc în Viena, sub președinția a însuși M. Sale Monarhului. Conferința se va ocupa, ca de obicei, mai ales de chestiuni de ordin personal.

Că în timpurile prin cari trecem, consiliul militar nu va avea și altă semnificație, asta se va vedea mai târziu.

Criză în partidul muncii.

Disidențele dese din partidul guvernamental, fac conducătorilor acestui partid și guvernului multe zile rele, cu toată atitudinea liniștită și nepăsătoare ce și-o impun factorii interesați. Îndeosebi ieșirea din partidul muncii a antecesorei lui Tisza la președinția camerei, a lui Lud. Návay, a provocat o adevărată amărăciune și deprimare în rândurile guvernamentale. Se spune că pasul făcut de d. Návay care are mulți aderenți personali în partid, va fi urmat de un număr însemnat de deputați guvernamentali.

Exemplul dat de deputații disidenți, îl urmează rând pe rând și aderenții lor din provincie, în special din cercurile electorale unde au fost aleși deputații cari au rupt legăturile cu guvernul și majoritatea. Mișcarea de disidență se manifestă cu mai multă putere în orașele Timișoara și Szombathely, în cari au fost aleși

GHEORGHE MARIȚA

croitor pentru haine de bărbați și uniforme.

Ma 636) Magazin de pânuri din patrie și străinătate.

ARAD, strada Weitzer János, numărul 19.

Anuțul GHEORGHE MARIȚA croitor în Arad, strada Weitzer János nr. 19, pofteste sărbători fericite!

Aduc la cunoștință on. public român din Arad și din provincie precum și onorabili tineri teologi și pedagogi, că cu datul de 15 Decembrie n. îmi voi strămuta atelierul de croitorie din strada Kossuth în strada Weitzer János nr. 19.

ca deputați dnii Návay și fostul ministru de justiție Székely.

In asemenea împrejurări, înțelegem deplin îngrijorarea ce a cuprins pe cei dela conducerea partidului muncii și înțelegem și nepăsarea prefăcută pe care se silesc s'o arate în fața țării.

Corifeii partidului guvernamental au dat ieri și un manifest adresat „națiunii”, în care se silesc să prezinte situația în lumina ceai mai favorabilă, spunând că disidențele nu fac decât să întărească solidaritatea între membrii rămași credincioși programului original al partidului.

Cronică din Paris.

— Sărbătorile și ajunurile de sărbători. — Moartea pictorului Edouard Détaillé. — D. Poincaré, viitor președinte al Republicii? — „Faust” al lui Goethe pe scena teatrului Odeon. —

Paris, 31 Decembrie.

- Unde revelionezi?
- Eu? în familie — dar dta?
- La restaurant.
- Ce corvadă!
- Ce corvadă!

Și parizianul e sincer convins că revelionul va fi pentru el o corvadă. Cu toate acestea revelionează; și dacă l-ar împiedeca ceva de a o face, ar fi bolnav, cu adevărat bolnav. Ce contradicție curioasă între așteptarea posomorâtă și plină de oboseală a banchetului din noaptea de Crăciun sau de Anul-nou. Și între banchetul însuși, plin de veselie și de voie bună. Și lucrul acesta ni se întâmplă tuturor, în fiecare an.

Așa dar și în seara ajunului de Crăciun, din anul acesta, parizienii au revelionat. Acelaș șgomot, aceleas lumini, aceaș mișcare imensă pe străzi, aceaș solemnitate prin catedrale, aceleas cântece și risete prin case și prin restaurante după miezul nopții. Și deseară, ajunul Anului nou, se vor repeta aceleas scene, cu aceleas vioșie. Baracele de scânduri, luminate cu acetilenă, se însă pe bulevard și pe străzi, cu aceleas măruri ca acum cinci ani, ca acum zece, ca acum douăzeci de ani. Și copilașii bat din palme în fața jucăriilor, cum băteau odată gravii lor părinți cari îl conduc de mână. O! atmosferă de sărbători vesnic neschimbată! Ea e cea mai bună dovadă că sentimentul din care se desprinde e adânc omenesc, etern, nalterabil, nesupus nici-odată fluctuațiilor trecătoare ale model, pornită numai din capriciile spiritului omenesc, iar nici de cum din fondul lui adevărat!

Sub cerul albastru și soarele scânteetor, Parisul se așterne cu furnicarul lui de lume pe trotuare. Automobilele hurieșc, mugesc, găfăie, se opresc, se pornesc din nou pe străzile întesate. Vitrinele oferă ochilor o feerie de obiecte mari și mici, disperate, colorate. Seara, ele trimit până în mijlocul drumului reflexul orbitoarelor lor lumini. Timp de câteva zile orașul pare schimbat. E-norma multime care îl compune, are un aspect uniform. Mi se pare că cu toții trăim aceaș viață, că deosebirea de bucurii și de lacrimi, de bogății și de sărăcie, de iubire și de ură, care caracterizează fiecare familie, pe fiecare individ, făcându-l să ducă o existență proprie, aparte, personală, dispăre, și că sentimentele unuia sunt ale tuturoră că cu toții ne înveselim în acelaș minut, de aceleas evenimente. Da, câteva zile pe an, religia întinde ca o egalitate între noi, o egalitate nu materială ci sentimentală, care este adevărată. Apoi, sărbătorile trec, orașul își reia aspectul obișnuit, făcut din atâtea contraste ale atâtor existente deosebite.

In vremea ce scriu aceste rânduri, îmi răzbește la urechi sunetele clopotelor, cari se desprind din vuetul uruitului de tramvay, autobusuri și trăsuri, din murmurul nedeslușit dar continuu al negustorilor de prin barace cari, în Avenue des Ternes, își laudă marfa ieftină, gingașă, superficială.

Cu taine va începe un an nou! Un an nou?... Și acum va fi? Nu știu; n'as vrea să știu. Cât de pate și de mo-hotărâte n'ar părea bucuriile ce vor să vină, cât de îndoit de dureroase n'ar părea suferințele viitoare, dacă le-am cunoaște, dacă le-am aștepta mai dinainte!

— Sfârșitul lui 1912 a intristat cercurile artistice ale Franței, prin moartea lui Edouard Détaillé, ilustrul pictor militar, artistul sculptor și al lui Lucien, ilustrul soldat-testi, al aurului uniformelor și al lui Lucien, ilustrul armelor. El a murit pe neașteptate, la vârsta de saizeci și doi de ani, încercat de bogăție și de glorie, nemuritor prin câteva tablouri ilustre, printre cari *Calvadada*, care ornează pereții Pantheonului, nu e cea mai puțin însemnată. Rece, elegant și generos, patriot arzător, amoretz pasionat al gloriei rășboinice franceze, Edouard Détaillé se complăcea în compozițiile vaste și fastuoase,

în grupurile de paradă, admirabile ca mișcare și desemn, ale apoteozelor vitejești și strămoșești. Cea mai populară până a sa este de sigur *Visul*, așa de multe ori reprodusă și răspândită în Franța și aiurea. Pe imensa câmpie, soldații dorm, învălți în mantalele lor, în ajunul luptei; ei dorm lângă pustile lor strănse în piramizi, și siluetele lor culcate se întind la infinit, micșorându-se, estompându-se în zarea îndepărtată. Ei dorm și visează — și din imaginația lor răsar și se împrăștie în văzduh, sus, pe cer, deasupra lor, acțiunile glorioase ale strămoșilor lor din epoea napoleoniană. Un vâl-mășag de chipuri crispate de esaltare, avântând oțelul strălucitor, și în mișcolul lor fâlfaie drapelul, acest simbol al patriei și al gloriei ostășești. — este un tablou admirabil ca execuțiune și cu mișcare, de o compoziție vastă, sigură și fastuoasă, de un colorit schintecător și viu. Edouard Détaillé a fost un pictor de paradă și de acțiune, în sensul cel mai nobil al acestor cuvinte.

Poate că acestel precizuni matematice, aceste exactități lirice și pasionate, acestel sincerități pregătite cari caracterizează operele lui Détaillé, eu as prefera sensul profund uman, coloritul sobru și compoziția de o simplitate dureroasă a pictorului militar Désiré Lucas poate că tuturor tablourilor magnifice ale lui Edouard Détaillé, eu le-as prefera admirabila până a lui Lucas expusă în muzeul național din Petit Palais, și care pânăz pare colorată cu sânge, cu lacrimi și cu noroi, din care se desprinde un eroism calm, adevărat, și totuși șgduitor. Da, cred că iubesc mai mult uniformele rupte, tăvălite prin nămol, fețele palide și însăngerate ale soldaților din Désiré Lucas, decât militarii scânteetori ai lui Détaillé. Nu e mai puțin adevărat însă că acestia din urmă ascund în ei o grandoare pe care nimeni nu o poate nega.

Edouard Détaillé, foarte bogat, foarte considerat în viață a fost prietenul intim și personal al lui Eduard VII. El a mai fost un patriot viteaz și s'a luptat ca sub-locotenent de nobili în rășboiul din 1870. Franța pierde în el pe un mare artist.

— D. Léon Bourgeois, retrăgându-si definitiv candidatura dela președinția Republicii, dl Raymond Poincaré cedând stăruințelor numeroase ale prietenilor săi, și-a pus-o dsa. Avem dar candidaturile serioase, ale dlor Dubois, Deschanel, Pams, Ribot și Poincaré. Care dintre ei va reprezenta mâne Franța? D. Raymond Poincaré pare a avea cele mai multe șanse de reușită.

Eminentul bărbat de stat a dat în timpul din urmă dovezi strălucite despre capacitatea sa și numele lui a răsunat des în diplomația europeană. Ca mâne va fi președinte al Republicii. Previțiunile cele mai numeroase îl designează pentru acest post înalt. Și el va fi ales poate, nu numai din pricina capacității lui diplomatice, dar fiindcă este și un viguros om de acțiune. O schimbare enormă se pregătește în politica franceză, fiindcă schimbări enorme se prevăd și în legăturile politice ale statelor europene. De acela, președintele Republicii franceze va trebui să fie de acum înainte mai mult decât o simplă figură reprezentativă cum a fost și este încă Armand Fallières. Succesorul acestuia din urmă va avea nevoie de o inițiativă mai personală, de o concepție mai proprie a intereselor Franței, de o cunoaștere mai activă a legăturilor internaționale. D. Poincaré intrunește într'una grad înalt toate aceste calități.

El va fi poate ales. Poate însă că viitorul președinte al Republicii va fi altul? Cinci bărbați eminenți dintre cari trei academicieni — dnii Poincaré, Ribot și Deschanel — asteaptă să ocupe această demnitate. Și pe ori care l-ar alege națiunea n'ar fi o alegere mediocră. Fiecare dintre ei este — de ce să nu o spunem? — mai chemat decât actualul președinte al Republicii. Dnii Fallières nu-l poate nimeni tăgădui călățiile dsale de ordine, de calm și de patriotism; el e însă prea bonom, prea puțin magnific în apucăturile și concepțiile lui, pentru a reprezenta cu destulă strălucire o națiune strălucită cum e cea franceză.

— Stagiunea teatrală, în totdeauna intensă la Paris, e și mai intensă în săptămăna aceasta de sărbători. Toate teatrele mari și mici au făcut și fac încasări admirabile. O jumătate de milion de parizieni se îngheșuesc în fiecare seară prin sălile de spectacole.

La teatrul Sarah Bernhardt, piesa cu subiect arab *Kismet*, scrisă de autorul englez Knoblanch și tradusă de I. Jules Lemaitre are un succes imens. Costumurile, decorurile sunt superbe și dl Lucien Guitry joacă în mod magistral rolul cel mare în piesă. *Les Flambeaux* a lui Bataille atât nefecetat entuziasmul parizienilor. O piesă nouă a dlui Brieux, dela Academia franceză piesa a feminisului, D. Brieux e de părere — și are dreptate *La femme seule*, a readus în discuție sensațională teză — că o femeie singură nu poate străbate existența numai prin propriile ei puteri, și că împrejurările în care trăiește societatea modernă nu întârziază de a o reduce încet încet la rolul de femeie, de femeie pur și simplu, adică de preoteasă cinstită sau nu a lui Venus. Piesa dlui Brieux, obține un succes meritat.

Dar evenimentul teatral de astăzi îmi pare reprezentarea peisii *Faust* al lui Goethe pe scena teatrului Odeon. Cu ce nerăbdare și cu ce dragoste am așteptat să asist la ea! De atâți ani uriasul poem n'a avut parte de focul rampei la Paris! In schimb ni-se da mereu de caricatură a lui Faust, la Operă, un Faust-tenor, cochet, afectat, ridicol, așa cum ne par toți eroii oamenești, de geniu când sunt puși în muzică, un Faust ce cântă cu o mână în șold cu alta în dreptul inimii, cu

peana pe o ureche, care nu ne dă de gândit, nici de simțit gândurile profunde și sentimentele mari ale marelui Goethe. Și cât de mulțumit am fost când l-am văzut pe celălalt Faust, pe cel adevărat, pe omul chinuit de probleme metafizice și ros de focul simțurilor, pe cercetătorul de viață și de moarte și pe amantul pervertit de egoism, pe omul însăfășit, așa cum suntem cu toții, noi, bieții oameni!

Printr'o combinație fericită *Faust* s'a jucat în cele două părți ale lui, cu toate că incomplet ca detalii, dar complet în liniile lui mari. Dealtmintelea nici Goethe nu s'ar fi supărat de cele câteva suprimări făcute în piesa sa, pe care el însuș mărturisise că n'a scris-o pentru scenă, nevrând să sacrifice nici una din ideile ori cât de abstracte care străbat nemuritorul lui operă.

Cu prilejul reprezentării lui Faust, parizienii au avut ocazia să revină asupra nemuritorului său creator. Cât de mult îl stimează, cât de mult îl admiră, cât de mult îl iubesc francezii pe Goethe, care a avut la adresa acestei națiuni cuvinte așa de calde și de entuziaste. In Goethe, Francezii văd intrupată adevărata Germanie, cea de ieri, Germania de vise și de frumuseți, Germania patriarhală, artistică și umanitară, așa de deosebită de Germania mercantila, agresivă și brutală care își desvoltă spini dela Bismarck încoace.

C. R. B.

Răscumpărări de felicitări.

in favorul fundațiunii ziaristilor român.

Precum s'a anunțat la timpul său, Epitropia „Fundațiunii pentru ajutorarea ziaristilor români din Ungaria” a adresat un apel publicului mare, rugându-l să răscumpere felicitările de sărbători și Anul nou în favorul acestei fundațiuni. Ca răspuns la acest apel până astăzi și-au răscumpărat felicitările:

I. Pe lista dlui Dr. Ioan Lupăș, protopop în Săliște:

Dr. Nic. Cafariu, medic și Dr. Nic. Petra, adv., câte 20 cor., Dr. Ioan Lupăș prot., I. Puschiță com., Ioan D. Bârsan com., Dum. N. Simian com. și Ioan Banciu com. câte 5 cor., Nic. Comaniciu notar, Valer Popovici preot, Dr. D. Borcea preot, Valer Milea notar, Dr. Ioan Cupu adv., Ioan Manta preot, Aurel Decei notar, Ioan Batuca notar, Const. Tipuriță inv., Aurel Hăfegan notar, Ioan Chirca notar, Ioan Popa preot și Nic. Hentiu notar pens. câte 2 cor., Emilain Stoica, Daniil Străvoiu, Ioan Dobrotă, Nic. Bembea, Ioan Chivariu inv., Ilie Iosoi preot, Victor Pop farmacist, Nic. Tâmpăniaru func., Vasile Dobrescu, Const. Cristiu învățători, Ioan Șteflea com., Vasile Petricas com., Iuliu Crișan inv., Ioan Hanzu preot, D. Lăpădatu dir. școl., I. Bârs econom și Ant. Gherman inv. câte 1 cor. și Ioan Iacob inv. 50 bani. La un loc cor. 110.50.

II. Pe lista dlui Ioan Lenger funcț. Banca de asig. Arad:

Dr. Gh. Crișan adv. și Ioan Lenger funcț. câte 5 cor., Anast. Demian secretar 3 cor., Dr. Cornel Albu adv. și Const. Băila agronom câte 2 cor., Dr. C. Luczay, Mihael Nicoară, N. N., Adrian Lazar, Dr. I. Erdély și Ioan Mielan câte 1 cor. La un loc 23 cor.

III. Pe lista dlui Aurel Simtion șef contabil în Bozovicu:

Dr. Sim. Vladone 10 cor., Marius Păculea, dir. de bancă, Aurel Simtion șef contabil, Ilie Ruva cassar de bancă, Pavel Mergesa funcț. de bancă, Vuc. Bihoiu funcț. în penz., Dr. Petru Puican adv. și Ionel Moldovan prim forestier câte 5 cor., Vas. Popovici preot gr. or., Mih. Andreiu propr. și Nic. Bihoiu câte 3 cor. și Daniil Radiovoieviciu 2 cor. La un loc 56 cor.

IV. Pe lista dlui Emil Pop protopop gr. cat. Uioara:

Emil Pop protopop și Dr. Iuliu Morar adv. câte 3 cor., Vas. Hosszu cand. de adv. 2 cor., Ioan Mureșan, Emil Gherman, Rom. Dimboiu și Gh. Moldovan câte 1 cor. La un loc 12 cor.

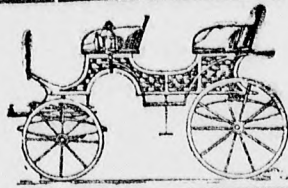
V. Cu lista dlui Constantin Pop, redactorul „Revistei Economice”:

Ka 12.

Telefon Nr. 467.

Kardos Gyula,

cea mai mare fabrică de trăsuri sudungară.
Temesvár-Gyárvaros,
Háromkirály-ut 14. sz. (Casa proprie).

Mare magazin de trăsuri noi și folosite.

Pregătesc lucruri de fierar, rotar, selar, de instruit și orice reparări de bransa aceasta, cu preturile cele mai moderate. — Preturent gratis și franco. — Tot aici se pot căpăta *obnibuse* pentru 6 persoane, *cară funebre*, felurite căruțe »landaner« cu prețuri moderate

Parteniu Cosma dir. „Albina” 10 cor., Dr. Octav. Russu adv. 8 cor., Dr. Tib. Brediceanu dir. fil. „Albina” Brașov, Const. Pop rev. „Albinei”, David Mohan func. de bancă, Ioan Rebeaga cassarul „Albinei”, Nic. Benția funcț. de bancă, Iuliu Enescu funcț. de bancă, Iosif Lissai șef contab. „Albinei” și Ioan I. Lăpădu dir. de bancă câte 5 cor., Ioan Vătășan cont. „Albina” și Emil Pinciu funcț. de bancă câte 4 cor., Aurel Esca funcț. de bancă, Const. Georgescu funcț. de bancă, Anghel Bena funcț. de bancă, Dinu Sândeianu funcț. de bancă și Dr. Lucian Borcia adv. câte 3 cor., Aur. Pop funcț. de bancă, E. Vinteleriu funcț. de bancă, Sof. Roșca funcț. de bancă, Enea Hoeman funcț. de bancă, Octav. Neagoș casar la „Lumina”, Nic. Ianeu insp. de bancă, Oct. Fulea cont. la „Lumina”, Nic. Sandor de Vist major în pens. și Dr. G. Proca ceeret. cons. câte 2 cor., Victor Tordășianu ref. cons., N. N., Oct. C. Tăslăuanu secret. „Asociațiunii”, E. T. Georgescu funcț. de bancă Victor Herman funcț. de bancă și Iuliu Covrig arhivar „Albina” câte 1 cor. La un loc 108 cor. Suma totală încursă 309.50 cor.

Sibiu, la 3 Ian. n. 1913.

Epitropia fundațiunii ziaristilor.

(Va urma).

Situația internațională.

— Se strânge funia. —

Arad, 6 Ianuarie.

Toată suflarea românească așteaptă cu nerăbdare rezultatele tratativilor, cari au început de câteva zile la Londra, între d. Mișu ministrul României și Dr. Daneff președintele sobraniei bulgare. Actualmente se află la Londra și d. Tache Ionescu, ministru de interne al României, care fără îndoială că va urmări aceste tratative și poate chiar le va conduce. Nimeni nu va contesta că interesele României sunt acum încredințate în mâni bune.

Tratativilor nu vor dura mult, oricâte încercări s'ar face la Sofia pentru a se prelungi rezolvirea diferendului cu România și oricât de mare ar fi interesul Turciei, ca tratativilor cu Bulgaria să meargă cât se poate de încet. Atitudinea Bulgariei, după metoda turcească, de a tergiversa mereu a determinat trimiterea unei note la Sofia, din partea guvernului român și acum se pare că Bulgarii sunt pe deplin edificați că nu mai poate întârzia rezolvirea diferendului cu România, într'un senz sau altul.

Asupra tratativilor se păstrează bine înțeles toată discreția. La Viena și Berlin se știe numai că revendicările României sunt sprijinite cu tărie de către Austro-Ungaria și Germania. Diplomația austro-ungară și germană pare a fi de astădată încredințată că nu mai poate fi vorba de un oarecare sprijin platonice pentru România, de o manifestație anodină de simpatie, ci de un concurs obligator, real și efectiv, pe care regatul acesta e în drept să conteze după neîntrerupte și costisitoare servicii făcute, în Orient, politice, triplice.

La Viena, cercurile conducătoare austriace știu acum perfect că a sosit momentul deci-

siv, când România așteaptă să înregistreze foloasele politice sale externe. Deocamdată nu se știe până când va fi secondată România de către Austro-Ungaria în acțiunea diplomatică întreprinsă și până unde Germania va sta la spatele Austro-Ungariei în chestiunile cari o privesc pe România. Sunt, însă, oarecari semne că intervenția Austro-Ungariei și Germaniei e serioasă, așa că ea ar fi determinat și alte puteri, cari doresc pacea cu orice preț, să consimtă la realizarea revendicărilor României.

Așa se afirmă în unele cercuri diplomatice, că și la Petersburg se înclină pentru satisfacerea României, ceea ce însă nu împiedică pe Ruși să trimită armată și ajutoare în Bulgaria. De altfel și Germania trimite ajutoare la Constantinopol, Austro-Ungaria e pe picior de război, iar România face pregătiri tălășe pentru orice eventualitate. Toate acestea sunt însă precauțiuni cari n'au nimic cu intențiunile de pace!

În ce privește România se poate spune că este în această alternativă: sau Bulgaria consimte la revendicările formulate și acordă României, prin bună înțelegere, o rectificare de granițe, sau armata română va trece Dunărea. Altă soluție nu este. Iar în cazul când se va începe la Sofia să se trăgăneze lucrurile, să nu se dea nici un fel de rezultat, atunci cu siguranță că România va răspunde prin mobilizare.

Se strânge funia. În ce chip se strânge? Așa, că România e nevoită să pună piciorul în prag și să spună: „acesta este lucrul cel mai puțin pe care avem să-l cerem și care trebuie să ni se dea: o graniță de siguranță pentru Dobrogea noastră, și asigurarea vieții și dezvoltării naționale pentru frații noștri din peninsula balcanică!”

Conflictul româno-bulgar.

Declarația regelui Carol.

București. — M. Sa regele Carol a declarat unei delegațiuni din Iași următoarele:

— Guvernul meu a făcut cunoscute Bulgariei și Serbiei pretențiunile României, cu acel adaus, că România între orice împrejurări insistă pentru satisfacerea acestora. În caz contrar noi suntem gata pentru orice eventualitate!

Această declarația a M. Sale regelui Carol a pricinuit aici mare senzație.

Importantele declarații ale dlui Tache Ionescu.

Londra. — Fiind interviewat de Agenția Reuter, d. Tache Ionescu a declarat că a venit în Anglia în mod privat și că nu e însărcinat cu nici o misiune dar că se va folosi de ocaziune spre a conferi cu un număr oarecare de persoane importante.

Vorbind în mod general despre atitudinea României d. Ionescu a zis:

„Până acum am fost neutri: am făcut sacrificii pentru a păstra pacea, însă nu vă pot spune care va fi mâne atitudinea României, deoarece nici eu nu știu. Spune că svonorile despre mobilizare în România sunt absurde. Nici odată nu ne vom servi de mobilizare ca de o amenințare ori ca bluff. Mobilizarea noastră este foarte repede și știrea că s'ar fi proclamat ar fi aproape îndată urmată de război. Este exact că în ultimul timp armata noastră a luat numeroase mă-

suri ordinare de precauțiune însă aceasta este numai ceea ce cere prudența și nici de cum o mobilizare. În ce privește întrunirea ambasadorilor, d. Ionescu a zis: Se va cere ministrului nostru să asiste la ea ori de câte ori se vor discuta interesele românești. Dacă o conferință va avea loc, România va lua parte la ea. Se speră și crede că războiul va fi înlăturat dar sunt încă oarecari chestiuni foarte delicate de regulat cum e acea a granițelor Albaniei. D. Ionescu a refuzat de a discuta întinderea teritorului cerut de România.

România va avea compensații.

Londra. — Ziarul „Times” zice: Intrevederea dintre d-nii Ionescu și Daneff nu a fost cu totul sterilă. Bulgarii, în urma sfatului Rusiei, sunt gata a accorda o ușoară rectificare de graniță care ar urma o linie dreaptă dela Siliștra la Marea Neagră.

Berlin. — Din Petersburg se anunță că tratativele dintre România și Bulgaria urmează în modul cel mai cordial. Pericolul unei complicații pare exclus. Ministrul rus de externe consideră pretențiunile României ca justificate. Părerea generală e că România, în urma atitudinii sale neutre, va obține compensații din partea Bulgariei.

Consiliu de miniștri bulgar.

Sofia. — Ieri dimineată și după amiazi consiliul de miniștri s'a ocupat de negocierile dela Londra, precum și de cererile României. Cercurile oficiale păstrează o mare rezervă despre hotărârile luate; dar domnește impresia că războiul va reîncepe.

Armarea rezervelor românești până la contingentul 1896.

București. — Ministerul român de război a comandat în cursul acestei săptămâni o nouă armatură de 250.000 puști Mannlicher, necesare armării rezervelor. Această comandă garantează armarea rezervelor până la contingentul 1896, deci e un plus extraordinar, care face din forța armată a țării una din cele mai redutabile. Presa străină, spunea zilele trecute, că nici o putere n'a avut proporțional cu numărul oame-nilor, o armare atât de serioasă ca România. Dacă la aceste considerente se adaugă acum cele 250.000 puști Mannlicher, noui, negreșit se poate convinge originea, că nu se încheie ușor o luptă cu armata regelui Carol.

Să sperăm însă că această armată va fi chemată să-și valorifice aceste sacrificii și să dea tributul de sânge pentru patria care nu cruță nimie, când e vorba să-și facă datoria față de fiii ei.

Și armamentul nu se va opri aici. Se vor comanda câteva noi aeroplane, mai multe vase de comerț au fost cumpărate și vor sosi zilele acestea la Constanța, iar cetatea București a primit excelente materiale de fortificație.

O voce autorizată pentru România.

Londra. — Publicistul cunoscut Dillon, într'un articol publicat în „Daily Telegraph”, zice: Situațiunea care rezultă din averșiunea Bulgariei de a disenta francamente cu vecina ei revendicările României și pentru a încheia un angajament, este neliniștitoare. Cea mai mare parte dintre bărbății de stat europeni privesc desfășurarea posibilă a nenorocitei neînțelegeri dintre doi amici seculari ca cea mai mare primejdie care amenință acum pacea europeană. Toată Europa recunoaște că România merită o recompensă strălucită și însemnată din partea vecinei sale slave.

România, zice d. Dillon, este gata a înfrunta cele mai mari hazarduri pentru ceea ce ea consideră ca drepturi ale ei.

Biroul tehnic G 324
Inginer diplomat **Robert Goldschmidt**
autorizat legal. Telefon: 489.
Brașov (Kronstadt) Schlossbergzeile nr. 8.

Dă consultări în toate chestiile industriale și tehnice-industriale
:- Proiectează și execută stabilimente electrice și de mașini. :-
Liferează turbine, roate hidraulice și pompe centrifugare, după construcții speciale probate.
▼ Execută stabilimente hidrodinamice și de mori. ▼
▲ Liferează mașini pentru toate ramurile industriei. ▲

Guvernul român față de Bulgaria.

Viena. Ziarul vienez „Die Zeit” publică următoarea telegramă din Berlin:

Corespondentul Dv. află următoarele din sursă românească bine informată: La București se știe foarte bine că cei dela Viena nu sunt atotputernici și nu pot să procure României câștigul ce l-ar dori. Știrea ziarului „Kölnische Zeitung” din București, spunând că România se înarmează, de oarece nu e dispusă să mai aștepte mult timp pentru compensațiile din partea Bulgariei, nu e exactă. În România există într-adevăr un partid nerăbdător guvernul român însă e deocamdată încă bun prieten cu Bulgaria și ar voi să mențină această prietenie, crezând că cele necesare se vor putea obține pe cale pașnică. Este știut că ministrul român la Londra, dl Mișu, abia a început tratativele.

Pregătirile Turciei în vederea războiului.

Constantinopol. — Știri particulare anunță că la Ceatalgea sosesc mereu transporturi de muniții și alimente aduse de vapoarele rusești.

Un memoriu al delegaților balcanici.

Paris. — „Echo de Paris” află din sursă bine informată că delegații balcanici vor înainta mâine conferinței ambasadurilor un memoriu relativ la stabilitatea granițelor Albaniei. După rezolvarea acestei chestiuni delegații balcanici se vor ocupa cu rezolvarea chestiunilor financiare. Statele Balcanice vor ridica pretențiuni asupra sumei de 60 milioane lire ce le are de primit Turcia dela Italia.

Londra. — După informațiile ziarului „Daily Telegraph”, delegații turci ar fi primit o telegramă din Constantinopol, după care Nazym pașa ar fi declarat că armata turcă nu e în stare să continue ostilitățile.

Puterile hotărâte să intervină.

Petersburg. — „Rietsch” află din cercurile diplomatice că între membrii triplei alianțe și tripla înțelegere se urmează tratative pentru accelerarea încheerii păcii dintre Turcia și statele balcanice. Tripla alianță va exercita presiuni asupra statelor balcanice, iar puterile triplei acord asupra Turciei. Sunt însă temeri că o înțelegere a tuturor puterilor nu va fi posibilă.

Constantinopol. — Cercurile diplomatice bine informate asigură că demersul puterilor pe lângă Poartă, în favoarea păcii, se consideră că fiind iminentă. Ambasadorii au avut în această privință un schimb de vederi.

Anglia vrea să anexeze Egiptul.

Paris. — În cercurile diplomatice se spune că reuniunea ambasadurilor din Londra a fost înștiințată oficial asupra soartei Egiptului. Reuniunii ambasadurilor i s'a comunicat că între Londra și Constantinopol au început tratative ca Egiptul să treacă sub protectoratul Angliei. Tratativele vor fi încheiate cât de curând. Anglia și-a menținut dreptul ca să trateze deosebit cu statele, ce au interese în Egipt.

Atitudinea Chinezilor față de Ruși.

Bruxelles. — „Agence d'Extrem Orient” află din Peking că Dr. Sun Yat Sen a adresat o telegramă lui Yuan Si Kai, președintele republicii chineze, adunării naționale și șefilor diferitelor partide în care spune următoarele.

„A trecut un an dela proclamarea republicii chineze, marile puteri însă nici până azi n'au recunoscut noua formă de guvernământ. Această întârziere dovedește mai mult că puterile

au puțină încredere în China. În acest interval Rusia a recunoscut independența Mongoliei, ceea ce constituie o ofensă la adresa noastră. Poporul chinez, al cărui progres a uimit lumea întreagă, dorește războiul; guvernul însă, temându-se că nu va putea încheia împrumutul dorit, nu dorește războiul. Natural atitudinea guvernului pare a dovedi că China nu va putea purta războiul cu succes contra Rusiei, și crede că în urma acestui războiu China va fi îmbucătățită. Eu cred că se va petrece chiar contrarul. Sunt conștienți că războiul contra Rusiei nu va fi moartea pentru noi ci din contră ne va reduce la o nouă viață.

Războiul contra Rusiei este necesar din punctul de vedere al reorganizării interne al imperiului chinez. Războiul cu Rusia constituie baza îmbunătățirii economice a poporului chinez”.

Numărul nostru de Crăciun.
Sumar.

În afară de cronicile și rubricile informative obișnuite numărul nostru de Crăciun cuprinde:

I. În corpul ziarului.

Vasile Goldiș: Război și pace.

Octavian Goga: Un anachronism: Cultura națională maghiară.

Dr. O. Ghibu: Geografia și istoria regională în învățământul primar.

Dr. M. Crăiniceanu: Învățământul primar în Ungaria. (Un articol al contelui Apponyi.)

Preotul C. Lucaciu: În zorile momentelor istorice.

E. Goga: Moștenirea lui Ludovic Kosuth.

Servilius Libertus: Panem et circenses.

Vasile C. Osvadă: Insemnări economice.

II. Foiletonul:

Gh. Coșbuc: Spadă și corăbii. (Poesie.)

I. Agârbiceanu: La sărbători.

III. Suplimentul literar:

Adrian Corbul: Francezii și doinele românești. Elena Farago: Vine toamna... (Poesie).

Ion Gorun: „Faust” la Paris și la noi. Niță Săcară: Poemele robilor (Poesie). Dr. A. Tălășescu: Marta. Ecaterina Pitiș: Cântec. (Poesie). Dr. M. Popovici: Cartea laponezului Ion Turi. Viora din Bihor: Imn (Poesie). Ion Negură: Revolta unui basarabean (Poesie). Corneliu Moldovan: Căderea Rinului. Ricard D. Ion: Cu steaua. (Poesie). Lia Dimuș: După I. M. G. Vlădescu-Albești: Cântec de leagăn. (Poesie). M.: Nou. Tim: Din țara lui Horea. Lara: Din jurnalul unui boem.

Lara: Romanța mea (Poesie). Al. Bogdan: Tainele nopții. I. N. Pârvulescu: Cântec I. II. Maria Cioban: Crăciun (Poesie). I. T. Alian: Crăciunul la Roma. Virgil Onițiu: Abonații restanțieri. Al. Em. Lazarescu: Tabloul de iarnă. (Poesie). Aurelia Pop: Copil ceresc. (Poesie). I. G.: De Crăciun pentru micii cetitori. Victor Stanciu: Sfarmă Peatră. Robinson: Povestea călătorului. (Poesie). Tr. Scorobetu: Pildă pentru democrație. Dr. P. Robescu: Felurimi. — Anecdote.

Acest cuprins bogat și variat se întinde pe 28 pagini și se înfățișează și ca execuție tehnică la înălțimea oricăror exigențe ale tiparului modern.

Fericiți că putem da cetitorilor noștri un dar de preț, le dorim atât lor cât și colaboratorilor și binevoitorilor noștri sărbători vesale.

Redacția „Românul.”

INFORMAȚIUNI

Arad, 6 Ianuarie 1918.

Panem et circenses.

— De vorbă cu — Intelectualii. —

Firește la masa albă, — fără sistem și fără pretenții...

Bine, bine d-le profesor! Nici prin minte nu-mi trecea să neg, că ocârmuitorilor le lipsește deadreptul sentimentul necesităților mulțimei. Numai cât dela sentiment până la faptă e tot atâta distanță, câtă era deosebirea între generositatea excepțională a unui Tiberius Grachus pe vremi cu a sa „Lex agraria” și între îngustimea interesului de clică a totalității patricienilor veșnic mincinoasă lozincă „Panem date plebi et circenses!” Cu un cuvânt: gloatele luptătoare pentru drepturi, să nu se lase ademnite de promisiuni generoase, nici stânginite în avântul luptei lor de mărunțuri strălucitoare, chiar dacă li s'ar pune în palmă, ori li s'ar atârna de după gât — drepturile și bunătățile politice nu se obțin cerșitorite, ci se răpesc. Și ar părea paradox, dar e aievea, — că mult mai precară e munificența celui ce-ți dă din generositate, decât siluirea lui proptită pe puterea ta proprie.

Da, da — știu d-le profesor! Cât de pătruns de acel sfânt idealism al fericirii obștești își motiva acel Tiberius Grachus a sa lege despre împărțirea pământurilor:

„Dintre toate fiarele sălbatice, cari trăiesc în Italia, nu e una singură, să nu-și aibă peștera, culeșul, ori ascunzătoarea; cetățenii însă cari luptă și mor pentru Italia n'au nimic — doar lumina și aerul. Fără casă, fără așezare pribegesc cu nevastă și copilași neștiind încotro. Iar comandantii oștirilor noastre spun minciuni, când în vâlmășagul luptelor provoacă pe oșteni să apere mormintele și moaștele sfinte împotriva dușmanului. Dintre atâți Romani, nu e unul, care să aibă altar părintesc, ori să cunoască mormintele înaintașilor săi. Pentru îmbuibarea străinului, pentru străină îmbogățire luptă și mor acești așa numiți domni ai pământului, cari aievea nici un petec de glie nu au de moștenire.”

Iar în căldura cuvintelor acelu Grachus era sinceritate — d-le profesor — doar el și-a rostit vorbirea și și-a asternut poiectul de lege nu înainte, ci după un război purtat triumfal, și urmarea?! — A fost ucis mișelește din partea elicei — iar plebea l-a uitat și a uitat și falcia de pământ, ce era cu drept să-i revină, răspлата sângelui vărsat pentru patrie. Și ani dearându-l a mai ros încă multe coji de pâine de pe mesele bogăților, căsăcând gura la saltimbancii circurilor.

Te înșeli d-le doctor. Amarnic te-nșeli. Ideea de stat așa cum o profesează, ba cum au codificat-o chiar, nu e produsul speculațiunii specifice a opresorilor noștri, ea exista așa neștirbită și în falșul ei strigător la cer așa nefalsificată, de când există state: oprimați adecă și opresori. Și cu luarea în deșert a sfântului nume de patrie nu s'a început nici de azi nici de ieri, ci de când a scormonit primul plug brazdă neagră în glia virgină, legând statornicia sămănătorului de nădejdea secerișului — adunat chiar pentru alții poate.

PRIMA ȘI CEA MAI VECHIE
CASĂ DE CLAVIRE este a lui
FRANZ ȘI ALBERT RENNER
Timișoara-Josefin str. Hunyadi 12

Mare asortiment de
PIANE, PIANINE ȘI HARMONII.

Calitatea cea mai bună. (Re 128) Prețuri ieftine

Un mare meșter al sucrii evintelor, un înaintaș de-al d-tale d-le doctor, poate cel mai mare avocat al tuturor timpurilor, „marele perfid” cum l-a numit odinioară Napoleon — magistratul Cicero — iată cum definează el noțiunea patriei!

Proletarii se înmulțiseră în Roma, dar pieritori de foame cum erau, pentru „pâne și circari” ei și nenumeratele lor gloate formau pedestalul politic a celor ce puteau răsbi cu „pânea și cu circurile”. Un oarecare generos tribun al plebei Publius Servilius Rullus și cu faimosul dar nici decum atât de răul Catilina, fondară o colonie pe ruinele Cartaginei și acolo voiau să înzestreze cu pământ nenumărata mulțime flămândă. Cicero și cu elica lui oligarhică simțeau că o să li se dărime pedestalul, gloatele nesătute de „pâne și de circuri” pe cari le diriguiau, însă după plac cu milioanele lor de sestertii — și iată-l pe marele perfid cu ce apotheoza a patriei se adresează proletarilor:

„Nu mergeți în coloniile lui Rullus! Doar nu veți schimba voi de dragul asprei munci țărănești, toate avantajile, pe cari numai aici le puteți avea: influența voastră asupra celor aleși, viața liberă, dreptul vostru de vot, vaza voastră, aspectul cetății, al forului, al jocurilor, al serbărilor și al tuturor frumuseților, de cari e plin aici!”

Așa-i d-le doctor, (i-e par'e-ai auzi cuvântul micilor noștri agenți ai marilor noștri latifundieri, cum ațin calea nesfârșitului șirag al proletarilor satelor noastre, cari desculți și sdrențuiți bat drumul pribegiei spre — America!

Perfect, d-le protopop! E curată inspirație, ceea ce v'a dictat definițiunea atât de plastică, aproape clasic de lapidară, că: patria e cum e masa întinsă.

Perfect! Atât numai că de-oacmădată la masa aceasta întinsă sunt mai mulți ceice servese și lipcăie cu ochii numai, decât cei ce se lăfăiesc în duimurile-i toate. Dar n'are a face. Comparația e adevărată și trăinică chiar în amănuntele ei:

Masa mare împodobită, cu întreagă hierarhia locurilor ei, cu dreptul bucatăi dintâi și a celei mai bune, cu ceata nenumărată a celor ce servese, ca să poată linge apoi rămășițele talerelor, cu sfârmiturile ce cad de pe ea și cu minunea că din aceste sfârmituri se satură apoi o altă groază de mulțime și cu cetele ușuricilor, cari se mulțumesc chiar și cu mirosul ospățului și-s mulțumiți și radiază de fericie, când vad, că peștele de ei pescuit și porcul de ei îngrășat și cerbul de ei lăcuit și mistrețul de ei răpus — a ajuns să dea bucată gustată la locul de frunte.

Perfect. Și dacă te-ar paște chiar intențiunea să cercetezi trănicia pentru viitor a comparației, ai vedea aievea, că-n vreme de cumpănă, când masa e mai bogat împodobită, cu cât pentru mai puțin e întinsă, când cetele celor ce servese sunt mai servile, cu cât rămășițele căzute sunt mai puține și când gloata celor ce miroasă de-afară începe să murmure, ba serăz-nește din dinți chiar — ai vedea aievea că ospățul nu se sfârșește și cei dela masă nu se răznesc spăimântați, ci o să lasă un orănic în pragul ospățului și va striga: „Cetățeni! fiți pe pace, e vreme de cumpănă, bucatări sunt puține, dar ni le vom trage dela gură și vi le vom trimite să le împărțiți între voi! Spaneți ce bucatări voii?”

Iar gloata flămândă și lăhnită cere un os numai, un os de ros și se încaieră apoi și se bate pentru osul de ros — iar înlăuntru la masa întinsă dăinuiește ospățul în tihnă.

Perfect, d-le protopop! V'aduce-ți aminte?! Doar s'a mai întâmplat asemenea:

Când flămânzii și istoviiți plebei ai Romei vechi făcură primul ștraic general al istoriei universale și părăsiră cetatea, făcându-și tabără pe muntele sfânt și când acel prototip de viclenie patriciană Menenius Agrippa le spunea povestea perfidă a legăturii imposibile de schimbat și cu rost vital dintre stomac și celelalte membre ale corpului — se răsculase un oarecare cinic flămând, poate cel mai zdrențuros, unul Servius Libertinus și i-a răspuns: „Menenius Agrippa! ce ne mai întrebi tu de dorurile și durerile noastre, îndopându-ne cu povești?! Hai! așezați-ne și pe noi la masa întinsă și lăsați-ne să mâncăm și noi în tihnă, iar când vom fi sătui să știți că nu mai avem doruri!”

Dar acel Servius Libertinus era zdrențuros și flămând și — cinic, iar mulțimea nu l-a ascultat, ci și-a făcut program și a făcut împăcare și s'a reîntors în cetate: de două ori pe an la „pâne și la circuri” și de treisuteșazeci și trei de ori la robot și la peire!

Așa d-le protopop! Suntem toți doar oamenii păcei și nici unul nu ne-am feri doar de bunătățile mesei întinse și ne războim doar nu de dragul războiului, ci

de al păcei și totuș — când așa de-odată la toiu avântului luptei vedem apărind o ramură de maslin, ori fălfăind o flămură albă, de unde n'am așteptat-o — așa-i că tuturor ni se face eam — groază de pace?!

Servilius Libertus.

Aviz. Spre încunjurarea ori căror neînțelegeri și supărări avizăm din nou onoratul public cetitor, că începând cu 1 Ianuarie v. 1913 „Românul” se va expedia numai acelor abonați, cari până la acel termen vor trimite costul abonamentului anticipativ cel puțin pe 1 lună (2 cor. 40 fil.) Dela această regulă nu se va face absolut nici o abatere.

— **Marți, Miercuri și Joi fiind sărbători — Nașterea Domnului — numărul viitor al ziarului nostru va apare Sâmbătă dimineața.**

Pastoralele de Crăciun ale arhieriei noastre. Ca întotdeauna, la asemeni mari serbători religioase, arhieriei celor două biserici românești au adresat poporului credincios pastorale pline de povețe morale și de indemnuri practice.

P. S. Sa episcopul Ignatie Papp al Aradului se referă în pastorala Sa și la teama ce s'a remarcat pe urma știrilor războinice dela sfârșitul anului 1912 în lumea financiară și spune următoarele:

Cumpăna liniștei sufletești a mai conturbat-o și spaima răspândită, că am sta în pragul unui resbel apropiat, care spaimă se alimenta din zi în zi tot mai tare prin faptul neînțeles: de ce se chiamă rezerviștii la arme, pe când știut este, că în timp de pace ei stau pe la casele și în familiile lor, folosindu-se de dreptul concediului garantat în legile militare.

Și acum cugetându-ne la acest adevăr, cine să nu înțeleagă, că din coincidența acestor două nenorociri mari, din venirea deodată a ploilor și a potopului cu a spaimii de resbel, adevăcă din întâlnirea certării de sus cu ispita de jos, a isbucnit în mod natural o a treia nenorocire tot atât de neliniștitoare și adevăcă: nesiguranța averii și a vieții, care s'a început cu așa numita criză financiară și s'a continuat cu restrângerea creditului personal și real în așa măsură, încât oamenii nici pe lângă cea mai bună garanță nu puteau căpăta împrumuturi nici dela cămătaricii cunoscuți, nici dela institutele de bani, ori deși căpătau, dar nu puteau căpăta în înlesnirea de mai înainte și nu în sumele cerute, o împrejurare aceasta, care se resimte atât la plugari cât și la întreprinzători, dar deosebi la comercianți și meseriași de toate categoriile.

Iubiți creștini și fii sufletești!

Deși vestea de războiu a fost socotită ca cea mai mare nenorocire, dar aceasta faimă a fost din capul locului prea pripită și înțeleasă rău de cătră cei mai mulți, pentru că monarhia noastră n'a cercat și nu cearcă prilej de războire cu nimene, ci totul ce a făcut a fost aceea, că s'a cugetat la modul și mijloacele de apărare pentru cazul, că cutare ori cutare stat vecin ar avea plăcere să intre pe teritoriul monarhiei noastre cu dorința: de a pune la probă istețimea comandanților și curajul soldaților acestei monarhii.

Dar ori cum va fi fost lucrul, să dăm acum laudă lui Dumnezeu, că temerea este delăturată cel puțin pentru un timp apropiat, ceea ce ne face mare bucurie în tocmai ca și liniștea ce a dat-o Ex. Sa dl ministru de finanțe, că nici la caz de războiu nu se poate atinge nimenea de averea cetățenilor, ci banii lor sunt deplin asigurați atât la casele lor, cât și la institutele de bani, unde ar fi depuși ori s'ar depune.

O frumoasă sărbătoare românească în Arad. Comitetul parohial ca în toți anii așa și anul acesta de sărbătorile Nașterii Domnului s'a îngrijit de investmântarea copiilor săraci. Distribuirea hainelor a avut loc Duminecă în Casa Națională. Cu acest prilej au luat parte aproape toți intelectuali români din Arad în frunte cu P. C. D. Roman Ciorogariu, P. O. D. Vasile Beleş, D. Sava Raicu președintele comitetului parohial. S'au investmântat 63 de elevi, cheltuiindu-se peste 700 cor. din cari o parte a fost contribuția băncii noastre Victoria. Marea mulțime de plugari adunați la Casa Națională a trăit câteva oare de mare sărbătoare având ocazie să se convingă de marea prietenie ce le poartă fruntașii, cari i-au îndemnat la cultivarea sentimentelor românești și i-au îmbărbătat să ducă cu curaj greul vieții.

Dar de Crăciun soldaților. Pentru soldații corpului al VII-lea de armată, cari stau acum în dricul iernii să păzească hotarele țării dela Sud, muncitorul român Măndru Laeșiu a trimis prin administrația noastră 10 coroane ca dar de Crăciun.

Articolul unui fost deputat român într'un ziar francez. D. Radu N. Mandrea, fost deputat în parlamentul român a publicat în *Le Journal* un foarte interesant articol asupra rolului României în războiul din Balcani. D. Radu Mandrea, scrie între altele:

„Prima mișcare a noastră — o mișcare spontană — a fost de a mobiliza pentru a împiedeca Bulgaria de a se mări în desavantajul nostru. Căci ne dăm oare bine seama de urmările cu cari le-ar fi avut această mărire a ei.

„Un pas, un ordin de mobilizare din partea noastră, ar fi fost în acel moment, ar fi schimbat întreaga stare de lucruri. Căci mobilizarea noastră ar fi avut drept urmare fie, desmobilizarea aliaților, în cazul când nu ar fi fost susținuți de Rusia — ipoteză puțin favorabilă — sau intervenția armată a Rusiei în potriiva noastră, în scopul de a-i libera pe frații lor dela sud.

„Dar o intervențiune armată a Rusiei ar fi însemnat războiul european, fiindcă aliata noastră Austria s'ar fi văzut silită, atât prin alianța cât și prin interesele ei, să ne vină într'ajutor...”

„Și în fața acestei situațiuni, a cărei gravitate era cunoscută de toți Români, în fața unei răspunderi așa de grea, în fața imenselor consecințe ale unui război european, guvernul românesc, animat de o înaltă gândire pacifică, a preferat să mențină statul quo, împotriva chiar a sentimentelor neamului nostru.

„...Și când țara noastră s'a aflat și se află încă în situațiunea aceasta, de a fi centrul păcii europene, de ce să i se precupească oare modestele ei pretențiuni? Modeste, căci ele nu consistă decât într'o mică modifiicare de frontieră, a cărei singură urmare ar fi cedarea orașului Silistra, pe care am fi putut-o avea încă dela războiul din 1877”.

D. Radu N. Mandrea își sfârșește articolul cu pasagiile de mai jos:

„Regularizarea frontierei, emanciparea culturală și morală a fraților noștri macedoneni și pe deasupra pacea, pacea fecundă și binefăcătoare, iată politica țării noastre, a acestei Români care — să nu o uităm — a fost de patruzeci de ani încoace, elementul de ordine și de înaltă pace pacifică în Europa orientală.

„Și ca să sfârșesc: nu mă pot opri de a exprima regretele mele și de a suferi în inima mea de latin când mă gândesc că Franța, căreia i-am împrumutat cultura noastră și în care am înflorit sentimentele noastre, nu acordă ceva mai multă sollicitudine și atenție acestui neam frățesc aruncat pe țărniuri îndepărtate, și inconjurat de națiuni, de rase și de sentimente, așa de deosebite de ale noastre”.

Articolului dlui Mandrea, după cum ne scrie corespondentul nostru din Paris, i s'a făcut în Franța o caldă și simpatică primire.

Audiență la regele Carol. Aflăm din București că domnul lt. colonel Victor Verzea, cărui de curând i s'a acordat importanța decoratiunii de „Mare ofițer al ordinului Coroanei României”, a fost primit în audiență de Majestatea Sa regele Carol, Vineri, 21 Decembrie, și a fost reținut aproape o oră.

Aniversarea nașterii principesei Ileana a României. Ieri, Duminică, a fost aniversarea nașterii A. S. R. principesei Ileana fiica AA. LL. RR. principelui Ferdinand și principesei Maria a României. A. S. R. principesa Ileana a împlinit ieri patru ani.

D. general Hirjeu, ministru de război al României însoțit de d. general Văleanu, secretar general, a asistat pe platoul Cotroceni la niște experimente făcute cu o invențiune a unui român. Această invențiune are de scop a împiedeca gloanțele armelor să pătrundă îmbrăcămintea soldaților.

Nașterea unui nou principe român. Din București ni se anunță: A. S. R. principesa Maria a dat naștere Vineri seara, la ora 7.35 unui nou principe. Încă de câteva zile la palatul princiar se luaseră toate măsurile, în vederea acestui fericit eveniment. Un profesor specialist a fost adus din München, care asistat de d. profesor doctor Cantacuzino, a dat îngrijirile cuvenite A. S. Regalei principesei. Câteva minute înainte de naștere M. S. Regina, anunțată, a sosit la palatul Cotroceni. Nașterea a fost anunțată Capitalei prin 101 tunuri trase dela arsenalul armatei. Imediat ce noul principe a fost născut, A. S. R. principele Ferdinand, a comunicat M. S. regelui plăcuta veste. M. S. regele, care aștepta nerăbdător, a plecat imediat cu automobilul la palatul Cotroceni.

O oră mai târziu, au sosit la palat și dd. Titu Maiorescu, președintele consiliului de miniștri, ca ministru de interne, al cărui interim e, Mișu Cantacuzino, ministrul de justiție și dl dr. Istrati, președintele comisiei interimare. Dl dr. Istrati a prezentat protocolul de naștere care a fost sigilat de ministrul justiției cu sigilul statului.

A. S. principele Ferdinand a dat noului născut numele de Mircea.

După această formalitate, M. S. regele, M. S. regina, principii și domniile miniștrilor, d. dr. Istrati și Curtea princiară, au fost invitate la un păhar de șampanie în sănătatea noului născut. Starea principesei Maria și a noului născut este perfectă. Nașterea s'a făcut în condițiuni foarte favorabile. Nu s'a hotărât încă cine va fi nașul noului principe. Publicul Capitalei, care a aflat fericitul eveniment prin salve de tunuri, și-a manifestat bucuria prin urale și prin cinstire.

Sâmbătă s'au dus la palat ceilalți domni miniștri, persoane oficiale și miniștri străini pentru a prezenta felicitările lor.

Se mișcă evreii din România. Gazetele străine de când a intrat în România mai adânc în deslegarea problemei balcanice, aduc știri tot mai dese despre mișcarea Evreilor din România. În special Berliner Tagblatt găsește fel de fel de prilejuri să se amestece în chestiunea aceasta care, probabil, va fi privind-o de aproape și pe ea. Tocmai cu vre-o săptămână înainte a tipărit un articol al unui oarecare M. M., evreu din România, în care se face propagandă pentru o intervenție a puterilor europene în favoarea Evreilor din România. Domnul M. M. credea că chiar la conferența ministrilor plenipotențari din Londra ar trebui să se aducă în discuție această problemă de interes european, nu din alt motiv dar România se află acum la strâmtoare și poate fi constrânsă să-și calce pe inimă. Acum Berliner Tagblatt aduce o nouă știre. Evreii din România, ca de obicei, au înaintat și de astădată o petiție camerei române. Gazeta berlineză nu uită să publice cu acest prilej și articolul 44 al convenției din Berlin, însoțindu-l cu trebuincioasele note binevoitoare. Cu un cuvânt Evreii din România încep iar să se miște, tocmai acum când regatul are lipsă de mai multă liniște în afară. Nu încapă îndoială că acțiunea lor nu poate să însemneze nimic sub raportul intereselor statului român. În orice caz ea este însă caracteristică pentru mentalitatea unor oameni cari umblă să-și câștige o situație într-o țară în care s'au pripășit.

Record în telegrafia fără fir. Din Washington se anunță următoarea miraculoasă știre: — La stația pentru telegrafia fără fir s'a primit ieri o telegramă expedită de pe turnul Eiffel din Paris. Transmiterea acestei telegrame constituie un record mondial, dat fiind că distanța între Paris și Washington e de 700 km.

Italianii în Tripolitania. „L'Eclair” află din Roma, că Italianii au debarcat trupe la Sirta, ocupând mai multe puncte importante. S'a dat o luptă cu arabii. În timpul căreia au fost mai mulți morți și răniți de ambele părți.

Ofrande pentru soldații dela graniță. Din Viena primim știrea, că ministerul de război a împărțit printre soldații concentrați la graniță 400 mii coroane, adunate prin ofrande. Zilele acestea vor fi împărțite încă 400.000 coroane familiilor soldaților concentrați.

Necrolog. A încetat din viață în 21 Decembrie v. c. Iuliana Sălicu, preoteasă în etate de 62 ani. Rămășițele pământești ale defunctei s'au așezat spre vecinica odihnă Duminică în 23 Decembrie v. 1912 la 11 ore a. m. în cimitelul gr. or. din Straja.

Europeanizare în China. Marele colos de stat al Chinei începe să se agite și să treacă prin reforme „radicale”. Așa bunăoară președintele republicii a luat zilele trecute dispoziție privitoare la uniformizarea salutatului, dar a întâmpinat opoziție sgomotoasă din partea poporului. Salutul are o mătătoare restricțiuni: Salutul pe strada să se facă ridicând pălăria și înclinând partea superioară a corpului. Salutul oficios pretinde luarea pălăriei jos de pe cap și înclinare de trei ori. Astfel de salut nu obligă oficerimea și soldătimea, precum nici damele — în ce privește pălăria. Croiul european al hainei, pe care începuseră să-l introducă, trece prin grozave crize și va mai trece vreme până va putea fi acomodat.

O nouă victimă a aviațiunii. Din Fecampol (Francia) se anunță: aviatorul Levasseur împreună cu mecanicul său făcând un sbor deasupra mării, la o înălțime de 280 metri s'au prăbușit cu hidroplanul, căzând ambii în apă. Mecanicul Mallett și-a aflat moartea în vauri iar aviatorul Levasseur după mari eforturi, a putut fi salvat.

Achitarea lui Pantelimon. Din Botoșani vine știrea, că pasionantele desbateri ale procesului banditului Pantelimon au atras din ce în ce mai multă lume la curtea cu jurați. Vâlva făcută de acest senzațional proces era cu atâtă mai mare cu cât era lucru lesne de observat, că printre jurați se formase un curent favorabil acuzatului. Sala curții cu juri, a fost Vineri tixită de lumea care venise să audă verdictul. Oricât de optimistă era impresiunea generală cu privire la verdict totuși rezultatul a întrecut toate așteptările. După rechizitoriul procurorului și după cuvântările apărătorilor curtea a făcut rezumatul desbaterilor. Curtea a intrat apoi în deliberare.

Nu mult după aceea Curtea a adus un verdict prin care achită pe Pantelimon și pe complicitii lui. Achitarea faimosului bandit a cauzat o adevărată surpriză în asistență.

x Să cumpărăm pe seama damelor pentru Crăciun cele mai fine mănuși Grenoble, ciorapi de mătasă, șaluri pentru serate, parfumuri franceze, băsmăluțe de batist fin ori de mătasă, articli sportivi pentru iarnă, mantale pentru călătorie, dela Brachfeld F. furnisor de curte, Budapesta, în colțul străzilor Dorotya și Gizella. E. 678.

x Din esența mea se poate pragăti o economisire de 200% ieftin acasă după carte ușor și curat licher, rum, rachiu și coniac. **Esență pentru 1 litru 50 fileri.** Rachiu alai, Anisette, Piersică, Benedictin, Chartreus, Pere imperiale, Amar, Chimin, Cafea, Coniac, Maraschino, Roze, Vanilia. **Esență pentru 1 litru rum, de Amanas și rum de Iamaica 32 fileri.** **Esență pentru 1 litru rachiu de prune, de drojii și trebere 20 fileri.** **1 litru spirit de 96% rafinat 2 cor. 20 fil.** Părul cărunt și mustața cărună se opresc bine cu vopseaua „IDEAL” pentru păr care e nestricăcioasă. Prețul 3 cor. Se află de vânzare în toată coloarea la **Fekete Mihály,** drogerie la „Inger” în Murăș-Oșorheiu (Marosvásárhely). (Fe 424)

x O veste interesantă. Firma Brauswetter János, cronometru și ciosornicar în Sedin una dintre cele mai vechi firme din patrie, se bucură de mult interes și de-o rară încredere, deoarece prin orloagele dsale excelente și elegante, prin bijuteriile dsale moderne, pe cari le vind și în rate, nu numai în Ungaria, ci și în străinătate și-a câștigat cea mai deplină recunoștință așa, că azi puțini oameni își mai comandă orloage din Budapesta sau Cincibiserici, deoarece firma Brauswetter este o firmă bună și cinstită care te servește prompt și conștiințios. Acei cari se refer la ziarul nostru primesc marelle catalog de prețuri al acesteiirme gratis și fanceo.

x Insuflintare. Aducând la cunoștința on. public transformarea radicală a camerei uscate de aburi și punând-o la dispoziție publică, totodată anunțăm on. public că luând în considerare scumpirea cărbunilor și siliți și de alte împrejurări începând dela 16 Decembrie am urcat pretul scälzei pentru femei și bărbați la 1 cor. 20 fil. Pentru zilele de Luni, Miercuri și Sâmbătă sunt valabile numai biletele cumpărate la cassă, ori și bilete externe pe lângă o taxă supletoare de 20 fil., în celelalte zile ale săptămânei, adecă Marți Joi, Vineri și Duminică prețurile biletelor rămân neschimbate, cari zile sunt potrivite mai cu seamă pentru publicul din provincie. Îngând binevoitorul sprijin al on. public, suatem cu distinsă stimă: **Directiunea băii de aburi Simay.**

E. 638.

x Schimbare de local. Aduc la cunoștința on. public, că prăvălia mea din bulev. Andrassy nr. 15 am mutat-o în acelaș bulevard nr. 16, unde on. public va găsi un asortiment mult mai bogat de tot felul de articli. Mare asortiment de reticule pentru femei, pielării și alte cadouri de Crăciun.

Cu stimă: **Hegedüs Gyula,** prăvălie de perii, articlii de toaletă, parfumuri, articlii pentru barbieri și întreprindere pentru împrumutare de mașini absorbitoare de praf. Telefon 506 Arad, bulevardul Andrassy nr. 15. He. 608

Cronica feminină

— Femeea în societate. —

Greul și starea umilită în care a trăit poporul nostru zeci de ani, a împiedecat mult mersul natural al dezvoltării lui pe toate terele. Îndeosebi femeea română, în lipsa de școli și instituțiuni de educație națională a rămas aproape nepregătită pentru un rol mai însemnat în societate. Nu e vorba, ici călea s'au distins că e una două și dintre femeile noastre, fie ca mame conștiințioase, fie ca eroine de un caracter mai pronunțat, fie ca educatoare și binefăcătoarele neamului, dar la un rol mai important prin care ar putea să devină și femeia un factor mai hotărâtor în toate chestiile cari preocupă societatea noastră abia în timpurile mai nouă s'au avântat. Abia de câțva timp începe i-s'a deschis și femeii române un drum mai larg și i-s'a dat posibilitatea a se putea valdita și ea, și a ocupa funcțiuni mai ușoare, și a lua și ea parte la discuțiuni mai serioase. Și dacă aceasta a fost așa, nu ca la alte popoare cari trăiesc și au trăit în împrejurări mai favorabile pentru dezvoltarea și progresul lor, aceea nu e vina noastră și nu e vina femeilor române, care fiind înzestrate dela natură cu o inteligență rară, desigur ar fi fost în stare oricând, ca să-și însușească cunoștințe cât de frumoase — ca să fie de folos neamului românesc și să ocupe funcțiuni cât de serioase, precum se întâmplă aceasta și la englezi, francezi și germani.

Mișcarea feministă la toate popoarele ia un avânt din ce în ce mai mare.

Revista literară germană: „Unser Hausfreund” nr-ul 4 aduce un articol interesant despre rolul ce au avut unele femei în societatea din care făceau parte — așa, că anumite epoce în istorie, s'au creat așazicând de femeile ce aveau un rol hotărâtor, ba putem zice dominau situația pe acele vremuri.

Dacă o femeie, e înzestrată cu talent și inteligență superioară, da, să i-se dea posibilitatea să ocupe un loc fie acela oricât de greu în societate, și ea cu o voință și paciență de fer, va răzbi orice greutate — și va arăta și

dovedi, că și o femeie e capabilă de muncă mai grea intelectuală. Ar fi un păcat strigător la cer, dacă o femeie, care posedă talent și inteligență, ar fi dată la o parte, și s'ar nizuși toți ai săi, precum și societatea a-i stânge ori ce schintee dumnezească din suflet, numai pe motivul, că e femeie, și pentru că există o sentință, care zice, că „Femeia să tacă în biserică.”

Dar iarăș tot atât de mare păcat e și acela, când unei femei fără cultura inimii, și fără vre-un talent și inteligență mai deosebită și ce e mai presus fără sentimentul moral religios, i-se dă voie liberă, a conduce societatea, numai pentru că e frumoasă, sau pentru-că are bani, cu care poate ținea pas cu lumea alergătoare după distracții și aventuri.

Când cineva vrea să fie de folos societății din care face parte, trebuie să deie exemple prin fapte bune, și prin o ținută corectă, ca oricare faptă a sa să o poată și i-oricine, fără teama de compromitere, — iar cel compromis, să fie înălțurat oricât de multă avere și bani ar avea.

Trebuie dar educate fetițele din bună vreme, și pregătite ca să corăspundă rolului ce le așteaptă în societate.

Femei dătătoare de ton să fie numai acele cari au o ținută demnă și o cultură mai vastă, prin care se știe, ce e datoare sieși, societății și neamului din care face parte.

Ombra.

CRONICA SOCIALA

Petrecheri.

Corul plugarilor din Vrănișț aranjază Concert împreună cu teatrul la 26 Decembrie 1912 v. a doua zi de Crăciun în sala ospătării Iosif Berciu din Vrănișț, având următorul program: 1. Vidu: a) „Azi val-a”, b) „Păc”, cor bărbătesc. 2. Siquens: „Peste deal la nana 'n vale”, cor bărbătesc. 3. ** „S'o vezi mamă”, cor bărb. 4. Vidu: a) „Șarabă”, b) „Plângerea unei foricele”, cor. bărb. 5. Popovici: „Răsunetul văilor”, cor. bărb. 6. Macovisteanu: „Delu sat”, piesă teatrală în 4 acte. În pauză se joacă „Călușorul” și „Bătuta”

Reuniunea de cântări și muzică din Gula (orașul mare românesc) va da o *Serata Teatrală muzicală* împreună cu petrecheri și joc la Botezu Domnului Duminecă în 6/19 Ianuarie 1913, în sala din pavilionul orașului Gula. Venitul curat este destinat pentru augmentarea fondului Reuniunii. Ofertele marimioase se vor primi cu mulțumită și se vor cvita pe cale publicistică. Următorul program: 1. „Morarul”, cor mixt de D. G. Kriac. 2. „Bărbatul și femeia”, dialog comic predat de Ioan Ola și Floare Alb. 3. „Coasa”, cor mixt de I. Vidu. 4. „O Sâmbătă norocoasă”, piesă populară în 4 acte de I. V. Cântările le execută corul Reuniunii sub dirigința învățătorului Todor Mariș.

Corul român din Biserica-Albă cu concursul muzicii militare a reg. de inf. nr. 43 și sub conducerea dirigentului său dl Alexandru Ristic aranjază în sala „Burg” din localitate Luni la 13 Ianuarie st. n. 1913 concert împreună cu reprezentațiune teatrală și dans. Execută următorul program: 1. Ouvertură din opera „Tancred” de Rossini, executată de orchestra militară. 2. Motto: „Preste deal”, cor mixt cu solo de bariton (cântat de dl Constantin Lăpădat) de I. Vidu. 3. Fantasie din „Lohengrin” de R. Wagner, executată de orchestra militară. 4. a) „Isvorul” de D. St. Christide, b) „Privește 'n ochiu'm”, de A. Popovici, coruri de dame cu acompaniarea orchestrei militare. 5. Ouvertură din opera „Nabucodonosor” de Verdi, executată de orchestra militară. 6. Potpouri din opereta „Craiu nou” de C. Porumbescu, cor mixt cu solo de sopran (cântat de d-șoara Ana Eremieiu) cu acompaniarea orchestrei militare. 7. „Eva” vals din opereta cu acelaș nume de Lehár, executat de orchestra militară. 8. „Cinel-Cinel”, comedie cu cântece într'un act de V. Alexandri, muzica de A. Ivanoviciu.

Tinerimea română din Mehadia aranjază sub seutul comitetului parohial, în favorul fondului cultural al bisericii, o reprezentațiune muzicală împreună cu teatrul și dans, care se va ținea Mercuri la 26 Decembrie 1912 (a doua zi de Nașterea Domnului) în sala hotelului „Calul Alb”. Damele sunt rugate a se prezenta în frumosul nostru costum național.

Se va executa următorul program: 1. ** Motto. 2. T. Popoviciu: „Patru păstori”, colindă. 3. I. Crișanu: „Numai una”, executate de corul bisericesc. 4. E. Suci: „Țiganul la târg”, dialog comic, predat de junii Gh. Golu și Ghiță Beiba. 5. D. Dimăriu: „Stâng, drept” executată de corul bis. 6. M. Drăgan: „Dușmănoasa”, piesă populară într'un act. După producțiune urmează dans.

Școala populară rom. gr. or. din Săliște aranjază o producțiune școlară Miercuri, la 26 Decembrie 1912 (8 Ianuarie 1913) a doua zi de Crăciun în sala festivă a școlii române din Săliște cu următorul program: I. „Steaua mea”, piesă de Crăciun pentru copii, în 3 acte, de L. Gribincia. II. Cântări executate de corul bărb. III. „Au plecat la târg”, dialog de Em. Suci, învăț. IV. „Pentru ochii lumii”, comedie în 2 acte, de Gill. Inceputul la 7 jum. ore seara. Joi în 27 Decembrie (a treia zi de Crăciun) programul de sus se repetează, urmat de petrecere cu joc.

ECONOMIE.

Insemnări economice.

De Vasile C. Osvadă.

De câte ori ne îngăduie vremea să „contemplăm asupra mentalităților inexorabile ale poporului nostru, care în peste 90% se ocupă cu agricultura” — publicul mare se pomenește fie cu câte un discurs, fie cu câte un articol de gazetă prin care se dau sfaturi teoretice despre gunoarea pământului, ori apoi se constată că „meseria e plug de aur” și negoțul trebuie îmbrățișat, căci în lipsa meseriașilor și a negustorilor români ne lipsește puntea de aur, ce leagă țărâniea de clasa intelectualilor, după ocupație.

Indeletnicirea de-a constata mai mult ori mai puțin norocos trebuințe economice, s'a consacrat pe nevrutele drept preocupare economică și cei mai mulți dintre noi ne-am îndestulit cu constatările ajunse clișeu, ca să ne mulțămim conștiința datoriei și în ale economiei naționale.

Fatal a fost însă ca aceste clișeuri, ca toate clișeurile, după multă și necruțătoare folosire să se tocească, în vreme ce interesele noastre economice părăginesc în lipsa de cercetători și de anteluptători chemați de adevăratele noastre trebuințe.

Până când la noi și în ale economiei naționale n'o să avem *lămuritorii situațiilor date* — abia ne putem gândi la un progres, ce condiționează o organizațiune conștientă economică.

Oricât de prețioase ar fi constatările și fixările teoretice ce-și au temelia în trecutul și lupta economică a altor progrese, trăite în alte împrejurări și cu alte sprijine; oricât ar fi de bogate în îndrumări scrierile și teoriile marilor economiști și sociologi — pentru strângerea mulțimii noastre sub steagul muncii economice organizată, eu cred că deocamdată sunt mai prețioase fixările faptelor date, scoase din practica vieții economice pe care noi Români o trăim azi în împrejurările date.

Ca să fiu corect înțeles — încerc să mă esplic cu pilde, precum urmează:

Ca să întru și eu în șirul agricultorilor, ce-și dau seama de folosirea rațională a pământului — samăn între altele și nutrețe măcstrite: lu-

ternă, trifol etc. Foarte des însă se întâmplă, că împachetez sămânța de trifol, cumpărată din prăvălia jidanului, în o gazetă românească ce eventual conține tocmai un articol „despre sprijinirea negoțului românesc.”

Când mă abat la vre-un meseriaș român și cer lucru bun, solid, fin și ieftin — fiindcă doar e și el român ca și mine. Înțeleg să fie străin ca să-mi ia mai mult, dar dacă e român asta nu i-o permit.

Tot așa judec și în prăvălia unui negustor român.

Și la fel sunt în judecată când am de lucru cu o bancă românească. Sub acest raport criza financiară de acum și atitudinea „românească” a băncilor noastre mici, cu deosebire față de „Albina” oferă o groaznică dovadă.

Pentru ca moneda să fie fixată și în revers, fixăm că tot atât de greșit judecă și agricultorul și meseriașul și negustorul și financiarul român — în fața clientului român.

Dacă plugarul român întâlnește un negustor român, când vrea să-și vândă bucatele, față de acest român are pretențiuni mai mari „pentru că atâta îi dă și jidanul”...

Meseriașul și negustorul român vrea să-și echivaleze inferioritatea izvorâtă fie din lipsa de pregătire și pricepere, fie din lipsa capitalului și a prestațiunii inerente — cu faptul, că s'a născut român și în urmare publicul „frate” e dator să primească așa cum i se dă și să fie cu considerații naționale.

Băncile românești cam la fel sunt judecate.

Fixăm dar nu cu puțină mahnire că atât aversul cât și reversul monetei noastre economice își are părțile șterse ori păcătoș de întunecate și greșite.

Până nu vom elimina aceste lacune și greșeli — zadarnic vom apela la lumina teoriilor marilor economiști și sociologi, ce ne stau la îndemână cu bogăția esperiențelor și fixărilor lor, scoase din practica vieții economice într'adevăr trăită ori cel puțin gătită, să fie îndrumată pe cărările realului progres economic.

Dacă se impune ca fixările și principiile economiei naționale și a sociologiei să fie cunoscute și pătrunse de câți mai mulți dintre cei buni ai neamului — tot așa de adevărat este, că masele mari ale poporului nostru numai atunci vor putea fi înșiruite sub steagul muncii economice conștient organizată, când își va cunoaște slăbiciunile și virtuțile, ce azi le are sub raportul economic.

Noi ne vom nizuși ca prin coloanele „Românului” să fixăm o seamă din aceste scăderi și virtuți — ca la urmă să întărim și în sufletul fraților convingerea, ce o nutrim cu împăcătă conștiință, că forțele noastre economice prevalează scăderile și în urmare în apropiatul viitor neamul nostru o să-și poată asigura rolul important, ce-i compete în viața economică a popoarelor.

Redactor responsabil: Constantin Savu.

NAGY JENŐ,
 specialist pentru dinți artificiali fără pod
CLUJ—KOLOZSVÁR
(La capătul străzii Jókai, în casa proprie.)
Pune dinți și cu plăcire în rate, pe lângă
 garanță de zece ani. (97—)

SUPLIMENT DE CRĂCIUN

Francezii și doinele românești.

De: **Adrian Corbul.**

Paris, Decembrie 1912.

D. Alberic Cahnet publică în „Le Temps” un foarte frumos articol asupra doinelor românești. Nu voi surprinde desigur pe nimeni când voi spune că un subiect așa de bogat ca acela al doinelor nu se poate nici pe de departe epuiza într'un articol de ziar, ori cât de lung ar fi el. De aceea, cred inutil să scriu că d. Cahnet n'a spus decât o parte din câte s'ar putea spune în această privință. Articolul D-sale e însă substanțial, prețios, el dovedește o pricepere pătrunzătoare, un simț absolut al frumosului care îi permite să guste până în adâncul lui incomparabilul farmec poetic al doinelor românești. D. Alberic Cahnet are, mai ales, vederea largă a istoricului literar care știe să vadă în aceste doine sentimentele unui neam întreg, a unui neam cu destinul așa de greu de năcazuri, dar superior ca forță etnică neamurilor inconjurătoare, pe cari o fatalitate istorică imbecilă le-a pus în pozițiunea de a-l împovăra, perzecuta, sfâșia în decursul unui trecut milenar.

„Cântecile naționale ale românilor, așa numitele doine — scrie publicistul francez — oglindesc în mod curios sufletul românesc în decursul diverselor epoce ale Istoriei; ele ne fac cunoscute până în fundul inimei lor, sentimentele încercate de populațiunile dunărene față de națiunile cu cari au stat succesiv în atingere; de aceea doinele românești sunt în stare să ne explice lămurit izolarea voluntară a României în mijlocul coalițiunii balcanice.”

Iată ce putem numi o clar-vedere minunată din partea dlui Cahnet. Atitudinea demnă, impasibilă, cuasi-misterioasă a României, cu ocazia războiului din Balcani se poate, într'adevăr, lămuri pe cale psihologică. Eu unul sunt un partizan hotărât al credinței că evenimentele cari s'au produs existența unui neam sunt perfect solidare cu trecutul acestui neam și că pricina oportună care le face să izbucnească nu este decât un pretext deghizat al sentimentului popular, care decurge direct din viața intensă și multiplă a trecutului istoric, de care foarte mulți fac abstracție în socotelile lor. Și îmi închipesc că nu e greșit să credem că popoarele sunt de fapt guvernate de morții lor, de legiunile de morți cari le-au format rând pe rând, ale căror suferințe, ale căror bucurii, al căror

eroism și ale căror energii se sbat viguros în sufletul urmașilor lor, ale căror năcazuri cer să fie răzbnate, ale căror năzuințe cer să fie împlinite. În actualul conflict balcanic, nu trebuie să vedem decât revanșa victimelor creștine de de mult asupra călților de demult. Și dacă Românii au aerul de a privi cu o cuasi-nepăsare trufașă la încăerarea din Balcani, aceasta e fiindcă nici slavii și nici otomanii nu se bucură de simpatia lor, ca unii a căror purtare din trecut n'a adus decât suferințe și mizerii neamului românesc. În sufletul Românilor de azi vibrează dureros necazurile îndurate de morții lor, din partea morților turci, slavii și greci. Inexorabilele fantome ale acelor cari au fost închis cu o mână grea zăvorul simpatiei în sufletele acelor cari constituiesc astăzi neamul românesc.

Lucrul acesta reese, într'adevăr, limpede și neîndoios pentru oricare strein care ar ceti cu băgare de seamă doinele românești. Și ce frumoase, ce scânteetoare de poezie, de energie, de farmec sunt aceste doine. Spun aceasta, fiindcă am simțit un fel de revelare la articolul d-lui Alberic Cahnet. Românii din Ungaria, mai ales, ar trebui să fie recunoscători publicistului francez. În studiul d-sale este foarte mult vorba de ei. D. Cahnet spune, între altele: „In doinele lui, românul batjocurește pe maghiar ca pe un usurpator care l-a rănit în cele mai scumpe afecțiuni ale lui. Românul își bate joc de ungar, ca un om sigur de superioritatea rasei sale și care cunoaște puterea spiritului. Un cântec românesc ne dă despre ungar acest portret disprețuitor etc.”

Vedeți dar, că sunt departe de a comite erori românii din Ungaria, când își reîmpăpătează puterea de rezistență ori de câte ori își aduc aminte, că sunt de origină latină, ori decâte ori își repetă că maghiarii sunt de o rasă așa de inferioară ca putere morală, ca nobleță, ca glorie istorică. Sunt numeroși francezii, vă asigur, cari, cetind studiul din „Le Temps” și-au amintit și ei, că românii sunt frații lor de sânge: și sângele apă nu se face. Oricari ar fi disensiunile cari ar sfâșia în decursul istoriei mai multe neamuri de aceeași rasă, o simpatie ascunsă, statornică și care odată și odată tot izbucnește cu putere, perseverează în sufletul lor. Popoarele latine bunăoară, spaniolii, francezii, italienii s'au luptat între dânsele cu înverșunare în cutare epocă din trecut. Aceasta nu le împiedică de a se simți oricând solidare între ele, în anumite im-

prejurări. Sângele apă nu se face. Dovada cea mai bună a acestui adevăr am avut-o în timpul din urmă: Cu prilejul războiului din Balcani, ziarele franceze au vorbit și de literatura sârbească și bulgărească. În suplimentul lui literar „Le Figaro” a dat câteva traduceri de poeme bulgărești. Cettorul parizian le-a cetit cu o curiozitate rece, și le-a lăsat. O cu totul altă atențiune a atras articolul d-lui Alberic Cahnet asupra doinelor românești. Un mare romancier francez, d. René Boylivo, care ca mâine va intra în Academie, m'a întrebat zilele trecute: „Și au românii multe din aceste doine încântătoare?” — „Foarte multe, i-am răspuns eu, și mult mai frumoase decât acele câteva pe cari le-ai cetit.” — Ce păcat a exclamat romancierul că nu le cunosc pe toate!”

D. Boylivo nu e desigur singurul francez care regretă aceasta.

Vine toamna....

Vestezite flori de crin,
Vine toamna, vine....
Și cu freacățul ei plin
De obidă și suspin,
Ne alungă din grădini
Fluturi și albine....

Vine crivățul hain,
Să vă bea potirul, —
Vestezite flori de crin,
Vine crivățul hain,
Să vă sece pe deplin
Din potire mirul....

Vine aprigul șivol,
Biete flori plâpânde, —
Vine aprigul șivol,
Să vă culce în noroi; —
Vine aprigul șivol,
Veți dormi visând un roi
De albine flămânde....

ELENA FARAGO.

„Faust“ la Paris și la noi.

Francezii, cu drept cuvânt mândri de vechia, bogata și frumoasa lor literatură, au arătat în totdeauna o pronunțată răceală față de literaturile străine, — aceasta însă fără drept cuvânt. — Fără drept cuvânt, fiindcă, alături de literatura lor, s'au ridicat și se ridică și alte literaturi, cari au produs și produc capodopere ce trebuie să fie privite ca intrând în patrimoniul universal, omenesc, — și acest lucru trebuie să-l cunoască și să-l recunoască toate națiunile.

În timpul din urmă e adevărat că a mai cedat și șovinismul literar francez. Dar pentru caracterizarea lui în trecut, poate că un exemplu din cele mai vorbitoare stă în faptul că abia acum, zilele acestea, s'a reprezentat la Paris pentru întâia oară o traducere mai complectă a acelei capodopere a capodoperilor literaturii dramatice germane, care se chiamă „Faust“ al lui Goethe.

Reprezentarea s'a dat la teatrul **Odéon** sub îngrijirea celebrului Antoine.

Cu acest prilej ziarele și revistele franceze au amintit că în Franța „Faust“ al lui Goethe e aproape necunoscut. Publicul știa acolo numai de libretul lui Iules Barbier și Michel Carré, pe care Gounod și-a scris muzica sa, cu drept cuvânt celebră și aceea în toată lumea. Acum, mulțumită noii traduceri a dlui Emile Vedel, francezii vor putea cunoaște însfârșit ceva maide aproape, mai cu deamănuntul, însași opera lui Goethe.

La noi, în deosebi în România, putem zice că deasemenea mult mai mulți cunosc opera lui Gounod, decât pe aceea a lui Goethe. Vor fi poate și de aceia cari nici nu vor fi auzit de aceasta din urmă, ci când le vorbește cineva de Faust, își fredonează imediat un cântec și abundă în comparații cu Carmen sau cu Trovatore.

Cu toate acestea, avem și noi o traducere a lui „Faust“ cel adevărat, „Faust“ al lui Goethe, și avem și scene, sau cel puțin o scenă, pe care el s'ar putea reprezenta. Poate nu ca la Paris, și mai puțin ca la Viena sau pe altă scenă mare germană, — de sigur însă ca la Budapesta, — unde de mult acum această piesă clasică face parte din reperto-

riul statornic nu numai al teatrului național maghiar, ci și al altor teatre.

Numeroase sunt și estrasele pe cari ziarele literare franceze le publică, cu acest prilej, din tot ceea ce s'a scris, mai de mult sau mai de curând, în Franța, despre Goethe și despre „Faust“. Apoi portrete, schițe, reproduceri de tablouri — o întreagă literatură și o întreagă colecție de artă.

Găsim astfel, în marea revistă franceză „Les Annales“, amintirile a doi francezi cari au azistat la cea dintâi reprezentare a lui „Faust“ la Weimar, — estrase din studii de Lamartine, Iules Janin, F. Brunetiére, Anatole France, — reproduceri de tablouri de Delacroix cu subiecte din „Faust“, tot astfel de I. P. Laurens, — portrete de ale lui Goethe la diferite vârste, — o scenă din „Faust“ cum se joacă acum la Odéon, — în sfârșit un fragment din noua traducere a dlui E. Vedel: „Ispita“, pe care ne permitem a-l reproduce și noi aicea în traducere românească, în versuri (traducerea franceză este în proză):

Faust

Cum te numești?

Mefistofel

E mică întrebarea

Pentru un om ce vorbește urmărește,

Pe care nu-l înșală n'nfățșarea,

Ci în esență totul adâncește.

Faust

Esența la de-ai voștri, domnii mei,

Din nume se citește de-obicei,

Zei-muște, stricători de v'au numit,

Sau mincinoși, e foarte lămurit.

Cine ești dar?

Mefistofel

O parte-i din forța-aceea 'n mine,

Ce după rău aleargă ș'ajunge tot la bine.

Faust

Cimilitura-ți cum să se n'țeleagă?

Mefistofel

Sunt spiritul acel ce veșnic neagă!

Cu drept; căci tot ce ia ființă-aci,

E vrednic în neant iar a pieri;

Ființă deci mai bine n'ar fi luat.

Așa dar cele ce numiți păcat,

Distrugere, sau răul c'un cuvânt,

Sunt elementul meu; aceasta sunt.

Faust

O parte zici că ești, dar eu te văd întreg?

Mefistofel

Modestul adevăr așa îl înțeleg.

Da, știu că omul acesta mic smintit,

El un întreg se crede, negreșit;

Eu parte sunt din partea ce tot fu la 'nceput,

O parte din genunea ce ziua a născut,

Semeața zi, ce nopții, mamei sale,

Cu 'ntâietate-acuma-i stă în cale;

Zadarnic însă vrea ca să răsbată,

De corpuri e lumina 'ncețușată,

Din corpuri isvorăște, corpuri iară

Infrumșetează, corpuri o opresc,

Mult n'o să treacă, și nădăduiesc,

Cu corpuri dimpreună o să piară.

Faust

Pricep acumă vrednica-ți chemare!

Nimic nu poți să nimicești în mare,

De-aceea 'ncepi să meșteresti în mic.

Mefistofel

Ș'asa, firește, nu fac mai nimic.

Nimicului în față-i stă dușmană

Acel ceva ce-i lumea grosolană,

Ș'or câtă caznă-mi dau, nu isbutesc.

Ceva măcar dintr'ansa să știrbesc,

Cu revărsări, furtuni, cutremur, foc;

Pământ și apă, iar își vin la loc!

Și soiul blestemat de dobitoace

Și oameni, nu-l pot pierde nicidecum.

Pe câți n'am îngropat până acum!

Mereu un sânge proaspăt se reface.

Intr'una-așa, — îți vine să turbezi:

În aer, apă, pe pământ, cât vezi,

Mii de semințe incolțesc așa,

În cald, în rece, umed sau uscat!

Văpaia de nu mi-aș fi rezervat,

N'aș mai avea nimic pe seama mea.

Faust

Spre forța creatoare dar,

Mântuitoare 'n veșnicie,

Ridici, satano, în zadar

Ghiățosul pumn cu violenție!

Incearcă altceva de-aci,

Al haosului fiu ciudat!

Mefistofel

Cu-adevărat, ne-om mai gândi;

Ș'o să vorbim și altădat'!

Dar dacă 'mpreună cu mine

Să pornești vrei, într'un noroc,

Să te duc sunt gata pe loc

Prin lume cum știu,

Tovarăș să-ți fiu.

Și dacă vrei și îți place,

Chiar sluga ta mă voi face!

Faust

Și pentru asta mie ce-mi vei cere?

Poemele robilor.

I.

*Duișii plugari, voi robi de-un graiu
cu mine,*

Uitați de toți în țara tristei Doine...

Viață bună, rămâneți cu bine!

Schimbați în aur țeline și moine!

Și voi ce pribegiți prin țări străine

Spărgând la munți cu grele târnă-

coape,

Vă fie sbuciumările ușoare

Și mângăierea fie-vă aproape!

In aur s'or schimba orice suspine

Și va 'nflori iar trista noastră țară...

Viață bună! rămâneți cu bine

Și aspra muncă fie-vă ușoară!

II.

De vă prăvale 'n sânge baioneta

Tot voi sunteți sârmanilor de vină...

Căci legile sunt toate 'n contra voa-

stră,

Voi sunteți robii-acestei lumi de tină...

Și de strigați când hoții vă despoae,

Tac toți dela palat pân' la bordee,

Mojici vă zic ei vouă și v'apasă...

Cin' credeți voi că 'n seamă-o să vă

iee?!

Dar când se face vrajbă 'n tot pă-

mântul

Și când se mișcă-a lumii temelie,

La voi gândeste craiul mai de grabă

Pe voi vă chiamă 'ntâi la cătănie

NIȚA SACARA.

Marta.

— Amintire —

De: Dr. Al. Tălășescu.

I.

Valeriu Morlăceanu era doctorand, intern la spitalul Brâncovenesc. În întreaga universitate nu era băiat mai drăgut, mai vesel și mai cochet ca el. După înfățșarea ai fi zis că studiază dreptul.

Intr'o zi marele chirurg de pe atunci, Doctorul Cremene, însoțit de alți doi colegi îl invită în oraș la bancherul Ryse ca să-i ajute la o operațiune foarte serioasă: *tracheotomie*. Viața unei copile bolnavă de *crup* era ca și percută. Pe atunci nu se inventase încă serul contra difteriei; aceasta boală înfricoșată seceră copiii, ca și acei gândaci hâzi spicele fragede ale grânelor de pe câmp, lăsând în urmă părjol și jale.

Ce frumoasă era mica Marta! Nici Rafael în concepțiunile sale divine nu și-a putut închipui o creațiune mai ingerească și totuș — ce nemilos se înfigeau în carnea ei plăpândă, de doi anișori, gherele nemiloase ale morții!

Mama ei, o odrasla minunată a Alpilor Elveției, transplantată încă de copilă pe malurile Dimboviței, o strănse încă odată la peptul ei sbuciumat de torturile îndoieli și o dete 'n mă-

Mefistofel

Las' d'asta mai e vreme de vorbit.

Faust

Nu, nu, știu eu că dracul e sgârcit,
Nu prea slujește-așa, el de plăcere
Și nu face nimic fără profit.
Spune pe față, ce simbrie vrei?
O slug'ăsa-i primejdie să-ți iei.

Mefistofel

Aici mă leg să-ți fiu eu slugă ție,
S'alerg la or și cine-mi vei porunci;
Iar dincolo când ne vom regăsi,
Ce eu ți-am fost, să-mi fii tu mie.

Faust

Cu dincolo capul nu-mi bat ;
Lumea de-aci de-ai sfârșit
Cealaltă fie ori și cum.

Acest pământ îmi dă mie plăcerea
Și-mi luminează acest soare durerea;
Iar de-am ajuns la culmea acestui drum,
Incolo, fie toate cum li-i vrerea.
Nu caut să mai prind de veste
Amor sau ură sunt sau nu-s
Prin alte sfere, sau de este
Un jos s'acolo, și un sus.

Mefistofel

Dacă-i așa, poți să te ncrezi,
Fă legământul ș'ai să vezi
Și să te miri ce pot și știu.
Ti-oi da ce n'a văzut om viu.

(Traducere de Ion Gorun).

Goethe.

Cântec.

Am plâns odat și plâns de bucurie;
E mult de-atunci și nu-mi aduc aminte,
Dar știu așa cum toată lumea știe,
Că ori ce strop de lacrimă-i fierbinte.

Am plâns apoi de dor, de n' strălnare,
Am plâns ducându-mi visele la groapă
— M'a ars adânc în suflet flecare
— Bob mic, rotund pornit de sub pleoapă.

M'a ars adânc și dragoste și ură:
Otrava lor ce-o port în suflet strinsă,
Dar n'am simțit să ardă-o picătură
Cum arde-aceea ce n'a putut fi plânsă.
ECATERINA PITIS.

Cartea laponezului Ion Turi.

de dr. M. Popovici.

În tăcerea nordului se deapănă liniștit, fără sgomot, o duioasă tragedie. Un popor care moare. O luptă tăcută se dă între două culturi cu totul diferite, între două feluri de a vedea viața cu totul opuse.

E nomadul cu viața lui pribeagă care nu cunoaște nici timp nici spațiu — nu cunoaște altă luptă decât lupta contra naturii — nu cunoaște alte orinduieli decât acelea pe care viața lui îngustă le-a fixat — iar pe de altă parte — poporul de țărani legat de timp și de spațiu, cu principii de drept rafinate, cu o cultură înviorată dintr-o altă înțelegere a vieții. E lupta Laponezilor în contra „oamenilor cu haine închise” a Norvegienilor, Svedezilor și Finlandezilor. Dela ei ne vine o solie, cea dintâi solie, prin cartea laponezului Turi. Turi — un laponez dela munte cam de 50 de ani, nu știe când s'a născut. După ce și-a pășcut și el turmele de reni, a părăsit viața de păstor și cu armele lui primitive își închină viața vânatului. Vara și la începutul toamnei pescuiește, iar după ce cade zăpada, o ia pe urma lupilor. Doarme cu cojocul tras peste cap ca să nu înghețe, în palatul de cristal și argint luminat de lumina străvezie a nordului în mijlocul naturii. Turi a învățat și carte, e autodidact, știe ceti, scrie și cunoaște și socoteala. Indemnă de alții a început să descrie viața poporului său și încetul cu încetul scrisul său crește și astăzi avem înaintea noastră o carte de 300 pagini — cea dintâi carte scrisă de un Laponez. E curioasă în felul ei „cartea laponezului Turi” curioasă prin felul povestirii naive, lipsită de sistem, ici colo alandala, dar nu mai puțin sugestivă prin simplitatea ei și prin felul nefățurit de a spune tot ce crede și așa cum crede. „Adevărul este adevăr și dacă nu spui numai adevărul n'are de ce să-mi fie frică”.

Povestea poporului Laponez să începe atunci când Laponezii ajung pentru întâia dată vecini cu poporul de țărani al Norvegienilor și Svedezilor. Până aici își pășeau în liniște turmele lor de reni, cutreerind țara fără hotar căutând locuri de pășune, vara mai spre nord, pe când iarna coborau mai spre sud. Turmele erau frumoase, căci pășune era din belșug — dar au venit țărani, au pus mâna pe pământul care nu era legat prin proprietate, au zis că-i al lor — și au gonit pe Laponezi spre nord, și s'a dus spre nord acest popor liniștit și nerăzboinic — iar țărani după ce s'au înmulțit și-au întins hotarele pământurilor lor și mai spre nord — și Laponezii au plecat iară. — Mai sus nu mai puteau căci nu mai găseau pășune, iar Norvegienii începură să fure tot ce găseau brânză, lapte, blănuri, reni și pe câteun Laponez îl și omorau — iar de câte ori renii veneau să pășuneze pe locurile obișnuite, acolo unde acum Norvegienii zidiseră casele lor cerură despăgubire și așa și-au făcut un fel de venit al lor — căci Laponezilor nu le este ertat nici cu cheltuiala lor să îngreiească cu garduri drumurile să nu intre renii pe pământurile usurpate

de țărani. În urmă au adus rachiul, cafea, făină și le-au dat Laponezilor cari în schimb le-au dat reni, țărani nu se pricepeau la prăsierea renilor, iar Laponezii începură să sărăcească și intrară ca slugi în serviciul „celor cu haine închise”. Mare e mânia lui Turi în contra Norvegienilor cari au otrăvit cu rachiul pe care îl ferb din grâu, poporul Laponez. Cu rachiul și prin furt le-au luat turmele de reni și e duios cum se plânge bietul Turi. „Țărani n'au reni decât dela Laponezi, iar Laponezii au reni dela renii sălbatici.”

Interesant e cum se plămădește în mintea primitivă a Laponezului și noțiunea despre misiunea școlii. Mintea aceasta primitivă ajunge la o concepție cu mult mai înaltă decât te miri ce ministru de instrucție publică ungurească. El zice: cei cinci ani de școală sunt folositori, căci copii încă nu sunt în stare să-și agonisească traiul: „dar și strică copiii Laponezi — nu-i vorbă ei primese o învățătură bună, dar învață și multe lucruri fără de folos, ei învață numai viața de țărani și nici o viață de Laponez și asta e rău pentru ei.”

Restul cărții îl cuprinde descrierea vieții nomade, indeletnicirile lor zilnice, cari aproape fără deosebire sunt grija și paza turmelor de reni, lupta împotriva celui mai mare dușman al renilor, lupul — vânător de urși, vulpi.

Obiceiurile și credințele lor, frica nesfârșită de duhurile necurate, superstițiile, mituri, povești etc. etc. Deasupra tuturor să ridice teama ascunsă de natură, o teamă mută și covârșitoare. Natura care în furia ei de ghiată prăpădește totul. Dar din acest sentiment de rob isvorește o admirație infinită față de natură și o dragoste copilărească căci tot ea dă pășune turmelor de reni.

E o poveste tristă, povestea vieții laponeze, rece, fără raze calde de soare, singura lor bucurie e tovarășul lor la greul vieții renul domestic și renul sălbatic.

Ren sălbatec, ren sălbatec nana, nana

Ren sălbatec, ren sălbatec tu sborî ca umbra nana,
nana, voia, voia

Ren sălbatec, ren sălbatec luminos ca argintul voia
voia, nana, nana

Ren sălbatec, ren sălbatec scilpitor ca păstravul voia,
voia, nana, nana.

Interesant e felul cum Turi descrie, mintea lui neînvațată cu abstracțiuni încearcă să individualizeze întru cât se poate povestirea, descrierile le leagă de întâmplări concrete, generalisările îi produc greutate; de toată dragălașia copilărească sunt și desenurile cari de întretese pentru o înțelegere mai ușoară e ni zăuța ușor de priceput a unui simț de intuiție natural nemeșteșugit. Desenurile ar face mare cinste ori căruia futurist — de artă bine înțeles nu poate fi vorba.

Soarta Laponezilor, arată ce greșită e părerea că un popor se poate feriți cu noțiuni abstracte de progres și cultură, noțiuni culese dintr-o lume cu desivârșire străină. Valoarea culturii e relativă — printr-un fel de cultură un popor poate fi ridicat la cul-

nile reci ale doctorilor, ca ei să-i redeie deantregul, sau să-i curme cu totul, viața micuță, redusă de boală la o nimică toată.

Câte-va picături de chloroform, o dibace tăietură de cuțitaș de mână măestrului și peste câte-va secunde o canulă dublă de argint introdusă prin rană în gâtul copilului, îi asigurară viața. Medicii, cu surisul victoriei profesionistului pe buze, o rechemară pe mamă-sa din odaia vecină, unde își frângea de desperare mâinile și-și scâldea fața de Madonă în siroaie de lacrimi mute.

Marta era scăpată!

Răsuflarea ei, care n' momentul suprem al operațiunii se oprise cu desăvârșire, se restabilă prin canula salvatoare, cu o nouă putere de viață; buzișoarele-i învinețite deveniră cu încetul din ce în ce mai roșii; ochii-i mari azurii, ferestrele tainice ale nevinovăției, de prin care privea în lumea ei îngustă sufletul său ingeresc, din împingineala cu care amenințaseră a-și lua veșnic rămas bun, își reprimiră seninătatea lor cerească. Numai figura ei palidă încununată de bucle aurii rămase tot albă lăpturie, cu înfătoșarea suferinței.

Acum înzadar o mai așteptau îngerii în Cer; știința omenească o oprî pe pământ pentru cine știe ce bucurii, pentru cine știe ce dureri!

Doctorii îl lăsară pe Valeriu să vegheze asupra bolnavei și în special să schimbe canula din gâtul ei, când s'ar astupa cu ciupercile an-

ginei. Astfel, se instalase cam pe două-trei săptămâni în casa bancherului.

Fire expansivă, Valeriu depăși granițele datorii sale: clienta mititică îi deveni dragă, cași când ar fi fost copila lui, deși până aici n'avea dezvoltat în sinea lui sentimentul paternității. Când peste trei zile se ivi o complicațiune a boalei, infirmierul nostru era tot așa de afectat, așa de îngrijorat de pericolul nou, ca ori ce membru al familiei.

Brancho-pneumonia era o complicațiune prea temută, apărută așa de curând peste o boală grea, nevindecată încă. Valeriu își da bine seamă de amenințarea nouă și având o inimă excelentă, înzestrată cu multe daruri, între cari primul loc îl ocupa bunătatea, o căuta pe Marta nu numai cât îl lăsa știința, ci împrumuta prin îngrijirea sa pacientei sale o căldură de viață, care se reflecta mai mult decât o îmbărbătare peste întreaga familie, dar mai ales asupra sârmanei mame.

Doamna Maria Ryse începuse să aibă deplină incredință, că Marta ei mult iubită, unicul ei odor, se va ridica și-și zicea că, dacă, prin operațiunea reușită, întâiul merit a fost al doctorilor, scăparea ei de complicațiunea tot atât de amenințătoare a fost datorită numai preabunelor îngrijiri ale tinerului doctorand.

Acum lacrimile nu-i mai apăreau în formă de boabe de briliante între genele lungi încovoiate sub greutatea acestor simboluri strălucitoare și mute ale durerii; acum ochii ei mari

caprui schinteiau de bucurie, de fericire și de recunoștință... de recunoștința care nu poate fi exprimată într'un onorar plătit.

La fiecare cea mai mică ocaziune, de pe buzele ei, zăgrăvite cu viața plină de chemarea virtuților femeii credincioase, pleca drept mulțămire câte un zîmbet binevoitor, prietenesc, întovărășit de strălucirea armonioasă a ochilor ei. Aceste alintări sufletești erau călăuzele zilelor și nopților lui de veghie. Ce vrei? N'avea nici douăzeci și patru de ani, iar inima lui era foarte primitoare de tot ce Dumnezeu a pus cu căldură și cu bucurie în sufletul omului.

Se familiarizase în casa bancherului. Domnul Ryse lipsea de acasă mai multe oare pe zi, seara însă era regulat acasă și se schimbau alternativ lângă patul bolnavei.

Ziua veghea o soră mai mare și o mătușă a Mariei; seara, ele plecau acasă. Dela zece până la unul noaptea veghea Maria, până la patru dimineața dl Ryse, iar la acea oră se scula Valeriu, care în acest interval se odihnea pe o canapea în camera vecină. Ușa era însă mereu deschisă, numai niște perdele întredeschise îl separau de camera bolnavei, ca la nevoie să poată fi imediat în ajutorul ei. Rigoarea aceasta mare s'a păstrat din primele zile critice ale boalei; nime nu cuteza să o schimbe, deși poate nu mai era așa de imperioasă.

Astfel treceau rândurile de veghe, ca arătătoarele pe cadranul unui ceasornic: când se ajungeau, când se depărtau una de alta. Acum

mile progresului omenesc. Altul prin aceeași cultură poate fi desființat. Cultura trebuie să ție pas cu condițiile vieții, ea e trainică numai dacă are rădăcini puternice în realitate. Noțiuni elementare de drept sunt de multe ori pentru multe popoare niște construcțiuni bisare cari nu intră în mintea lor. Nu va înțelege niciodată Laponezul noțiunea proprietății pământului, n'a înțeles și nu poate înțelege granițele dintre țări. Cum de acești Stallo (draci) pot să zică până aici e Norvegia, până aici Svedia, până aici Finlanda, când aici noi am păscut turmele noastre? Națiunile culte, fără îndoială că nu pot ele să împrumute noțiunile Laponeze de dragul umanității — dar ar putea face altceva, ar putea să se servească de mijloace umane pentru încetul cu încetul să îndrume și aceste popoare pe calea progresului și al așa numitei culturi europene. Prin răvna rău înțeleasă de a da altă formă, altă față vieții nu isțuiești decât ca în urma ta să lași cadavre dacă aceste eforturi nu urmează și ele o cale oarecare naturală. Viața e o evoluție continuă de progres și regres, în toate există o armonie, o mișcare mai mult sau mai puțin ritmică, o continuare vecinică, proporționată cu toate fenomenele realității. Zguduirile elementare, cataclismele prăpădesc ce este și viața nouă nu se naște decât din germele nou în ființe noi. Din desființarea cu desăvârșire a firei Laponezului nu poate isțori decât moartea lui. Cartea lui Turi e un strigăt de desneajede, și poate că cei chemați îl vor înțelege, căci sunt oameni în cari puterea rațiunii hotărăște și nu impulsul bestialității ca în alte locuri.

Imn.

De Vlora din Bihor.

*Smerit mă'nchin în fața ta, natură,
Te proslăvesc, o, geniu creator,
Ce din genunea veacurilor stinse
Singer răsai etern, neperitor!
Tu ce-ai durat puternică zidire
Dintr'un neant atât de gol și'nert,
Dând fiecărei umbre și luminei
Un înțeles adânc — sublim și cert,
Tu ce'ntocmești destinul unei stele
Precum și-al singuraticelor flori,
Și bolta o despici c'un d'aur fulger
Când te cuprinde-aleanul după zori,
Tu ce privești întinsurile mării
Drept ochiuri ce se sbat într'un păhar,
Iar oamenii — o puzderie fină,
Ce s'opintesc să-ți pună stăvilă...
Când ai putea ca să izbești, să hulgeri
În sufletul nost cel răsvrățitor,
Atunci ne dai prisosul tău de mîlă...
Ce blând mai ești și-atât de iertător!
(Menton 1911).*

Revolta unui basarabean.

Motto: „Vă las ochii ca să plângeți“.

(Generalul Kutuzov către Moldovenii schingiuiți de armatele rusești în 1912).

Satana stă cu voi tâlhari la masă, urlați-vă victoriile 'n
[cânt,
Petreceți fiare, fiare blăstămate, la porți așteaptă-un
[groaznic jurământ,
La porți păzesc vedenii 'ngrozitoare, cu ochii halu-
cinați și plini de foc.
O! rideți, rideți fiare răpitoare să sguđuți țările din loc
Și tunete să asurzească zarea să n'aud Basarabia cum
[plânge...
Satana stă cu voi tâlhari la masă, el bea setos din cupa
[lui cu sânge!...

Fărădelegea pururea e cioclu, cu mii de guri, cu mii de
[limbi de pară
Și-o căpetenie 'n lac turbat de sânge, vă va 'ncheia
[istoria barbară
Ne vom scula odată cu mujicii și-amar va fi atunci de-a
[voastră hără
Din inimile voastre otrăvite se va 'nmulți veninul de
[năpărcă.
Fărădelegea-i cioclu, straniu cioclu, ce 'n sânge cald
[vrea boala să-și adepă...
În mări de corbi se vor schimba Rusie, se vor schimba
[odată a tale stepe.

Plâng doinele și Nistrul le ascultă, visează la trecutul
[lui Hotinul
Călăi, călăi! orgiile de-astăzi în grea revoltă ni-au
schimbat suspinul...
Blestemul meu asupra voastră cadă, vă uște 'ntregi a
[iadului porunci,
Femeile 'n mătasa din castele să nască lupi și câni în
[loc de prunci!...
Plâng doinele și Nistrul le ascultă, căci cântă despre
[Ștefan Voevod...
Tu Rusie, tu țară ticăloasă, ți-e Viitorul groaznic
[șesafod!

Câni veninoși și jafuri ca în tine nu s'au văzut în lumea
[asta mare,
Ticăloșă ta fără de margini te va petrece crud la
[îngropare...
Fărădelegea vă întinde cupa și nu știți c'ațițați tur-
[batul foc...
Ah! rideți, rideți fiare fără pace să sguđuți țările
[din loc
Și tunete să asurzească zarea să n'aud Basarabia cum
[plânge...
Satana stă cu voi tâlhari la masă el bea rânjind din
[cupa lui cu sânge!
Ion Negură.

Căderea Rinului.

De Corneliu Moldovan.

Două castele, zidite din vremi feudale, stră-
juiesc de veacuri curgerea sgomotoasă a cascadei...
Să fie oare o mărturie că sufletul războinicilor de
odinioară n'a rămas închis la frumusețile firii după
cum îi învinuesc unii cărturari, — ori, clădind a-
ceste cetăți în bătaia apei, lângă pragul minunii,
medievalii, neștiutori de splendoarea care se des-
fășura în preajma lor, au cugetat numai la atacurile
zilnice ale vrăjmașilor din vecinătate, pentru a-și
apăra avutul și a-și chezașii isbânda.

Bunăoară, din turnurile crenelate ale falnicului
castel de Laufen, zidit pe malul stâng al Rinului,
cu răzămătoare de oțel și sprijinit pe căpriori de
piatră ori din clopotnița capelei ferecată și bine ză-
vorită, în alte dați, fiecare săgeată desprinsă din
arc pornea șuerătoare, — și spintecând ploaia
cascadei, într'o clipită semăna floarea de sânge a
morții pe malul celălalt la castelul de Woerth, clă-
dit la șes și fără apărare. Fanfara clopotelor de a-
larmă, își legăna sunetul în albia captușită cu bră-
det, ori își prelungea dangătul sonor printre scor-
burile stâncilor, de unde, asemenea uriașelor scoici
chiuitoare, ecoul se întorcea înfiorător, sporit cu
urletele mănoase ale apei... O simfonie aspră și
vitează și-a risipit veacuri multe, suntele în acest
amfiteatru de stânci, imbinându-se cu tropot de cai,
pocnet de flinte și clinchete de zale. Turnurile de
cires, proptite în parapetul bisericii, și-au purtat
glasul până 'n limanul depărtărilor, tulburind un-
dele senine ale vântului și zguduind revărsarea al-
bastră a valurilor.

Privește în sala de sărbătoare a castelului, tro-
feele, — mănunchiurile de sulți, care stau pașnice
și ruginite prin colțuri, ori defileul de armuri, care,
la apropierea pasului nostru, își tremură coifulurile
zângănitore. Pare a fi o oștire gata de luptă, un
șirag de trupuri armate până sus, din care însă
sufletul a sburat, după cum toate câte erau odinio-
ară în vecinătate aidoma sunt și astăzi, dar palpi-
tarea aceea crîncenă și războinică a pierit, încor-
darea brațelor și asprimea poruncilor au apus, su-
fletul, sufletul vremurilor a murit. De aceea astăzi,
în singurătatea paștilor adormite, putem admira
în voie frumusețile firii, de care medievalii au fost
străini, hrănindu-ne privirile lacome cu felurite icoa-
ne din feeria cascadei cântătoare. Ea singură acum
dă viață împrejurimilor somnoroase, castelelor în-
tunecate cetățuilor fără vieți și turnurilor fără de
clopot. Nici surle nici trimbiți, nici zângăt de săbil,
nici un cântec nu pătrunde somnul brazilor feudali,
doar singură orchestra valurilor cântă, armonică,
maestrosă, fermecătoare...

Din depărtare, Rinul, își trimite undele repezi,
spumoase, clocotitoare, deși abia au luat ființă din
izvoarele subțiri ale codrilor, ori din pârăele gâl-
gătoare cari sar peste stânci, pentru a se alipi la

Marta era bine, aproape vindecată, sta câteva
ceasuri pe zi fără canulă și era vorbă ca mâne
să nu i-o mai puie deloc. Vorbea binisor, dar
mai mult șoptind, sau cu o voce stinsă și cerea
„pocotaie“, ce pe limba ei însemna portocale.

Până aici zilele se scuseră senine cu un
mers prea firesc și se părea că așa o să fie me-
reu. El se deprinsese ca în fiecare dimineață,
când luau împreună cafeaua cu lapte, să auză
viersul argintiu al doamnei casei:

— Așa că nu te-ai odihnit îndeajuns dom-
nule Morlăceanu? Ași! Nu protesta, se vede pe
ochi!

Aceste accente îi puneau în vibrație armo-
nioasă toate fibrele sistemului lui nervos și în-
treagă zi le auzea ca pe o muzică cerească care
răsună prin graiul Mariei.

Altădată ea-i zise:

— Iarăș ești obosit? Vei fi și plictisit de o
viață așa de monotonă. Deși ai cărțile d-tale,
aici la noi ești în închisoare. Dar d-ta ești de
vină. Ai fost prea amabil cu fetița noastră și
prea s'a învățat cu d-ta. Ai văzut cum a refuzat
pe colegul d-tale, cu care te schimbăse-și că-
teva ore pentru a-ți vedea de treburi în oraș?
Plângea după nenea *Momolanu*, de credeam că
se va rupe ceva în gâtul ei. Ce te-i face, dacă
toate clientele vor plânge astfel după d-ta?

Aceasta din urmă întrebare o rosti cu un
timbru tremurător, în dosul căreia se ascundea
o tristețe rău mascată de un suris tachinator.

Negreșit că Valeriu voia să răspundă, că
dânsul ar prefera spre vecie o asemenea închi-
soare și că ar ști el cum să-și consoleze clien-
tele cari plâng după dânsul, dar mai erau și alții
de față și răspunse răsând:

— Le voi îmbuna cu câte o „pocotaie“.

— Numai să le poți!

— Vai Doamne, profesiunea medicală este le-
gată de multe exigențe sociale, chiar de multe
dururi, dar și de multe satisfacțiuni sufletești.

Sculându-se dela masă zise, că după ce se va
elibera din această *închisoare*, va căuta cu voia
dilor să viziteze din când în când pe mica „*Na-
tata*“, cum își zicea sieși Marta, să-și satisfacă
plăcerea de a-i oferi câte o *pocotaie*.

II.

Sosi și ultima zi de veghie și Valeriu înțe-
lese că după aceasta ultimă noapte luminoasă
va urma alta întunecoasă, nesfârșită. Numai a-
tunci înțelese el, că sufletul lui își va perde soa-
rele, că acesta va rămâne ascuns mereu, zi și
noapte, în această casă de bancher, ca într'o
cassă de fier în care se păstrează cu gelozie co-
morile nemeritate.

Bancherul Ryse, un elvețian roșcovan, prea
serios, cam trecut, al cărui ideal era rezumat în
cartea tabelelor de camete, era prea nepotrivit
pentru o soție de douăzeci și unu de ani, de o
frumusețe clasică a înălțimilor alpine, a cărei
viață lăncezea sub cenușa tainică, nespulberată
de nime, a singurătății.

Valeriu, adânc cunoscător al simțirilor ome-
nești o observase numai decât, că ea se găsea
în contradicție tristă cu sine însăși. Dar când
pe de altă parte vedea ingerul de copil în bra-
țele ei, rămănea în extaz ca înaintea unei icoane
din sfintele locașuri, preamăritoarea virtuților
maternității și-și alina orice inflăcărare a inimii;
îndemnul selbateg de a o smulge cu puterea din
robia cămătarului nemilos, se oprea în fața ace-
stei icoane, ca de o dojenire necunoscută.

Când însă mâinile lor se atingeau, ce nu era
lucru rar, sau când în jurul îngrijirii bolnavei li
se atingeau corpul, chiar hainele numai, o ciu-
dată emoțiune îi cuprindea pe amândoi, iar când
nu puteau evita să-și încrucișeze privirile o vi-
jelie ascunsă se deslănțuia în sufletul lor: fulge-
rile simțirilor ațitate se întretaiau și fără ca vre-
odată să-și fi spus o vorbă de dragoste, ei și-au
înțeles pe deplin iubirea...

După ce a pansat rana dela gâtul Martei, Va-
leriu s'a retras în camera vecină și s'a întins ca
alte dați pe canapea, de pe care tocmai bine
vedea printre perdelele de mătasă ale uși pă-
tuțului bolnavei. La picioarele copilei, în fața ei,
sta un jeț mare de piele în care seșea de re-
gulă cel care veghea, întors cu spatele spre ușa
odăii lui Valeriu.

În acea seară, Maria așezase astfel fotoliul,
ca de pe el, prin deschizătura indiscretă a per-
delor, să se vadă bine culcușul lui Valeriu. În
amândouă camerele dormea o semiobscuritate,
în care pluteau misterios trei ritmuri de răsfla-

mica oștre a fluviului tinăr. Lacul Constanța înălțat, învecinat cu cerul, căreia îl slujește de oglindă, primește nepotolitele ape, culese din atâtea văi și înălțimi, și cu un murmur prietenos le îndrumază, le sfătuiește și le ceartă în limba valurilor. Rinul, simțindu-se în larg, se desfășează și glumește, se întinde și se culcă pe așternutul neted al lacului albastru; sărutându-i albia, scotocindu-i fundul își plimbă șerpiunea lunecoasă pe câmpia aceea de apă, moale și limpede, până ajunge la tărâmul dimpotrivă, când pornește iarăș șuerător și aprig, îngânând de melodia bogată a vântului... Cele câteva stânci, ascuțite și tăioase, întâlnite în cale ca vestitoare ale prăpăstiei apropiate, sunt ocolite în pripă, după ce le-a înfășurat în cununi de spumă, al căror capăt atârna în coborișul apei, ca o fâșie de mătăasă albă.

Dar stâncile din funduri își trimit vârfulurile tot spumegă vulteste se asvârle, cuprinzând voinicește mai sus, își îndoiesc numărul, și asemenea unor ruini de cetate se împotrivesc năvălirii umede a Rinului, cercând a-i zădărnici trecerea. Valul se mănăie mijlocul stâncii dușmane, se luptă și biruie, dar oboșit, nu vede prăpăstia de peste o clipă, și iată-l că se prăvale pe spate, sfâșiat, preschimbat în pulbere de vârtejul căderii.

Pragul cascadei e înalt, ca un zid ce nu poate fi sărit, împreunând cele două tărâmurile cari întocmesc albia, fără să lase curgerii vre-o trecătoare. În inima fluviului, cu temelii trainice în uriașul zăgaz de piatră, două stânci se ridică drepte, ca două faruri pe tărâm de mare. Aceste namili, sfredelite de apă, stau dârze, nemișcate, fără să se cutremure de urgia zămisliță în juru-le, iar prin spărtura lor, ca printr'o fereastră, se zărește dincolo un petec din seninul vioriu al cerului. În vârful stâncii, stă înfipt ca un lampion un chioșc mărunț unde se odihnesc rândunelele. Rare ori un călător îndrăzneț pătrunde până aci, soșind cu lumina, ca să privească din înalt salturile frunte ale valurilor, ori dansul pulberilor ce se ridică în sus, ca aburul unei fierberii, ori ca pânza de fum, albă și fină, țesută într'un rug bogat, pe care ard arome străvezii.

Căderea Rinului...

În fiecare zi și în fiecare ceas o altă priveliște, o altă magie de răsfărângerii luminoase, o nouă feerie de pudră umedă strălucind sub soare. O orchestră întodeauna nouă cântă în largul fluviului. Alte melodii și alte lumini, alte tăceri și alte umbre....

Inchipuți-vă o alungare de nouri străvezii, cu reflexe de pietre scumpe, care mai înainte de a-și lua avânt, se rotește strălucitori pe loc, svârlind în aer o pulbere fină de abur luminos, asemeni firilor mărunte cari se joacă în dunga unei raze strecurată în întunerecul dintr'o odaie. Grămezi de apă verde ating marginea pragului, se împiedecă în curgere, se rostogolesc cu orbire, risipindu-se într'o brumă de diamant, din care țâșnesc jerbii de curcubeu feerice, cu șerpuri instelate, ca privirile unei

aurori nestinse. Pudra umedă suie în înalt, adie în suflarea vântului ușor, și răsfărânge culori de un verde minunat, ca rugina așezată de curind pe o lamură de cupru. Vraja aceasta durează par'că de când lumea, ca și cum același val ar cădea necontenit, ori apa nu și-ar primeni curgerea niciodată.

Aci în cascadă e sărbătoare veșnică... Nimfele nu și-au curmat încă balul lor divin, început din antichități păgâne, iar orchestra Rinului făurește fără încetare melodii stranii ca să desfășeze Walkiriile cu buzele reci și părul verde...

Numai un singur vrăjitor a știut să îmblânzească sălbătăcia acestor dryade despletite, cu ochii de aur și cu glasul șuerător, isbutind să le ademenească și să le cheme pe pământ, din țara lor legendară, răcoroasă și adâncă.

Richard Wagner, privind cascada, în miezul nopții pe lună, din cerdacul tăcut al castelului, și îngânând pe buze acorduri bizare și leitmotivuri cabalistice, a fermecat nimfele Rinului și furându-le chipul lor sacru în oglindă, le-a adormit pe val, în vreme ce vitejii săi eroi Niebelungi, învesmântați cu armuri vrăjite, au pătruns în sânul apei, ca să-i fure fluviului aurul — aurul veșnic al fericirii, comoara luminoasă a Rinului....

Cu steau ...

Cu ochii 'nlăcrimați de ger
și luminați de-o taină
Orfanul cântă tremurând
în sărăcuța-i haină

Pân' ce 'nălându-se la geam
zărește-un brad în casă
Plin de lumini... și jucării...
un dor așa-l apasă

Că steaua-i de hârtie 'n mâni
abia-o mai poate ține
Și glasul-i tot mai înghețat
se stinge în suspine...

Cu steaua-i fără de noroc
și-un suflet fără ură
Să cânte l'alții pleacă iar
la cei ce... nu se 'ndură!...

Ricard D. Ion.

După I. M.

— Povestire hazlie.

„A mai trecut încă o zi veselă! Strănică petrecere! Pe cei cari n'au mai fost în stare să-și bea vinul, i-am botezat cu el. Dar apoi fetița aceea, care cânta? Te băga în draci cu ochii ei negri și risul ei pare că-l aud și acum în urechi. Drăcoșor ascuns într'o piele de inger. Dar ce naiba mă mai cuget la acest drăcoșor, când eu am acasă un drac bătrân! Nu știți de cine vorbesc? Nevastă-mea! Li umblă gura ca o meliță!

O să-mi auz și astăzi vre-o câteva! Unde ai fost? Acum se vine acasă? La două oare după miezul nopții? Porc beat, și alte multe epitețe frumoase. Câți bani ai cheltuit și în noaptea asta? Ce parfum mi-ai adus în casă? Acesta cu siguranță provine dela vre-o dansatoare. Și așa mai departe!

Și să vă mai spun ceva! Totdeauna mă amenință cu aceea, că dacă nu mă îndrept, o să-mi joace festa. Prostii! Apoi pentru aceea se căsătorește omul cu o bărcă bătrână, ca să stea toată ziua și toată noaptea lângă ea? Să fie bună-bucuroasă că are un bărbat așa de frumos ca mine! Nu am drept?

Nu e destul, că Dumineca merg eu ea în trăsură până la biserică? Ce? Nu o să-mi mai dea bani? Voi face datori, și ea le va plăti! Nu le plătește? Ba încă să vezi cum! Când îi voi spune câteva, nu mai zice nici cârr; plătește tot! Nu e așa, prietino?”

Acest monolog îl ținea celor doi tovarăși de chef un tânăr elegant, udat de beutură de sus până jos. Prietenii îl conduceau acasă din vre-un local de petrecere, sprijinindu-se totii trei unul pe altul.

Tânărul cavalier, ajungând la locuința sa, le dori noapte bună tovarășilor, cari îi puseră în mână soneria, și-l îndemnară să intre în cetatea blăstămată, apoi ei plecară mai departe.

Cel ajuns acasă trase soneria, apoi începu să caște și să fredoneze. Căscatul însă mergea mai ușor decât cântatul.

Poarta însă nu se deschise. El trase și a treia oară și a patra oară de sonerie, se părea însă că ea nu mai funcționează.

„Aha!” își zise el, „au luat jos limba clopoțelului, ca să nu mai sune. Ei nu voesc să fie conturbați din somnul cel dulce. Rău v'ați făcut însă socoteala!”

El începu să loviască cu picioarele în poartă, făcând o larmă infernală. Acum doar vor auzi cei din casă. De fapt, îl și auziră. O fereastră se deschise tocmai deasupra porții și un cap învâlit într-o scufie se arătă prin ea.

— Cine e acolo? Ce volesti?

— Aha! E bălaurul meu, cu capul în scufia de noapte. Eu sunt, eu! Am venit acasă!

— Eu? Cine e acest „eu”? Și ce fel de „acasă”? Aici sunt toți acasă! Nu lipsește nimeni!

— Nimeni? Frumos ar fi! Eu însă știu, că nu sunt acasă; eu, bărbatul d-tale!

re: unul abia adietor, des și regulat, care era a Martei dorminde, alte două neregulate, uneori reținute pentru a asculta respirațunea celuiilalt, alte ori isbucnite în suspine întretăiate.

În zădar își căuta Valeriu locul și somnul pe culcușul său. Statuia nemișcată, care se zărea printre perdele, îi întorcea mereu într'acolo privirea. La lumina candelii de noapte i se părea că femeia aceea nu mai e mama Martei, cea mamă sănătă, neatinsă de degetul muștrării de cuget pentru privirea lipsită de candoarea adevăratei mame; în acea seară i se părea că înfătoșarea aceia înmărmurită pe jețul ei, era o femeie ca toate celelalte pe cari le întâlnise în viața, cu deoseebirea, că acesteia frumsețea s'a întipărit în corp cu un dar artistic mai divin.

El o privea cu ochi de artist. Rochia-i lungă cu mânici largi, de batist trandafiriu picat cu stelute albe, împrumuta corpului ei, slab luminat, o aureolă misterioasă și permitea să se reflecteze indiscret în ochii lui brațele goale până dinsus de coate și gâtul până aproape de umeri și până la tainica vale ademenitoare a sânilor. În ochii lui se descifra adevărata valoare a artei plastice, a artei vii, a celei însufletiri divine, pe care numai nepăsarea criminală o poate lăsa și mai departe în cătușele egoismului profan. El vedea cum acea statuie plină de viață, prin sgomotul palpațiilor ei, cerea sentiment cald, admirațiune, entuziasm, pasiune chiar...

So simțea învins.

Omul de știință, absorbit până mai ieri în studiul membrilor rigide din Amfiteatru, omul de principii morale superioare, se simțea biruit de puterea covârșitoare a artistului; l-a predomnit necesitatea irezistibilă de a admira, — a adora!

Statuia se mișcă. Ea întoarse abajurul lampii de noapte ca să umbrească și mai bine patul copilei dorminde. Aceasta mișcare aruncă însă un val de lumină albastruie pe fața Mariei. Din mijlocul acelei străluciri feerice privirea ei, ca niște lămpi magice, trimitea unde de raze arzătoare spre Valeriu, deșteptând în inima lui noi dorințe necutezate până aici: a prinde în brațe pe această fermecătoare și a pune stăpânire peste toate darurile ei de sirenă.

Un ușor sgomot de tusă a Martei îl aduse iarăși la simțul realității. Se resemnă și închise ochii.

Farmecul însă continua.

Și prin pleoape închise simțea privirea fascinatoare a zeității păgâne care îl îndemna să-și uite mântuirea și să treacă, ca orice selbatec, la idolatrie. Dar o putere și mai mare, o forță cataleptică, care pornea tot din acei doi ochi extraordinari, îl pirona de canapea, par'că l'ar fi amorțit o vrajă supraomenească.

Voia, dar nu mai cuteza, să-și deschidă ochii. Ij era teamă că nici nu-i va putea deschide. Imagina fototipică ce se întipărise pe retina ochilor lui era tot așa de vie cași când ar fi avut ochii deschiși.

De ce să-i mai deschidă dar!? Dormita.

Astfel, încet cu încetul o ceață din ce în ce mai deasă se întrepuse între dânsul și vederea de dincolo de perdele; apoi o mână sfântă, sau deavoască, a șters din ochii lui tabloul minunat și în clipa următoare o uitare de sine, un somn letargic, se așeză cu toată greutatea peste creierii lui.

Somnul însă în curând deveni foarte agitat de visuri barbare. Se vedea bolnav de crup și doctorul Cremene împlânta un cuțit enorm în gâtul lui, iar ca să nu țipe îi apucase buzele cu niște clește ferbinți...

În mijlocul acestei lupte infernale se deșteptă...

Ce să vază? Statuia minunată plecase de lângă patul Martei. Ea îngenunchia acum la căpătâiul lui, acoperindu-i obrăii, gâtul, ochii și buzele cu sărutări arzătoare. Când el speriat își ridică capul de pe pernă, două brațe ca niște găuri de lebedă îl atraseră la sânul lor palpitând... Acum nu mai știa, care era vis?

După câte-va clipe de aiurire, de desmeticire și de reinflăcărare, urmă acea de orbire; Valeriu întinse brațele să-și cuprindă fantoma întrupată și să o răpească în vultoarea, care duce în o altă lume, de unde nu mai este reîntoarcere... Atunci, în acea clipă supremă o voce pe jumătate șoptită, pe jumătate vibratoare strigă ca prin vis: „— Mamă! Unde ești? Mamă!...”

Cutremurată de chemarea acelei voci slabe, care era, poate, numai al conștiinței sale, se

— Imi cer iertare! Mie poate să-mi fie cineva nu-mai nevastă, nu însă bărbat. Eu sunt portarul.

— Portarul? Atunci du-te dracului! Prea sameni mult la figură cu nevastă-mea. Haide și deschide-mi poarta! Eu sunt bărbatul madamei.

— O, de sigur! Madama nu are bărbat! E văduvă!

— Văduvă? Atunci dar' nu e aceasta casa madamei Corbian?

— Nu zău! Asta-i casa doamnei Măndru!

— Ei da, da! Și madam Măndru a luat în căsătorie pe musiu Corbian și acel musiu Corbian sunt tocmăi eu.

— Eu asta n'o știu. Căsătoria e treaba popii, și nu a portarului.

— Nu, nu, spureatule; tu însă ești dator să-mi deschizi poarta.

— Datoria mea e, că dacă nu-mi dai pace, să aduc patrulea, care să te bage la răcoare!

— Mă ticălosule! Așa îndrăznești tu să vorbești cu stăpânul tău.

— Eu nu am stăpân! Am numai stăpână! Dar acum pleacă odată!

Zicând acestea, el închise fereastra și lăsă pe dl Corbian să aleagă între două lucruri: sau să bată mai departe cu picioarele în poartă, sau să se reîntoarcă acolo unde își petrecuse până acum noaptea și să aștepte până la ziuă luarea satisfacției.

El însă se decise pentru posibilitatea din urmă. Portarul — își închipuia el — era de sigur beat, așa că omul nu putea să vorbească acum cu el o vorbă la loc.

A doua zi pe la unsprezece el se sculă și plecă iar spre casă. Fumurile din cap îi evaporaseră deja și îi venia să creadă că tot ce se petrecuse în noaptea asta, fusese un vis. El păși curajos spre odaia sa. Camerierul însă i se puse în drum.

— Ce poțtești, mă rog?

— Ce poțtesc? Dar tu cum îndrăznești să mă întreb ce poțtesc? Vei fi poțtind poate să-ți dau una bună după ceafă.

Camerierul începu atunci să facă sgomot.

— Ajutor! Hoții! Ucigașii! Tălharii!

Servitorimea năvăli atunci de prin toate ușile. Madam, atrasă de țipetele camerierului, apără și ea în pervazul unei uși.

— Ce se întâmplă aici?

— Domnul acesta strein voiește să intre cu puterea în odaia doamnei.

— Domnule! Ce voiești d-ta?

— Ce voiește? Ce voiește? Dar cine sunt eu?

— Nu știu!

— Dar nu sunt eu bărbatul d-tale?

— Bărbatul meu? A murit de mult!

— La dracu! Dar al doilea bărbat?

— Eu nu m-am măritat a doua oară! Sunt văduvă!

— Ei, ei, Elizo! Ce comedie e asta? Și chiar între servitori!

— Nu-ți permit d-le această întimitate. Eu nu te cunosc, nu știu cine ești? ce poțtești? și pentru ce ai venit aici? Du-te în plata Domnului!

Zicând acestea, ea îl lăsă acolo pe dl Corbian, care, nevoind să se încalce cu servitorii iritați, nu putu face altceva mai bun, decât să se ducă la un prieten avocat și să i se plângă, că soția nu voiește să-l mai recunoască.

— Mare prostie din partea ei! ti spuse avocatul, îmbărbătându-l. — Tu doar ti poți dovedi, că ești bărbatul ei și poți să-i intentezi proces. Unde v'ați cununat?

— În biserica Sfintei Adormiri.

— Să mergem dar la preotul acelei biserici și să-i cerem extractul de cununie.

Bătrânul preot, care îl cununase pe Corbian, murise deja, iar în locul lui venise un alt preot. Dl Corbian, amintindu-și de ziua cununiei, preotului îi fu ușor să afle pagina din matriculă.

În rubrica, în care trebuia să fie introdus și dl Corbian, nu era scris însă nimic.

— Ce se întâmplase cu această rubrică?

Lucrul acesta nu știa nici preotul cum să i-l explice. Se putea observa însă, că cineva a șters cu soluție de clor cuvintele, așa că nici cel puțin o literă nu se mai vedea pe hârtie.

— Prietene, cununia ta e nimicită.

Nimeni nu putea înțelege, cum a putut ajunge cineva la matriculă? Era de bănuțt însă, că însași madam Corbian a pus pe cineva la cale să facă lucrul acesta.

Advocatul îi dădu prietenului său sfatul, ca să improcesueze pe soția sa. În cazul acesta doamna nu va putea nega, că au stat laolaltă aproape un an de zile și la caz că onoarea ei va fi atacată, ea va prezenta de bună voie extrasul din matriculă, pe care cu siguranță îl va păstra ascuns în vre-un dulap.

Advocatul însă se înșelă. Doamna permise să se dovedească, că un an de zile a dus gospodărie comună cu dl Corbian și nu prezentă actul de cununie nici ca să-și apere astfel bunul ei nume.

Domnul pierdu în modul acesta procesul și nu îi rămase altceva de făcut decât să plece la cerșit și batjocura, că un an de zile a fost amantul unei femei bătrâne, care, după ce s'a săturat de el, i-a arătat ușa.

Toți însă știau, că el are dreptate, numai cât nu și-o putuse dovedi.

Lia Dimuş.

Cântec de leagăn.

Micuței Gârleanu.

Te atinge pe pleoape
Moș, cu genele stufoase,
Și în visele de noapte
Moșul, cel cu barba sură,
Te sărută-ncet pe gură,
Și-ți aduce daruri...

Dintr'o stea ce arde-n pară,
Vine-o rază de lumină.
Pe ea, ingerul coboară,
Te sărută-ncet pe gene,
Legându-te alene,
Dragul meu copil...

Vezi să fii atunci cuminte,
Vis curat de primăvară
Ingerul să mi-te-alinte,
Flori d-argint, să te-mpresoare
Ca să fii curată floare,
Suflet blând și bun.

Viu lucește-n fapt de seară,
Luciul stelelor de foc...
Măndre glasuri de afară
Glasuri de privighetori,
Cântă-n revărsat de zori,
Florile dalbe, flori...

Sunt solii din zări senine,
Prooroci din vremuri sfinte,
Vin cu sufletul să-nchine,
Pentr-un crai vestit și mare,
Ce-i venit din lungă cale,
Dela răsărit...

Vezi să fii atunci cuminte,
Ca să ai noroc în cale,
Ingerul să te alinte;
Flori d-argint să te-mpresoare,
Ca să fii curată floare,
Suflet blând și bun...

G. Vlădescu-Albești.

desfăcu brusc din brațele polipului și, ca scoasă din mînți, dispăru după perdelele de după cari Valeriu auzi, ca de pe altă lume, aceste cuvinte înăbușite în plîns:

— Marta! Scumpa mea Marta!

Iar Valeriu, cu un colț de perdea în mână, privea admirând mama ingenușiată, și rugătoare cu ardoare înaintea patului copilei sale dorminde...

III.

Trecură mulți an pe urmă. Bancherul Ryse, încurând după boala fiicei sale, în interesul sănătății Martei și la cererea soției, plecă în patria sa.

Valeriu n'a mai căutat să-și revadă mica clientă, iar Marta înzădar așteptase portocalele promise. El rămase mulțumit că o putu scăpa de moarte și că mititica s'a răscumpărat, fără să știe, de ori ce recunoștință, prin mântuirea celor două suflete cari nu erau făcute pentru păcat.

Mult în urmă, peste douăzeci de ani, doctorul Morăceanu cu dragălașa lui copilă, de zece ani, își făcea o cură de odihnă pe malul lacului Lemán și rătăcind prin împrejurimile Lausanului vizită și un cimiter din acel oraș.

Întâmplător îi atrase atențiunea un monument de marmoră în forma unei salcii plîngătoare cu un inger ingenușiat la rădăcina ei. Era un cap-de-operă artistic. Amicul nostru voia să afle numele sculptorului, când colo monumentul n'avea nici o alta inscripțiune pe el, de-

cât singurul cuvânt săpat în litere mari aurite: **Marta!**

Marta!

Acest nume, de două ori scump lui, îi reamintea deodată, fără să vrea, acea noapte tainică, care l'a urmărit ani întregi în viață, dar peste care se așezase colbul timpului și o căsătorie fericită. Soția sa își făcea cura într-o stațiune balneară, la Baden de Aragogia de lângă Zürich. Aveau o fetiță, care, ca și Marta de odinioară, semăna ingerilor lui Rafael și cărei în amintirea celei, pe care nu-și mai permise s'o revadă, îi dete tot numele **Marta**.

Peste câteva zile, într-o Duminică dimineata, reveni în același cimitir, unde fetița lui prindea cu mare plăcere fluturi frumoși, mai frumoși de cum se găseau la București. Ceva neînțeles îl rechemă acolo: dorea să știe, cine era acea Marta moartă?

Marta lui numai decât și-a regăsit fâneața plină de flori și de fluturi, un colț nepopulat al cimitirului, iar Valeriu se îndreptă spre salcia plîngătoare.

Dar se opri pe loc.

La rădăcina salciei, ingerul de marmoră albă, care-și făcea neturburat ruga veșnică, ingenușia o altă statuie, neagră, cărei numai părul și fața îi erau albe, dar albe ca varul.

Mai făcu câțiva pași și recunoci statuia neagră de azi de pe mormântul Martei: era statuia roză de odinioară, din acea noapte fericită, de lângă patul micii Marta.

După ce-și termină ruga și se îndreptă ca să plece, ochii ei marți, căprui, în cari, alături de vioiciunea inteligenței și a farmecului stăpânitor, se așezase acum și o licărire a suferinței nemângăiate, ea se găsi față în față cu vechiul ei amic.

— Dumneata! Dta aici?!

— Da, eu! Destinul a vrut ca să ne mai întâlnim în viață — și tot în împrejurări triste.

— Foarte triste!... răspunse ea clătănând din cap.

— Dar spune, rogu-te, cum? când ai pierdut-o pe sărmana mititică.

— Acum trei ani! Nu mai erai aici să o scapi! Să o fi văzut ce mare era, era cea mai frumoasă floare a Vand-ului! Când...

— Când?...

— O pleurisie...

Plînsul îi inecă gralul.

— Dar domnul Ryse? o întrebă el să schimbe vorba.

— Și el e colea alături, de zece ani. Singura mea mângăiere, singura mea existență era minunata mea Marta și...

Ea se opri fixând în ochii lui albaștri, încă plini de viață și de energie, o privire, care voia să-i scruteze adâncimile sufletului, necunoscutul timpului trecut.

— Și? întrebă el.

— Și... acele câteva clipe de fericire visată!... Aici amândoi tăcură. Privirile lor mai suportară încă o încrucișare de-o clipă, dar nu mai mult. Deodată ele se plecară pe mormânt,

Din țara lui Horea.

Tătuțul Arpad sub goronul lui Horea și „Populația maghiară” din Tebea. — Un detestabil manual de școală! Terra incognita și icoana făcătoare de minuni din Dumbravă.

Insemnările mele, deși prezintă un caracter provincial; prin faptul, că sunt crâmpie din icoana generală a vieții românești, din întreg cuprinsul acestei țări, sunt vrednice să fie cunoscute și de publicul mare. Ceeace m'a îndemnat să vă scriu în deosebi e mai ales o ciudățenie nemaipomenită încă.

Nici mai mult nici mai puțin, relicvia scumpă nouă: Goronul lui Horea ar fi un monument maghiar întru cât Arpad și ortacii ar fi odihnit sub el de munca grea a cuceririi. Așa grăiește revista „Vasárnapi Ujság” în Nr. 27, 1912, pg. 428. Vorbind despre păduri și arbori, aduce și câteva legende, între cari cea dintâi despre goronul lui Horea. Cică: „Lângă Baia de Criș, în comuna Tebea se află un stejar puternic, pe care nici șase oameni nu-l pot cuprinde în brațe. Populația maghiară din jur susține, că sub acest arbore a odihnit Arpad cu vitejii săi”. Câtă perfidie Dumnezeule, „Populația maghiară” din Tebea! Nici nu insistăm mult asupra acestei pseudolegende, fiind, bine înțeles, fabricația cutărui patriot, dar te izbește totuși atâta obrăznicie evreo-maghiară. După ce voi fi arătat, că populația maghiară aici nu există: te întrebi cum de-a putut creia țărânul ungur de pe Hărtibaciu legende în jurul unor obiecte străine sferei sale de viațuire, în cazul de față tocmai în creierul munților apuseni? Și nu mai puțin cunosțute filologice, îți ajută, să înțelegi, că legenda amintită este de o concepție prea stupidă. Autorul a invocat „Populația maghiară din jur” numai ca să-i salveze aparența, ce-i și succede admirabil în fața publicului puțin pricepător și orbit de fanatism. Cât despre conștiința autorului încă, puțin e de vorbit. Pe oamenii aceștia minciuna nu-i sînchisește de loc și vorbesc consecvent despre ținuturile românești, ca despre cutare teritor din Africa. Logica e de tot simplă: Dacă în țara asta și Dumnezeu e ungur, sub acest cer unguresc, vietate omenească de altă lege, nu există.

Tebea.

Apropo, la „populația maghiară din Tebea”, vreau să spun câte-va cuvinte despre aceste locuri și oameni. Cine-a străbătut de-alungul

¹⁾ Revistă pentru popor, editată de consiliul regnicolar pentru cultură. Apare în editura Atheneului și se trimite tuturor antistitilor comunale, plătindu-se, probabil, din casa comunală.

ca și când și acum, ca în acel moment de supremă fericire, dela Ea s'ar fi ridicat o șoaptă misterioasă: că Dumnezeu nu l'a făcut pe om din lut, ci din raze de soare și de stele, după chipul îngerilor din cer. Omul însă trăind pe pământ împrumută dela acesta și o materie nedemnă de suflet, ce-l face la urmă una cu lutul; razele divine, în nopțile pline de păcate, se înglodesc, iar ce scapă neprofanat se împrăștiie ca o ceață neînțeleasă, ridicându-se spre sfintele stele...

Apoi, omul rămâne numai din lut.

Dar Marta?

O, ea și în viață a fost și după moarte a rămas numai din raze nemuritoare! Cu moartea ei razele călduroase trecură în soare, dar sufletul ei, acel mănunchiu de raze de stele cu formă neschimbată, neînțeleasă, în veci va fi un întreg, va străluci ca un simbol nesters al inocenței și va împrumuta admiratorilor ei virtuțile îngerilor cerești!...

Pe când acești doi amici vechi se regăseau după o viață de om și-și dădeau mâna aplecați peste un mormânt scump, cealaltă Martă, Marta s'globie, alergă după fluturi și după flori și fără veste îi deșteptă din reveria lor tristă.

— Taticule! am prins zece fluturi și — uite ce buchet!

La aceasta voce Maria își ridică întrebător ochii voind să zică:

— Adevărat? E copila Dtaie?

romantica vale a Crișului-Alb, a trebuit să se oprească pe un moment în Tebea. Comună curat românească, cum e și întreg ținutul acesta, — mulțămită gimnaziului din Brad, cu care este învecinată — ne-a dat o seamă de cărturari aproape în toate ramurile vieții noastre publice. Tebenii au o biserică frumoasă, înaintea ei străvechiul goron al lui Horea și mormântul în care se risipesc — tot mai mult date uitării — rămășițele pământești ale eroului Iancu. Susțin doi preoți, doi învățători, comercianți români și un singur jidov, calic ca vai de el, constituie mărita nație maghiară.

Povestea unei școle.

Mai mult, însă, vestește vrednicia acestor oameni, următoarea întâmplare: Fanaticul inspector regesc de școle din Brad, cel care ne-a spart aproape toate școlile de sub obiăduirea sa, demult își cerca veninul și asupra Tebei. Nu prea avea ingerință, căci comuna nu ceruse ajutor dela stat; iar dascălii, neescepționabili. Ce s'a gândit D-sa, pentruca să-și inmuțeașcă laurii patriotici, haid să înființeze școală de stat, a treia aici, doar cu timpul va putea paraliza pe cele confesionale. Ne aducem aminte apoi de o notiță apărută în foaia oficială, în care se înșina de al treilea întemeietor al Ungariei: că vezi Doamne, el va sparge cuibul revoluționarilor, amintirea lui Horea și Iancu, le va întueca povestea fiorosului popor din Ația. Deasupra mormântului lui Iancu va pluti fantoma problematicului Arpad...

Dacă lucruri slabe se trimit din satele noastre, apoi fapta laudabilă a Tebenilor, trebuie răspândită în cele mai largi cercuri, ca o vie dovadă despre ceea ce poate face bunăînțelegere într-o comună. Preoții, învățătorii, poporul: toți au fost solidari și s'au opus cu îndărătnicie planurilor drăcești ale administrației, la înființarea noii școle. Toate au fost, însă, înzadar. Guvernul a dovedit, că are bani de prisos, aruncând cu sila pe capul bieților oameni o școală, care nu avea nici un rost real. Inspectorul în mod volnic, a făcut școala, a adoptat-o cu cele necesare, a adus chiar învățător de legea sa și în toamna anului 1910, a deschis-o, predându-i oficios viitorul pe mână. Dar ce credeți, a pășit vre-un copil pragul acelei școli? Nu s'ar fi apropiat nimeni de ea, ca de ciună. Iarși vaxații, șicane: cum nici judele, omul administrației, nu-și da cepilul la școala de stat? A douazi judele cu o mână înhățindu-și băiatul de guler, cu cealaltă ținând joapa, haid la școala cea nouă. A fost un ris, ca acela, de se sculase ulița întreagă, să vadă, cum își duce birăul copilul la școală. Copilul se smucește, țipă; tatăl mai arde cu nuiaua, până aujunseră în curtea școlii, martor să-i fie și dascălul, că el vrea să-și

trimită copilul la școala ungurească. Aci cum se întâmplă, cum nu; birăul își făcu scăpat copilul, care o șterse la fugă, de gândea că-l gonesc turcii. Cu aceasta toată răbdarea bietului dascăl s'a sfârșit. După o tortură de trei luni, într-o bună noapte a fugit pe furis din comună și nici azi nu s'a mai întors. Nu mai putuse suferi rușinea boicotului. Astfel s'a încheiat cu cel mai rușinos fiasco, afacerea școlii de stat din Tebea. De atunci sunt doi ani trecuți, școala a fost dată cu totul uitării, nimeni n'a îndrăznit să revină asupra ei. A scăpat și spiritul lui Iancu de silnicia duhului păgân, în liniștea uitării tot mai mult se distramă în necuprins materia, celui ce-a fost odată omul providențial. Bătrâna veghe: acolo-i stă la căpătâi goronul lui Horea, în suier surd plângându-și zilele din urmă.

Un manual păcătos.

Nu știu cum am caracteriza mai bine indolența, ori reavoința concetățenilor noștri, din iaptul cum vorbesc și scriu despre noi. Ai crede, că locuim nu în aceeași țară, ci cel puțin pe altă emisferă. Ba, îi veți fi auzit și D-voastră vorbind cu mai multă siguranță despre munții din lună, decât despre ținuturile noastre românești. Aș dedica aceste șire împăciuitorilor noștri ca obiect de studiu, căci până la o deplină cunoaștere reciprocă, este absurd chiar și numai a vorbi despre o bunăînțelegere. E însă, interesul leprei jidovești, care singură profită pe urma hartei celor doi, ca starea de azi a lucrurilor să se mențină. Și el își știe juca rolul, acaparată-i fiind cu desăvârșire presa.

Se poate o mai mare greșeală din partea statului, decât că permite, ori chiar impune în școle nește manuale clădite numai din neadevăruri. Uitați-vă, din ce fel de cărți învăță micii cetățeni cunoașterea iubitei lor patrii, lau în mână un manual de geografie pentru clasa a III-a elementară, ce tractează exclusiv comitatul Arad²⁾. Intorc la cercul pretorial al Hălmagiului și cetesc. Câte aserțiuni, atâtea neadevăruri, care de care mai sfruntate. Pe semne motive de ordin mai înalt i-a îndemnat s'o spună că: Hălmagiu are populație română și maghiară; căci deși oficianții administrației și alți câțiva slujbași sunt străini, dar neavând ei băstinași, nu pot forma populația stabilă a comunei. Nenorocii aceștia în absolutism au fost nemți, azi sunt unguri, mână vor fi poate chiar turci. După cheia de mai sus, se poate găsi ușor, că fiecare comună din Ungaria are și locuitori maghiari, acolo fiind: notarul, jandarmul, ori cel puțin un jidov. Inșă deși aproape fiecare comună își are și cel puțin tot atâția țigani, pe dâșii nu-i amintește nimeni. În Hălmagiu d. e. sunt mai mulți țigani, decât maghiari cari deși sunt romanizați, statistica desigur nu i-a scris în contul nostru. Ei formează suburbii și își îndeplinesc cu scumpătate datoriile de cetățeni, întru cât în fiecare Sâmbătă seara defilează cu măturoaiele și lopetile de umăr ca sub comanda plăteșilor și alui Woisă³⁾ să curățească o singură stradă pe seama domnilor. Zău, patriarhale vremuri!

Dar, să vedem mai departe. Zic dlor, că de la Hălmagiu spre apus se află: Csucsua, Acucsua și Vidra; chiar și ungurește corect: Csucs, Acucsua. În Ciuciu ar fi o fabrică de lemnărit, până când de fant este una de sfârșit vatră. Cât privește Vidra, au sfcilit-o pe de-antregul. Scriu: „Locuitorii români ai Vidrei, se numesc Motii, cari se ocupă cu ciubărăritul. Pe căluseii lor sprinteni încarcă: ciubare, vedre, donite și cercuri, transportându-le prin ținuturi îndepărtate”. Pe semne au prins-o din povești, că există Motii și cuibul lor de stânci: Vidra; aflând apoi pe harta comitatului Arad, comuna Vidra, s'au gândit, stai, că asta-i! Știi așa cum a nimerit orbul Brăila. Dar au nimerit-o prost, căci bietii Motii și Vidra lor, nu se află în cercul Hălmagiului, nici în comitatul Aradului; ci departe peste munte, tocmai în comitatul Turda Aries. Despre sol zice, că numai o parte de tot neînsemnată e cultivabil, deși aproape jumătate va fi el arător.

²⁾ „Aradvm. rövid földrajza” de: Györfly János și Kiss Ildebert. Budapesta, editura „Soc. Sf. Stefan”.

³⁾ Un cretin caraghios, care se ține în urma bieților țigani, îndemnându-i la lucru, spre marea veselie a țării.

⁴⁾ „Aradon rövid földrajza” de: Györfly János și

— E unica mea fiică!

— Ce drăguță e! Și — se aplecă de o sărută pe amândoi obrașorii, o sărută de multe ori, cu dragoste crescândă. — Ce viciaie-i! Ce viață!

— Și cum te chiamă ingerașule?

— Marta!

— Marta?... Marta!?... Exclamă ea luându-i din nou în mâni căpșorul ca să-l privească lung și dulce, zâmbitoare și ca iarăș să zică visătoare: — Marta!

Apoi, împreunându-și mâinile spre rugă, se duse de se lăsă din nou, încet, în genunchi, pe soclul de marmoră și răzîmându-și mâinile de trunchiul salciei și capul pe mâni, murmură:

— O, Doamne! Mulțumescu-ți, Doamne! Acum am înțeles cu adevărat, că sufletul omului nu moare!...

Valeriu, luându-și fiica de mână, se dete la o parte, nevoind să tulbure mulțumirea dureroasă a acestei mame, care după câteva momente de nemișcare și de tăcere adâncă, se sculă mașinalicește, precum ingenunchiase, întinse mâna amicalului ei, fără să i-o strângă însă, mai sărută încă odată fruntea Martei și-și îndreptă lin pașii spre poartă, fără ca să se mai fi uitat nici macar odată îndărăt.

Locuitorii Români (de Maghiari nu aminteste) s'ar ocupa cu industria de lemn și băieșitul; până când: prăsirea vitelor, cultura pământului, pomăritul, sunt adevăratele isvoare de câștig. Băieșit afară de lucrul dela fabrica de piatră, pe care dâșii n'o cunoc, nici nu există.

Icoana „făcătoare de minuni”

Mai este o năsdravenie. Cică: „In partea de miază-zi a cercului, aflăm comuna mică, Dumbrava, în a cărei biserică de lemn se află sfântul chip, despre care poporul susține că face minuni. Cum înțeleg autorii și unde au putut afla această bazaconie, mă uimește mult. Noi cei din jur nu știm, ba nici credincioșii din Dumbravă n'au cunoștință despre minunea asta. Să admitem, c'ar și exista undeva, o anumită versiune, — prezintă ea oare destul interes, în cât să fie indusă într'un manual de școală, care în 16 șire dă gata tractarea în special a circumscripției Hălmgagiului? Ori nu s'a aflat nimic mai important; unde este istoria, cu care geografia trebuie imbinată chiar în virtutea legii școlare? Curat mentalitatea ăluia dela I. Exicon-Revai, care nu știe aduce altă caracteristică mai importantă despre București, decât că: „Dâmbovița seacă vara” — cu scop de a huli metropola culturii românești. Aceste aberațiuni au degenerat în sistem, stăpânind pe de-a întregul înstrucțiunea școlară, începând de jos dela elementare, până de tot sus, la universitate.

Simptomele aceste ale psihologiei morbide, s'au transplantat și pe terenul literaturii frumose. Urde există numai personaj român, acela reprezintă: incultura, prostia înăscută, fatalism și bigotism până la extrem.

Dar ce e mai catastrofal: inteligența noastră își trimite cu preferință copiii la școala de stat, acolo cu copiii domnilor, nu cu ai moșicilor în școala noastră confesională și ne amuzăm cu predilecție, din isvorul acestei literaturi bolnăvicioase.

Halal de-așa cultură!

U. Nou Tim.

Din jurnalul unui boem.

Din țara mușicilor. —

Citind pe poezii mari ai altor neamuri, m'am gândit în totdeauna la tinăra noastră literatură, care azi pare a fi ajuns într'o epocă de secetă. Stăpânită de extreme, pare a sta pe gânduri la o răscruce. Unii nu admit altă literatură decât inspirată din viața națională, iar simbolistii noștri — din fericire mititei și prin urmare puțin primejdioși — nu pot suferi nimic ce miroase a glugă și-a oale. Așa e la noi. Vremea va arăta care curent va putea pune stăpânire pe literatura românească viitoare.

Am pe masă un volumaș de poezii rusești de Alexei Kolzow, cel mai mare poet popular rus și unul dintre cele mai mari genii ce le-a produs strania împărăție de dincolo de Nistru.

Kolzow a văzut lumina zilei în orașul Woroneș la 14 Octombrie 1808. Tatăl său era negustor de vite, un om istet și cinstit.

În norolul ăsta al vieții rusești și-a petrecut tineretea nobilul visător, care era menit să ducă la cele mai mari înălțimi cântecul popular. Până la el, mai încercară câțiva să exploateze sălbatică poezie populară, dar necunoscând adânc sufletul poporului n'au făcut multă treabă. Așa au fost A. Mersljakow și baronul Delwig, cari își îmbrăcau în formă populară sufletul crescut în armoniile cochetei poezii franceze. Mai norocoș a fost Zigarnow, care se apropie întrucâtva de Alexei Kolzow, care ridică în sfârșit poezia populară la înălțime artistică. Versurile simple, uneori dulci, alteori sălbatice poartă sub haina lor sufletul întunecat și tragic al marelui imperiu. Mie mi s'a părut în totdeauna așa de asemănătoare poezia asta, cu poezia noastră, cu stările dela noi.

Cei ce-l vor citi pe Kolzow, vor întâlni în versurile lui, un tot așa de mare Burns, cu care pe lângă înruderile sulețeste, are multe asemănări de viață. Amândoi au scris cântece ușoare în formă, dar cu un conținut adânc și etern. „Dulci picături de melodie cerească într'un veac atât de puțin melodios” cum zicea Burns despre cântecele sale.

Puskin și Lermontow încă s'au inspirat din poezia populară, dar aceste versuri ale lor sunt palide și dacă le asemănăm cu ale lui Kolzow par false, căci ei au trăit în alt mediu și n'au avut ocazie să pătrundă sufletul cu atâtea aspecte a colosului ce zace în întunec. De aici vedem cât de ridicoli sunt criticii, cari vin să însceneze curente literare, cerând scriitorilor să scrie după indicațiile lor ori după fluctuațiunile modei.

Și nu mă înșel poate, nădărdind că viitorul tănuște și pentru noi mulți Kolzowi cari vor aduce o viață nouă în tinăra noastră literatură. O viață nouă smulșă din adâncurile sufletului poporului românesc.

Dar până atunci mi-ar plăcea ca domnii critici să mai tină acasă sfaturile „binevoitoare”.

MEȘCOCI

Romanța mea.

II.

Nu cred că supăr cititorii cu infinita mea romanță
Deși fac spirit de suburbii în futuristă alianță...
Cei indulgenți cari vai! citiră în gravul „Radiului”
veac,

Pe Eftimiu Paraschivescu, pe straniul Emil Isac,
Pe bardul Chita și în fine pe-aristocraticul Duilă...
Vor face și cu-a mele versuri același iefțin gest de
milă!...

În poezia serioasă mă 'ntimpină fatalul Crah!
Și n'avui nici macar norocul să-mi puie chipu'n Alma-
nah,
De aceea mi am făcut vieții din eudătenii o platformă
Și cânt visând la zile albe și la o glorie enormă,
Căci mă întreb mai are-acuma vre-un rost nemotiva-
ta-mi jale.
Când din condeiu în gârle de-aur, curg cântece para-
doxale!...

Dragi cititori și cetitoare! voi nu știurăți că exist,
Voi n'ați știut că la „Românul” serie-un caustic fu-
turist...

Nu știți că 'n cafelea acuma în al ideilor taifun
Seriu o romanță ce-ți citi-o în sfântul număr de Cră-
ciun!...

III.

Eu sunt entuziasmul roșu ajuns în culmi de paroxisme,
Și sunt șolomonar macabru prevestitor de cataclisme.
Sunt somnambul ce-mi fac plimbarea pe coperis de ca-
tedrale

Și-am senzații colorate și atitudini glaciale
Eu nu-s Isac să-i iau la vale pe popii din modestul
Blaj,

Și nu-mi arat nici când în public al cunoștințelor bagaj.
Sunt ene gie primitivă, sunt neagră ciună vagabondă
Și sunt un piepten de princesă, perdut în bucla ei cea tor-
blondă.

Eu sunt titan de car'se frânge orice dușman orice tor-
tura,
„Eu reprezint acuma mușchii, în slaba-ne literatură”.

Pase caii-mi verzi cu frâne-albastre pe violetele-mi
peluze,
Și Prometei visând cuptor-mi, și-ascunde jarul lui
sub spuze
Și eu mă pun frumos la masă, iau pana pentru vers
anume,

Iar sus pe poliți stau alături volume mari, lângă volume
Moș Creangă și cu Eminescu, O. Goga, Iosif și Coșbuc
Vlahuță, Caragiale, și-alții de cari aminte-abia-mi
aduc...

Apoi urmează simbolistii cu aer bolnav, senzitiv
Ce triști, politicoși imbie picantul lor aperitiv.

Iar băutura de cucută, culoare verde-streveziu,
Ce mi-o dăduse Minulescu voui ține-o „pentru mai
târziu”

Și-apoi voi serie „trei romante”, trei ode albe, trei so-
nete,

Și trei mehanice pasteluri, și trei perechi de triolete
Trei elegii, trei ritonele, bizare amuzante, straniu,
De-o să producă mari senzații, de-o să se sperie-Ara-
daniu.

De-o să se sperie Ungaria și 'ndureratul nost Ardeal
De ce produce „inter arma” condeiuul meu paradoxal.

Ori cât v'aș da eu esplicații, rămân un Sfinx pentru
vecie,

O strană într'o catacombă, o ineuiziție târzie...
Sunt sania în car's'ascuse Napoleon la Borodino

Și sunt Hazardul ce stă noaptea veghind la mese în
Casino,

Sunt colierul Cleopatrei perdut în fuga ei păgână,
Sunt un ciorap purtat odată într'un sarai de o cadână

Și ca să mă esplic voui scrie pân' voi conduce pana,
Să scriu o carte mult mai mare decât antica Ramayana
Și voui lăsa-o moștenire posterității ce-o să-mi creadă
Că-lumea de-azi nu înțelege, ascunsa genilor paradă,

Prefața la aceea carte, precum și 'ntregul comentariu
Cu competență le va scrie maestrul meu din Kolozsvár.

Lara.

Tainele nopții.

(Fragment.)

De Al. Bogdan.

De când mătușa Ana își luă rolul de soacră anticipată și dădu ordin, ca odaia ei să fie aranjată ca pentru două persoane, îi trecuse și lui Niță pofta de-a mai studia până la miezul nopții și de teama literilor colțuroase nemțești se culca de vreme și se scula târziu.

Despre Behrend știau că hoinăria după cină un ceas-două prin sat. Spunea că vrea să observe obiceiurile țărănilor, felul lor de viață, dialectul etc. El ieșea ce-i drept din casă, dar nimeni nu l-a văzut ieșind și din curte. Secretul îl descoperiră Codreanu și Grete, când după ceaiul luat laolaltă cu mătușa Ana în odaia acesteia, ieșiră într'o noapte cu lună să se preumbe puțin prin grădină. Mătușa Ana se pusese în fereastră și schimbă din când în când câte-o vorbă cu cei doi tineri. Odaia ei da spre grădină și din fereastră n'ar fi putut vedea ce se întâmplă în curte. Când însă Codreanu și Grete se întoarseră venind din fundul grădinii înspre vilă, scârțâi odată ușa dela căsuța cea veche, în care locuia bucatăreasa, o săsoaică de vre-o 35—40 ani de prin părțile Cohalmului. Codreanu deveni atent și în curând văzu ieșind pe ușa pe „folcloristul” Behrend. Acesta cobori treptele cu fața îndreptată spre ușa întredeschisă, făcând un semn de adio cu mâna și apoi se grăbi să intre în vilă.

Codreanu începu atunci să fluiera aria obicinuită la Berlin, cu cari se avizau unii pe alții din curți ori noaptea pe stradă. Behrend tresări, ridică ochii și văzu pe Codreanu, de brațul căruia mergea Grete cu capul aplecat pe piept. Șovăi un moment, apoi cașicând nu s'ar fi întâmplat nimic, intră în vilă și închise ușa cu sgomot.

— „De ce-ai fluierat?” întrebă din fereastră mătușa Ana.

— „Văzui un cotoi pe vârful casei și crezui să-l spariu”, răspunse Codreanu surizând.

— „Acum n'ai poftiți și la culcare, v'eți fi ostenit de-atâta plimbat; și bate vântul. Dar să veniți în vârful degetelor, nu cumva să deșteptați pe Niță și pe Behrend”.

— „Aia dorm tun, mătușico”, strigă Codreanu tocmai când se pierdura după colțul casei.

Mătușa Ana voia să se ridice de pe coate și să se retragă din fereastră, când i se păru că aude un șopot în apropiere. Se inclină atunci și mai tare în grădină și ascultă. Și cum își întoarse capul cu urechea dreaptă spre partea de unde venia șopotul, lumina de lună îi căzu în față. Un fior nedeslușit îi atinse pielea obrazului. Inima-i zvăcni și ea închise ochii. Razele de lună îi luminau pleoapele, cari rămaseră mult timp închise.

Nu erau șapte de graiu omenesc ci vântul care se cam întefise. Și mătușichii Ana îi plăcea să asculte vâjăitul vântului mai bucuros decât orice pe lume. În romantismul ei își inchipuia că vântul este oftatul pământului și scâncetul lui de durere, iar altădată i se părea că-s șoptele lui de iubire. Și cum văzu astăzi pe Codreanu și pe Grete preumblându-se prin grădină braț la braț, mătușica avu un moment de slăbiciune și nu ar fi știut ce să facă de mulțămire, că tocmai în momentele acelea începuse vântul să bată.

Acum îl asculta cu pleoapele închise: Sălciile din fundul grădinii fășiau ca și când ai

frânge încet-încet câte-o frunză uscată, apoi ai lua deodată mai multe în palmă și le-ai face praf; și fășiutul sfârșia ca un ușor fâlfăit de pasări cari nu se văd. Câte-o clipă-două era apoi liniște deplină în întreaga întinderea câmpiei, liniștea, de care li-e frică tuturor oamenilor. Când simți mătușa Ana liniștea aceasta a pământului adormit, i se păru că e-1 apropierea unui uriaș, pe care-l vede-n pat dormind, dar care nu răsuflă; o cuprinse frica și deschise ochii mari pentru a se încredința, că-i singură și că pământul este cel ce nu răsuflă. Atunci ca printr'o minune își aduse aminte, că azi este Sf. Ilie și că în ziua de Sf. Ilie se logodise ea cu răposatul Cicoare. Două lacrimi de plumb își făcură loc pe sub pleoape și căzură grele pe pietrișul de lângă zidul casei.

În momentul acesta intrară și cei doi în odaie. Ei observară imediat schimbarea din fața mătușii, își făcură semn din ochi și Codreanu se grăbi să le dorească noapte bună.

Mătușii Ana însă și în pat i se păru, că mai aude straniul fâșăit al vântului, ca și când ai frânge în palme frunze uscate.

Cântece.

I.

*Comoara mea de visuri dragi,
De zâmbete curate,
Se stinge 'ncet — sliose flori
De viilor scutate.*

*Și-i noapte 'n jurul meu și-ascult
Un murmur ca de apă;
...Dar n'astept nici un sullet blând
Iubirea să-mi priceapă.*

II.

*Trec în largi rotiri domoale
Cărduri de cocoare
Tot mai greu văslind spre cerul
Tărilor cu soare.*

*Neguri grele, mohorite
Viitorul alungă,
Jalnic tremură spre seară
Clopotele 'n dungă.*

*Crește 'n urma lor urzeala
Clăpelor tăcute...
Unde-i craiul verii calde,
Zarea s'o sărute?*

I. N. Părvulescu.

Crăciun.

*Din pacea lumilor senino
Și din belșugul de lumină
Tu pace ne-ai adus cu Tino
Și-atâta dragoste divină.
Și-ai vrut la răsărit de soare
Smerită 'ntr'un colțuț de țară
Lumina vieții viitoare
Din ieslea rece să răsară;*

*Tu Domn al sferelor divine
Tu templul vieții ideale
Tu raiul l'ai avut în Tino
Și 'n lumea gândurilor Tale;
Isvorul tainic de lumină
Din cea eternă 'mpărăție,
Și azi pământul Ți-se 'nechină
Și-Ți cântă toți: Mărire Ție!*

Arad, 1912.

Marie Cioban.

HOBOSIA

Scrisoare din Italia.

— Crăciunul la Roma —
(Obiceiuri.)

Roma, Decembrie 1912.

Crăciun! cuvânt plin de farmec mistic, șoptit de mii de buze surzătoare! Crăciun! sărbătoarea pacinică, sărbătoarea familiei, la care cu tristețea se gândește și cel plecat departe de casă, și cel bolnav pe patul de suferințe. Crăciun! sărbătoarea aniversării Celui născut în iesle, îngânduratului și blândului Isus! Și copiii zâmbesc așteptând venirea Crăciunului, și familiile se gâdesc la cei depărtați și creștinii serbează cu sfîntenie această dată...

Originea Crăciunului.

În religia creștină, Crăciunul — toți o știu — reprezintă data nașterii Mântuitorului, dar cum s'a întâmpiat cu toate sărbătorile mari creștine, și aceasta s'a substituit unei sărbători, care era în obiceiurile păgâne, și cercetătorii acestor chestiuni au arătat că sărbătorile **dionisiace** și **antesterie** din Grecia antică au o mare asemănare și o oarecare apropiere cu Crăciunul creștin.

Alți cercetători au mers și mai departe și au arătat că adoratorii zeului persan Mithra, aveau niște sărbători numite Mithriace cari cădeau tocmai în ziua de 25 Decembrie, și cum cultul acestui zeu era în foarte mare înflorire în primii secolii ai imperiului Roman, adică tocmai în prima epocă a pătrunderii creștinismului printre Romani, creștinii, ca un element și mai mare de succes al triumfului religiei lor, au adoptat multe din obiceiurile cultului zeului Mithra, între cari și data aceasta a Mithriacelor înlocuind-o cu data nașterii lui Isus.

Lucrul nu este bine precizat, dar ceea ce se știe perfect de bine este că în prima epocă a creștinismului, s'a discutat foarte mult asupra datei nașterii lui Christ, și s'a sărbătorit această dată, când în ziua de 6 Ianuarie, când în Aprilie, când în Mai, iar un istoric, cu drept cuvânt a spus: „nu există zi din an, în care să nu se fi serbat data Nașterii lui Isus.”

Unii însă zic, că sărbătoarea aceasta s'a instituit în primul secol al erei creștine, sub papa Telesfor; alții de către conciliul din Nicea la 325.

La Roma.

Cine nu cunoaște Italia decât de departe, își închipuie poate că în Roma, orașul papilor, leagănul și începutul creștinismului, Crăciunul este una din acele zile mari, în cari mai bine poate decât oricând, se poate vedea adevărata sărbătoare, cu slujbe, cu rugăciuni, cu oficerii cum numai în orașul papilor pot să fie. Și ce diferență enormă este!

Crăciunul la Roma reprezintă aproape exclusiv sărbătoarea mâncării: toată lumea se prepară, în vederea meselor copioase cari se fac în acele zile

„Il Cottio”

Mai întâi, se începe cu ajunul. Este obiceiul la Roma, și în toată Italia, ca în ajunul Crăciunului să se mănânce pește. Cel mai nevoieș om nu se poate să nu mănânce pește, și numai pește în această zi, nu din evlavie, ci din obicei.

Pentru aceasta atât numărul chilogramelor de pește, cât și prețul, este în ziua aceea foarte mare.

Mai ales peștele numit capitone, un fel de țipar gros, este obligator, și nu vei găsi nici o familie în Roma, care în ajunul Crăciunului să nu mănânce capitone. Pe lângă el sunt o multime de alte feluri de pești gătiți în fel și chipuri diferite, cari acoper, masa bogatului și a săracului, și cari unul după altul, spre bucuria tuturor consumatorilor, vor dispărea în adâncimile stomacurilor.

Cantitatea enormă de pește ce se consumă în Roma, se vinde în noaptea ce precede ajunul Crăciunului. Este obicei, ca în noaptea aceea, lângă biserica San Teodoro, sub Palatini, să se facă târgul de pește, numit **il cottio**.

Grămezi, munți întregi de pești se înșiră în spațiul târgului, închis cu un grilaj de fier. Anul acesta au intrat în Roma peste 100 de tone de pește.

La ora 2 noaptea fix, sună un clopot; lămpile electrice se aprind făcând să strălucească

sub razele lor solzii aurii și arginții ai peștilor; porțile grilajului se deschid și primarul Romei intră ca să inaugureze **il cottio**.

Lume de tot felul vine să aziste, și alături cu popolana, care protestează că a călcat-o pe picior, este doamnă din aristocrație, care a venit cu automobilul care duuie afară, să aziste la nelipsitul spectacol.

Anul acesta prețul peștelui a ajuns până la 5,80 lei un chilo; relativ nu prea urcat, căci în alți ani, a ajuns până la 7 sau chiar și 8 lei.

Cele trei leturghii — Crăciunul.

A doua zi, mese mari, numai de pește, mese cari se fac seara, și sunt numite din cauza abundenței **cenone**, adică cina cea mare.

Și pe când lumea stă încă la masă, pe la orele 11 și jumătate noaptea, încep să se auză vibrări sonore de aramă, clopotele bisericilor în cari, în noaptea aceea, se face slujba.

Căci la Roma nu în toate bisericile, se celebrează în noaptea de Crăciun.

Și cântă clopotele, și tremură aerul limpede de vibrațiile lor sonore, și anunță omenirii că s'a născut Cel ce a mântuit lumea, și chiamă pe credincioși să vină între pereții sacrelor edificii, unde se vor celebra în noaptea aceea cele trei leturghii.

Dar puțini credincioși aleargă la chemarea vibratoare a acioaiei, și nu se îndură să se deslipească de paharul cu vin galben ca chihlbarul topit cu care continuă să ude peștele ce au mâncat...

Și în orașul creștinătății, foarte dese ori, se aude gluma aceasta de prost gust:

— Auzi clopotele? S'a născut!

Anul acesta ce o fi: băiat sau fată? — răspunde câte unul:

...Și trece și restul nopții, și vine și ziua, și cu dânsa Crăciunul.

În Roma, în ziua de Crăciun, acelaș aspect ca în or care zi a anului: prăvăliile toate deschise, vânzătorii ambulanti strigă pe strade în gura mare; jurnaliștii își asurzesc urechile oferindu-ți gazetele cu crima din strada cutare; măcelarul are șortul plin de sânge din ajun, cismarul bate cu ciocanul mai tare în talpa pe care o pune pe gheața lui Stan Păpușe... Nimic, nimic schimbat, nu se simte în lumea care trece în sus și în jos pe stradă, nimic extraordinar...

Doar cerul limpede, strălucitor de lumină și de azur, se desfășoară și mai clar, și mai mare peste bătrâna Roma, dând el singur, aceea senzație de sărbătoare ce se simte în aer în zilele mari...

După amiazi însă, lucrurile s'au mai schimbat: prăvăliile s'au închis, tramwaele și-au suspendat cursele, și o multime compactă a revărsat pe strade, pe pietre, prin grădinile publice, și atunci, Roma a luat cu adevărat aerul de sărbătoare, favorizată mult și de natură: o vreme limpede, dulce, o vreme de primăvară înaintată, când toată lumea iese pe stradă numai în haină. Ba câteva doamne deschiseseră umbrelele de soare...

Urările. — Cadourile.

La Crăciun, în toată Italia, se urează sărbători fericite și la mulți ani; aceste urări însă, sunt de două categorii: urările ce se fac între prietini, rude, superiori, și cari sunt numai verbale sau scrise, și urările ce ți le fac chelnerii, portarii etc., și cari sunt... sunătoare. Căci la Crăciun se dau bacșișuri tuturor cari în cursul anului te-au servit cu ceva; astfel poștașii, portarii, chelnerii, așteaptă în ziua aceea bacșișul ca ceva obligator și cât ce intri în vre-un local, imediat chelnerul îți prezintă pe o farfurie un calendar parfumat pe anul 1913, și cu un zâmbet foarte semnificativ, îți urează sărbători bune. Și după ce pui francul în farfurie, iei calendarul, iar seara, în casă, când faci bilanțul, găsești în buzunare 6—7 calendare parfumate cu 6—7 feluri de parfumuri, și mult mai puțini franci.

Tot la Crăciun se dau cadouri persoanelor cari merită o aducere aminte, atât prin poziția lor de prietini, cât și prin obligațiunile ce le-a făcut, și de regulă se dăruiește lucruri de mâncare, cozonaci, prăjituri, butelii cu vin, cu liche-ruri, cu șampanie... Tot la stomach se gândește mai mult lumea, și în ziua aniversării nașterii lui Isus.

I. T. Alian.

Abonații restanțieri.

— De vorbă cu domnul dela gazetă. —

Gazetele noastre tipă într'un glas, că plaga lor sunt abonații restanțieri. Cu zeci de mii se socotesc aceste restante la ziarele noastre mai de seamă. Cât va fi suma la toate? Dumnezeu știe... Dar de bună seamă aproape de 100 de mii! Și zările noastre se năpustesc asupra acestor abonați restanțieri și-i spală fără săpun și-l amenință, lucru mare, și dăscălesc publicul românesc. de se duce vestea. Dar restanțele rămân... Năpasta aceasta zice că nu are leac!

Nu sunt dintre aceia, cari se simțesc îndată atinși, și s'ar înțepa, de câteori se dă ceva în vileag ce nu-i pe placul mulțimii, sau tagmei din care fac și eu parte. Dacă m'ași fi formalizat, de câte ori s'au forțecut când de unii când de alții toate societățile și mișcările, la cari eram angajat și eu, — trebuia de mult să iau lumea în cap. N'am luat-o. Cei cu forțecările și-au făcut gustul și pe urmă, ce să facă, au tăcut!... Este deci lucru firesc, că nici dăscălitura ce s'a dat publicului din partea gazetelor noastre în chestia „abonaților restanțieri”, — nu m'a lignit...

Dar ea nu are să jignească nici pe alții mai irascibili decât mine...

Pentruce?

Pentru că mi se pare deplasată. Nu ne privește!

Nu pe noi, publicul cetitor, să ne dăscăliți, dlor dela gazete, — ci lăsați să vă dăscălim de astădată noi pe dvoastră! (De ce să nu gustați și dvoastră odată din plăcerea aceasta! Noi ceștialții muritorii și-așa ne luăm portia de dăscăleală dela dvoastră săptămână de săptămână și zi de zi!)

Așa dar, vă rog, să luați aminte!...

S'o începem îndată „dăscălește”.

Ce va să zică „abonați restanțieri”, dlor dela gazete?

Lucus a non lucendo!

„Abonați restanțieri”, — dați-mi voie cu toate restantele de 100.000 — nu există! Da! Abonat restanțier nu există, tocmai așa, cum nu există apă care nu e apă, fer care nu e fer și foc care nu e foc! Abonat restanțier e ceva paradox! Fiindcă abonatul nu poate fi restanțier, precum restanțierul nu poate fi abonat!

„Abonat” este cineva care a „plătit înainte” pentru o serie de lucruri sau servicii ce au a se da sau face rînd pe rînd ulterior. Am abonament la un barbier, înseamnă, că am plătit înainte o sumă de bani unui barbier care în schimb are să mă radă, rînd pe rînd, ulterior, de 10 sau 12 ori. Calificativul de abonat (ungurii zic foarte nimerit „előfizető” — „care plătește înainte”) îl primesc din momentul în care am plătit înainte pentru un serviciu ulterior, și nu mi-se mai poate aplica, îndată ce pe banii anticipați de mine mi s'au făcut toate serviciile pentru cari am plătit înainte.

Un abonat — absolut nu poate fi restanțier, căci dacă e restanțier, a încetat să mai fie abonat! Punctum!

Să mă ierte iubiiți mei amici dela gazetele noastre, să-i întreb: Bine pentru Dumnezeu, cum se fac la dv. abonamentele? Sau ce înțelegeți dvoastră sub abonamente?

Eu când aspir la titlul binemeritat de „abonat la „Românul”, iau o blanchetă de mandat postal și vă trimit, zicem 14 cor. și notez pe coupon, că banii sunt abonamentul meu la „Românul” pe lunile cutare. Din momentul ce au intrat banii aceștia la administrația dvoastră, eu sunt abonatul „Românului” pe timpul acela pentru care am plătit înainte banii. Și încetez de a fi abonatul dvoastră în momentul când au trecut lunile din chestiune. Din momentul acesta dvoastră nu mai aveți nimic cu mine. Dacă nu solvesc plata, nu mai sunt abonat și dvoastră nu aveți nici să-mi mai dați nici să-mi mai cereți nimic. Clara pacta boni amici.

Scurt, repet ce am zis, „abonat restanțier” este un paradox. În restanță — dacă e vorba — poate să fie față cu mine, abonatul, numai editura gazetei până la expirarea abonamentului meu — dar abonatul niciodată!

„Brașoave” — veți zice dvoastră — dar cum rămânem cu restante de zeci de ani!? Căci existența acestei restante este absolut reală!...

Vă rog de puțină răbdare. Indată!...

Am pornit dela dăscălitura ce s'a tras publicului cetitor pe tema „restanțelor de abonament”. Și mi-am luat voia să dovedesc că această dăscălitură este cu desăvârșire deplasată, fiindcă abonatul nu poate fi restanțier, și dvoastră nu puteți pretinde dela nimeni „restanța de abonament”.

Dvoastră aveți restante, dar nu la abonați! Și dacă le aveți — să nu fie cu supărare — asta-i o chestie, care pe noi „abonații” nu ne privește sub nici un raport... Asta e afacerea dvoastră particulară, pe care aveți să v'o reglați dvoastră, ca creditorii, cu debitorii dvoastră „ne-abonați”.

Că ați creditat prea mult, că aveți debitori răi de plată, — nu ne privește pe noi abonații. Căutați-vă banii pe calea justității și sănătății! Nu poate să fie om în toată firea, care să aibă ceva de excepționat în această măsură!

Dar o năpastă ca aceasta, dacă la proporții, — admit că se poate discuta și în public, — cu tot caracterul ei particular. Ați pus-o dvoastră în discuție. S'o discutăm deci!

Și acum să-mi dați voie să întorc foaia și să vă aplic domnilor voastre dăscălitura, ce ne-ați dat-o nouă!

Veți admite și dvoastră, că enorma majoritate a omenilor zilelor noastre, nu sunt cuprinși de fiorii delicului, atunci când trebuie să dea bani din pungă. Din contra. Operația aceasta este socotită — urbi et orbi — ca fiind cu desăvârșire neplăcută și nimic mai omenesc, decât a o amâna de pe o zi pe alta. Ei, dar amânarea aceasta constituie pe de-o parte o neplăcere mare pentru celce are să capete banii dela mine, fiindcă nu-l capătă la timp, — asta o înțelegeți mai bine dvoastră, — și o mare primejdie pentru mine, debitorul, căci dacă nu am dat azi 10 cor., peste un an-doi va trebui să dau poate 30—40 cor. deodată și atunci plata mi va fi o operație și mai dureroasă și probabil că iar o s'o amân și pe mai departe!...

Vedeți, iubiiți prieteni, dacă dvoastră a-ți ține să aveți numai „abonați” la gazete, atunci v'ați scuti de neplăcerea în cazul dat: paguba „restanțelor” și ceace e — de egală importanță — nu ați aduce nici publicul în dificultăți de plată: nu v'ați supăra pe public și nu s'ar supăra nici publicul pe dvoastră.

Din contra!... Afirm, că aveți datoră să nu credități pe nimeni și să aveți numai „abonați” la gazete și nu și restanțieri! Căci astfel — este chiar chemarea dvoastră — vor contribui la disciplinarea publicului. Gelegenhelt macht den Dieb. Nu dați prilej publicului să se incurce în datorii de prisos și fără rost. Nu faceți dvoastră, ca publicul să fie împins la neplăceri și perpleșită! Și ceata restanțierilor de azi o să vă fie mână recunoscătoare! Și fiți asigurați, nu veți pierde nimic, — ci veți profita numai, atât dvoastră cât și publicul!... Se vor burzului câțiva acum la început, dacă li se va uita foaia, fiindcă nu au abonat-o la timp... Dar le va trece de necaz, după câteva luni vor uita de supărare; „restanțele” vor deveni o noțiune din povești la gazetele românești. Și lucrul de căpetenie — repet: se va disciplina publicul și nu va fi împins să se incurce în datorii fără rost.

Răul acesta nu se poate vindeca decât cu energie și consecvență!

Și iarăși nu noi, publicul, ci dvoastră, cei dela gazete aveți datoria în mână și putina de lecurie, — dupăcum tot dvoastră și nu publicul este vinovat în chestie!

Nu o veți face, nu veți scăpa nici de restante nici de dăscăleală! Și mai pe urmă veți pierde dreptul să contați la compătımirea noastră, — un lucru pe care nu l-ar regreta în lume nimeni mai mult, decât prietenul dv.

Virgil Onișiu.

Tablou de Iarnă.

Fluturi albi se lasă 'n cet

Din văzduh să cadă

Și atărnă de copaci

Salbe de zăpadă.

*

Alb și somptuos covor

Pun peste cărare

Și pe strașinile vechi

Broderii bizare.

*

Nici un pas nu sună-acum

Lung se'ntinde drumul

Din hogașuri liniștit

Se ridică fumul.

*

Gura sobei spune rar

Basmе minunate

Din jăratec de rubin

Se aprind palate.

*

Eu privesc înflorat

Fantasmagoria

Basmelor care-mi aduc

Iar copilăria.

*

Șiruri lungi de amintiri

Inima mi-o frâng

De n'ar fi tovarăș focul

Aș putea să plâng.

Paris, 1912.

Alexandru Emil Lăzărescu.

Copil ceresc...

Copil ceresc ce te-ai născut
Cu chip de resemnare,
Să măntuiești o lume — vii,
Icoană blândă celor vii,
Durerilor liman și scut
Și farmec de alinare...

Copil ceresc încungiurat
De cetele de îngeri,
Când Te cobori blăjim și sfânt,
In lumea noastră pe pământ,
Noi Te rugăm cu gând curat
S-ascuți a noastre plângeri.

Și să le duci la Tron ceresc
Și lacrimi și suspine
Cu-ntreg amarul de dureri...
Și patimi rele și scăderi
Cu darul Tău dumnezeesc
Să le prefaci în bine...

Aurelia Pop.

De Crăciun pentru micii cetitori.

— După Fr. W. Fœrster. —

Demult, demult a trăit un împărat puternic care a străbătut cu oștile sale în țeri streine, arzând și prăpădind sate și orașe și târând oameni în prisoare. Faptele sale vitejești porunci împăratul să fie săpate în lespezi de granit, iar când simți că i se apropie sfârșitul a poruncit să-i zidească un mormânt tot din acelaș fel de petri și să-i îmbalsameze trupul, ca putreziciunea nimic să nu-i poată strica.

Numele puternicului împărat însă nu mai trăiește între noi, fața nu ni-se însenează și inima nu ne bate mai cu putere, când auzim vorbindu-se despre el. Și va veni o vreme, când nu va mai rămânea nici peatră pe piatră din clădirea mormântului său și când vântul și ploaia va mătura și cea din urmă rămășiță a lui, ca și cum nici când n'ar fi trăit.

Demult, demult a trăit însă și un om, care n'a avut soldați înarmați, n'a vărsat sânge, nici n'a pustiit locunțele altora. El ș-a săpat numele nu în lespezi de granit, ci în inimile oamenilor. El a întins mână de ajutor săracilor, a tămăduit pe cei bolnavi și a fost bun, blând și răbdător chiar față de tâlharii săi, cari l-au răstignit pe lemnul sfintei cruci, biruindu-i prin răbdarea și iertarea sa.

El nu și-a ridicat un mormânt strălucit ca alți împărați — și cu toate aceste vedeți pretutindeni în sate ca și în orașe, biserică închinată amintirii Lui — și astăzi răznuște întregă lumea nașterea lui Ius Christos, Mântuitorul lumii.

Vedeți: puterea cea blândă, bună, iertătoare și răbdătoare a iubirii este mai mare și mai trainică decât cea mai strașnic înarmată putere lumească. Ea lucește și chiamă la sinu-i pe cei rătăciți, întocmai precum lucește și ne chiamă dintr'un codru pustiu lumina ca ei părintești. Nu vă temeți nici odată că bunătatea inimei și iubirea se perde în zadar. Căci tot cuvântul blând și bun și toată iubirea într'adevăr mare rămân veșnice, sălășluindu-se în inimile curate, cari, dupăcum zice și Sfânta Scriptură, vor vedea pe Dumnezeu.

I. G.

Sfarmă-Peatră.

— Povestea pământului arător. —
De Victor Stancu.

Credem că și în viitor vor fi bunici cari vor spune nepoților povești. Dar în secolul minunilor tehnice, când miraculositățile poveștilor încep să fie lucruri comune, cunoscute de toți, se vor schimba și poveștile.

Tovăreșul lui Harap-Alb: Gerilă, care se pârăla la căldura celor 24 stângini de lemne și tot se văeta de frig e azi nimica toată pe lângă frigul ce se poate produce cu mașina lui Linde, care face aerul lichid. Un Harap-Alb în viitor s'ar putea lipsi de Gerilă, căci ar putea reci camera de aramă a împăratului Roșu așa încât de frig să se stângă și focul de sub ea dacă ar avea 1 litru de aer lichid.

Sgripturoaica lui Prăslea cel voinic, lăsat de cătră frații săi în prăpastia tărâmului celuilalt, cu puterea ei a ridicat pe Prăslea din adâncimea pământului pe tărâmul nostru, dar e nimica toată pe lângă puternicele ascenzori ale minelor în afunzimi de multe sute de metri. Sau, dacă Sgripturoaica străbătea și văzduhul și ducea cu ea oamenii poveștilor, n'avam decât să privim la aeroplanelle noastre și să nu ne mai mirăm de puterea celei din povești.

Poate câte o damă modernă de mai regretă că nu mai sunt și astăzi sgripsori. Anume se zice că puii au ascuns pe Prăslea sub un fulg de al lor. Ce mai pleureuse s'ar mai putea face din un astfel de fulg! Astăzi ca să locuniori o pălărie de dame cu pene trebuiesc cel puțin 2 pleureuse; dacă ar fi sgripsori, cu o singură pană s'ar putea acoperi nu numai pălăria, ci „diva“ înreagă ar putea dispărea de dinaintea oamenilor, de toate zilele și năcazurile. Doar fulgul acela neînsemnat al poveștii va mai rămânea demn de admirat, căci puterea Sgripturoaicei e de mult întrecută de puterea motorului de benzin.

Adio cal nezdrăvan, care mânca jărătic și avâna pe feciorul de împărat în slava cerului, văzduhul pământului deacurmezișul dela noui cătră soare printre lună și luferi stele mândre lucitoare! Vlaicu și Vuia al nostru și-au furat de mult acest meșteșug. Jăratecul tău îl folosim azi abia la locomotivele cari zboară pe pământ, fiindcă ar îngreuna prea mult pe acelea cari zboară prin văzduh.

Glasul smeilor se auzia peste o țară, iar prin telefoanele noastre poți vorbi peste zeci de țări. Smeul arunca buzdușul acela de 3 legii; tunurile uriaselor de pe oceanuri s'arle focul și gloanțele ucigătoare de zeci de ori mai d parte. Aproape tot ce eri părea minune. Se pare astăzi lucru de toate zilele; iar copilul zilelor noastre nici nu se mai miră când vede o locomotivă, o mașina de sburat, când aude glasul unui cunoscut la o distanță de sute de kilometri. Credem că tot ce nu putem face noi astăzi vor putea face cei cari vor trăi mâne. Mâne încă vor fi nepoți și bunici dar poveștile lor pot să fie altele, căci ei încă vor găsi o lume de care se vor mira. Vor vedea și ei lemnele străme în păduri și vor cerea să spuie povestea lui Strămbă-Lemne și vor vedea petri sfărmate și li se va spune despre Sfarmă-Peatră altfel de cum ni s'a spus nouă. Povești fără piper și fără poezie, dela sfârșitul cărora va lipsi: „Am încălecat pe o șea...“ căci vor fi povești adevărate.

... Și a fost odată un copil mic, ea voi de mic. Într'o zi s'a dus pe stradă, de pe stradă în câmp și din câmp a ajuns la o margine de pădure. Până la marginea pădurii nici nu s'a uitat înapoi și pe cărări necunoscute s'a pierdut și nu mai știa pe unde să se întoarcă acasă. A stat deci la marginea pădurii și a început să plângă și a se văita amar dar nime nu-i răspundea decât ehoule stâncilor din apropiere. Prin tufiș se respira cântăcele de leagăn ale cintezelor și din arbori răsua fluieratul compătimitor al meirlelor. Se mirau și-l compătimeau pe bietul băețel rătăcit. Dar așa se întâmplă când copii o iau de capul lor la drum!

Era cald și pe lângă foame îl mai chinua și setea. Nici el nu știa, dacă îi e mai foame ori mai sete. A cules fragi și afine să își potolească acești dușmani. Dar fragile și afinele sunt printre tufe și între ele e și mai ușor să te perzi. A ajuns într'un loc, de unde

nu se putea vedea decât un mic colțisor de cer prin spărături boltei de frunze ce era de-a-supra capului. În credința, că se reîntoarce a intrat și mai adânc în pădure, până când de odată a dat de tină mare, peste care nu putea trece. „Cine a mai făcut și tina aceasta — se gândia el, — nu a voit decât numai rău oamenilor.“ Iși aducea aminte ce bine era pe calea bătută din oraș și a început să judece cine a făcut petrele și nășipul de pe cale și de pe prundurile râurilor. De bună seamă — și-a zis el — este cineva, care ia peatra din stâncile munților și din ea face petricele și nisip.

Trebuie să fie acel cineva un om tare, care între degetele lui sfarmă peatra și o lasă sfărmată în râuri pe unde umblă el mai mult. Îi părea, că și vede pe acest Sfarmă-Peatră în o luntriță pe râu, cum are o bucată de stâncă la un capăt al luntriței și cum cu degetele lui puternice sfarmă și în palme rotunjește bolovanii, de parcă ar fi din lut.

Până când se gândea el așa iată că chiar ajunge de marginea unui râu de munte. Perri nenumărate pardoseau prundișul lui. Văzând atât amar de bolovani nu-și putea închipui să nu întâlnească în acest loc pe Sfarmă-Peatră. Din cotitura întunecoasă coperită de tufani pleacă peste râu îi părea că apare figura uriașului cu degetele măcinătoare de petriș și nisip și în gândul lui frământa cuvintele ce are să le adreseze rugându-l să sfarme și să presare petriș în glodul ce a întâlnit mai înainte. A așteptat o oră două și nu mai era mult până la sfârșitul soarelui, dar nimeni nu se arăta.

Râul curgea sgomotos ca toate râurile de munte, căzând de pe o peatră pe alta și rostogolind bolovanii din fundul alviei ducându-i mai departe. A devenit atent la această rostogolire și frământare de petricele din fundul apei. O peatră se ciocnește de alta, se sfarmă în cursul acestor ciocniri, rotunzindu-și colții și cantele. În frământarea aceasta vedea el cum din petricele colțuroase se fac petricele rotunde și nisip și nisipul în prav, care tulbură limpezimea râului. Așadar Sfarmă-Peatră e apa care în albia ei merge fără luntriță și petrele le sfarmă și macină fără degete.

Pare-că nu credea ochilor și a întrebat râul: „Tu ești Sfarmă-Peatră?“ Și râul a răspuns: „Da, eu sunt.“

Nu vă mirați dragii mei, că râul a răspuns. Toate lucrurile de pe lume răspund la întrebările ce le adresăm lor numai noi oamenii nu le știm și nu le pricepem totdeauna limba. De multe ori limba lor trebuie să o înțelegem nu cu urechile, ci cu ochii sau cu celelalte simțuri și dacă noi nu știm să o înțelegem, nu ele sunt de vină. Toate în lume ne răspund și așa a răspuns și râul la întrebarea ce i-s'a pus.

„Da, eu sunt Sfarmă-Peatră, căci aduc petrele din vârful munților, ca un ferestruu mă scorb în adâncimile stâncilor, le subminez și le fac să se prăbușească una peste cealaltă; mă furizez prin porii lor și le topesc măruntaele. Tu știi că toate petrele sunt cu mieci găurele. Voi cu ochii voștri nu le vedeți, dar simțiți că în acele găurele locuiește Magnificența Mea, dacă cântăriți o peatră umedă din vale și apoi mai târziu după ce eu am binevoit să mă îndepărtez din ea spre cer. Prin porii petrei de var străbat fără nici o greutate. Subpământul întreg e al meu și în el îmi fac peșteri și în peșteri, sau proptese prin columnade bolta plină de stalactiți, sau o sfarm cutremurând pământul și măcinând petrele ce se prăbușesc din boltele subpământene.

Nu crede că e lăudărosenie ce-ți spun. Tu nu ai văzut nici odată cum lucrez eu fiindcă voi vă vedeți paciența chiar și numai observându-mă, deși ar trebui să știți că muncă eu efect e numai acela, pe care a luminat-o licăririle pacienței. Trebuie să știți că eu am început cu transformarea petrilor dela începutul pământului. Cum era odată pământul! Un glob de peatră fără dungi și fără urme pe el și tot ce s'a făcut pe el, munți, văi, pământ arător și nășip volent ca al pustiurilor a fost făcut prin mine și cealaltă uriași frați ai mei cari sunt puși în slujba creațiunii... Credeți doar că a-ți avea voi păduri sau pământ arător dacă nu ași fi eu? Sunt tari pietrii dar e mai tare paciența mea.

În vârful muntelui, unde m'am coborât ca ploaie, pătrund în măruntaiele stâncii prin porii ei. Aștept eara când din curgătoare ce sunt

mă fac solidă. Alte corpuri când e mai frig se micșorează, se contractă, eu mă măresc și sfarm casa în care sunt și es la lumina soarelui și mă ridic la cer. Stâncă în care am înghețat eu se sfarmă nemernică, se prăbușește la vale, de unde alți frați de ai mei o prind și o rostogolesc măcinând-o și mărunțind-o în nășip și praf fin. Cu mine duc tot ce pot duce și pun în locurile în cari e mai în jos terenul și dacă nu e bine așezat îl pun în alt loc altădată. De atîția ani decând ctreier fața pământului abia mai este loc în care să nu fi așezat eu nășip și praf în care plantele și-au întins cu încredere rădăcinile. Te uită tot cât e câmp arător e pământ măcinat de mine. Puteri lăuntrice și războinice ridică ici — colo scoarța pământului în formă de munți dar viu eu și supun stâncile cerbicoase mărunțindu-le și cu sfărmiturile lor nivelez iarăș pământul făcându-l arător. În acest pământ arător crește rădăcinile scărilor mele pe cari mă ure iarăși la cer. Câmpiile și pădurile eu tot ce e verde în ele sunt ale mele, eu le susțin și eu le clădesc. Fără mine nici voi oamenii nu a-ți face umbră pământului. Pe lângă munca uriașă ce o isprăvesc eu, ce faceți voi oamenii? Ridicați suprafața pământului cu un morman seos din locul în care sunteți aruncați pentru vecie?...

Cu unda care spunea aceste lucruri s'a întors strengarul fuga iară în câmpie. Soarele era sfârșit de mult și paserile pădurii și-au adormit puii cântându-le la leagănul din ramuri. Au tăcut apoi și ele zicându-și noapte bună Râul abia se mai frământa în petricele din fund căci era ora liniștei și a odihnei.

Copii, dacă nu a-ți adormit până acum închideți și voi ochii!

Povestea călătorului.

Bate'n turnul catedralei, ceasu'n noaptea fără stele...

Bate ceasu'n turnul negru, ca un vestitor de rele...

Vântul urlă ca un monstru, ceva par'că vrea să spună

Și'n ecouri lungi se pierde tânguirea lui nebulă.

Bate ceasu'n turnul negru din fantastica cetate...

Ceva par'că vrea să spună de prin lumi necercetate...

Urlete de vânt sinistru rănesc noaptea cea adâncă...

...Cântece s'aud la geamul luminat și-acuma încă...

Șade-acolo o femeie, trist cântând ea stă și coasă

Și își leagănă copila mitică și frumoasă.

Soțul ei e dus departe cu corabia pe mare

Și în orice clipă chipu-i, pal în minte îi apare...

L'a visat că-i mort și trupul i-l'ă prins ai mării pești...

L'a visat tot rău și Doamne! nu mai vin de-o vreme vești.

Îl așteaptă când pe mare mor amurgurile 'n sânge,

Îl așteaptă, tot așteaptă și fără să știe plânge...

„O să vină, o să vină, vine poate chiar de seară,

Să-i sărut trudită frunte și obrajii lui de ceară!“

Lenes trec în vecinicie clipele ca 'ntotdeauna

Și deasupra catedralei palidă s'arată luna,

Iară vântul care urlă ca un monstru 'n disperare

Spune par'că basmul celor duși pe nesfârșita mare

Urlă vântul pe sub geamuri, ceva par'că vrea să spună,

De drumeți răpiți de valuri, de corăbii, de furtună,

Spune vântul par'că nopții, spune treptelor sonore

Despre morți ce poartă marea cătră portul Baltimore.

Robinson.

Pildă pentru democrație.

Din Biblie.

Interpreții evreiești ai Bibliei susțineau că Sfânta Scriptură fără o interpretare iscusită nu reprezintă o valoare indiscutabilă. Și ca să învedereze însemnătatea explicației ziceau că Biblia e ca apa, iar explicația ea vinul cel scump. De aceea în toate vremurile interpretarea în nesfârșite forme a adevărilor biblice a contribuit la statornicirea cultului omenimei pentru Sfânta Scriptură. Sunt interesante paginile Talmudului cu interpretările lui nu numai asupra adevărilor religioase ci de orice altă natură.

Democrația e un sistem de viață politică, cunoscut în vechime. Ori câtă parte de lumină prezintă ea, e capabilă de înfricoșate consecințe fatale.

Scriitorii talmudici ne prezintă următoarea parabolă pentru ilustrarea democratismului primejdios.

Un șarpe vânjos stetea incolăcit în bătaia soarelui sub o tufă la margine de pădure. Capul lui cu ochii sticloși, cu gura înarmată spre moarte străjuia trupul de-un metru de lung și coada din urmă, cari se simțiau într-o dulce pace și tihnă. Trupul gros și plin și coada nă-tângă, găsiră de potrivit a începe o discuție cu capul șarpelui. Începură cu domolul și glasul lor din ce în ce și-l agitau.

— Că nu-i cu cale, eu gogeamite trup lung și zdrăvăn să mă supun și să merg după capul mititel și scurtșor.

Coadă-i sări cu gura în ajutor trupului și infuriată zise:

— E vremea să mă considere și pe mine capul, și să nu mă mai târăe pe unde vrea el și eu să mătur pravul vostru.

Capul clătina ironic și le asculta aiurările până în sfârșit.

Tăcerea acestuia infuriă pe cei doi descosiderați.

În urmă trebui să intervină cu vorba de apărare.

— Ziceți, că sunt mai mic decât voi, dar în locul inelelor voastre păreții mei sunt din os puternic, cari apără doi ochi ageri. Imi arată calea să vă păzesc de prăpăstii, și două urechi cari ne înștiințează de venirea primejdiei, și gura e în stăpânirea mea, care cu dinții cei aprigi sfârteacă prada și înfricoșează dușmanul.

La mine e strâns tot ce are șarpele mai de preț. Fără de mine nimica nu ați fi.

Cei doi nu cedară, nici n'au vrut să înțeleagă. Capul n'avu ce răzbi cu ei și ca să le dovedească deșartăciunea își dete învoiala să asculte și el odată de cei ce erau în urma lui.

Se izbi deci coada în lături și o rupse înainte. — capul închise ochii și venia în urmă.

Dar coada nici ochi, nici urechi... nimic decât ambiție.

Dela primul pas o apucă razna peste niște măracini, cari cu toții gustară plăcerea de a înțapa și a pișca trupul șarpelui. Capul însuș avu să suferă.

Vărându-se cu mare chin printr'un gard au rășbit la lumină, și au ajuns chiar într-o cale. La câțiva pași niște cară încărcate cu povară.

Coadă apucă la ogașe și pleacă înspre cară. Nici ochi nici ureche să prindă de veste primejdia de moarte.

La câteva clipite carăle trecură dela acel loc, iar șarpele fu zdrobit și omorât în chinuri înfricoșate. Pieri și coadă și trup și cap.

Pieriră cele două cu al treilea dimpreună, fără a avea răgaz să mai zică cuvântul: De astfel de sfârșit e vrednic capul, care s'a lăsat înșelat de trupul nătâng și de coada cea ambițioasă.

Parabola aceasta are răsunset în multe locuri din Biblie.

Așa de exemplu la incidente istorice din viața lui Moise.

Când Dumnezeu i-se arătă în rugul cel aprins, de unde îi veni mandatul să plece în Egipt să snulgă pe frații săi din robie, ceru Moise un semn ca să-l cunoască poporul de liberator.

Îl întreba Dumnezeu: Ce ai în mână? — Ciomag!

— Aruncă jos ciomagul! — Ciomagul se prefăcu în șerpe înfricoșat și se înfioră Moise de el.

— Prinde-l de coadă, — îl prinse Moise și-l văzu iar ciomagul în mână. Ciomagul însă era semnul puterii și al conducerii. Câtă vreme Moise va ține ciomagul sus, va stăpâni, iar de va scăpa puterea din mână, în șerpe primejdios se va prefăce, care-l va mușca de moarte. Iară șerpele simbolizează anarhia poporului provenită din slăbiciunea și moleșirea conducătorilor.

Cât de mult se preocupă conducătorii evreilor ca în fruntea poporului să ajungă oameni vrednici se arată și din minunata parabolă a plantelor cuprinsă în cartea judecătorilor cap. 9 v. 8—15.

„Se duseră plantele să-și aleagă rege și ziseră cătră oliv: Stăpânește peste noi! și olivul le răspuse refuzându-le. Să-mi părăsesc eu grădina mea, pentru care Dumnezeu și oamenii mă pretuesc și să viu să stăpânesc peste plante? Și plantele se îndreptară spre smochin Vîno și stăpânește-ne! Nu cumva să mă las de dulceața mea și de fructele mele plăcute și să viu să stăpânesc peste plante!

Și se îndreptară cătră vie: Vîno și ne stăpânește! Și le refuză și via zicând: Nu cumva mă voi lăsa de dulceața mustului din strugurii mei, care înveselește pe Dumnezeu și pe oameni și să viu să vă stăpânesc pe voi! Despe-rații arborii se duseră la spin: Vîno, fii regele nostru! Iar spinul le răspuse: Dacă în adevăr vreți să mă puneți rege vouă, veniți și să vă sălășuiți sub umbra mea, iar de nu, foc să iasă din măracini și fum și cenușe să se aleagă din chedrii Libanului!”

Și în aceste zile ne înălțăm sufletul către cel ce a inspirat scriitorilor biblici atâtea idei mărețe și ne închinăm celui născut în iesle și în scu-tece înfășat în a cărui școală se învăța cum să ne ocărnuim și cum jertfa pentru ridicarea celor mulți determină valoarea celor vrednici a fi în frunte.

Roșia, la Nașterea Domnului.

Trandafir Scorobet, preot.

Felurimi.

Felinarul submarin. Poliția din Chicago, ca să-și îndeplinească mai bine atribuțiile sale în lupta răului, are o barcă auto-motrice, prevăzută cu un motor de 40 cai putere, în stare să meargă cu o viteză de 15 mile pe oră.

Pe puntea acestui *autoscaf* este o cabină mică, prevăzută cu toate cele necesare pentru ajutorul medical de urgență.

La jomătatea parapului *autoscafului* este felinarul submarin, care pe lângă noul a inven-tii lui, mai reprezintă și importanța utilității sale. Felinarul este compus dintr-un cub foarte solid în vârf căruia este un bulb cilindric, luminat cu o potanțialitate superioară. Printr-o priză triun-gulară de cristal, lumina se împărtășește pe o în-văntare mare, în fundul mării sau a fluviului. Puterea luminei este așa de mare, încât la o adâncime de șase sau șapte metri, și pe o rază de șase sau zece metri, se vede perfect de bine.

Utilitatea felinarului submarin este foarte mare, căci, pentru poliția din Chicago, a lumina fundul fluviului, însemnează a putea descoperi lucruri pe cari hoții, le va fi aruncat în apă, ca să scape de cercetările justiției.

Câteodată, cum se întâmplă pe malurile tuturor fluviilor și tuturor mărilor, dispar persoane fără să lase nici o urmă, făcând să se bănuiască vre-un delict. Felinarul submarin, poate descoperi corpul dispărutului, ceea ce însemnă că poliția va ști ce cale să ia, în cercetările sale.

Inteligenta animalelor. Toată lumea știe că sunt animale cari uneori dau semne de o așa mare inteligență, încât s'ar zice că reflectază la ceea ce fac. De cea mai multeori însă, animalele cari dau semne de inteligență, sunt cele mai do-

meștice, cele cari vin în contact cu omul, cum s'ar câinele, calul, pisica. Totuși, chiar și la animalele sălbatice, se văd semne de inteligență.

Un savant francez pasionat de zoologie, a lăstescit o boacă, învățându-o să-și sară pe ge-nunchi și să mărânce din bătaia lui. Nu este oare de mirare, ca un animal așa de fricos cum este boacă, cunoștea perfect de bine pe stăpânul său (să-și zicem „stăpân”) și când erau mai multe per-soane, se ducea drept la el.

Un alt naturalist, a făcut observații și studii lungi asupra furnicilor.

Mai multe zile, și la aceeași oră naturalistul pune o mână de boabe de grâu, lângă un furnicar. După puțin o mulțime de furnici se grămă-dează în jurul găului și bob cu bob îl carau în casa lor.

După cât va zile, naturalistul nu a mai pus găul la locul și uit.

În ziua întâi și la aceeași oră, o mulțime de furnici eșă grabte din furnicar, se duseră în fugă la locul și uit, și după ce căutară în sus și în jos, porniră care înătrun amărte.

Câteva zile în șir, se duseră cu grămada, și căntu grăul pe care nu-l mai găsiră; pe urmă umărul lor începu să se rărească, până ce nu mai veniră de fi!

În inteligența lor, furnicile au înțeles, că nu li-se mai dădea grâu gratis.

Pasările, în general, sunt animale inteligente. Mai de mult se credea că paările își fac cuburile împiosse numai din instinct. Azi însă naturalistii au demonstrat, că nu s'ar amăna un cub în altul, și conținea fi că un cub, variaza după necesitățile locului în care se construiește.

Relativ la inteligența pașărilor, să vă povestesc ceva foarte curios, a cărui autenticitate nu o garantez.

În Italia, la țară, casele au un clopoțel, care este legat cu o câmă de un mâner ce este afață, la poartă. O părehe de rândanele, începuse să-și facă cubul sub strașina unei case, tot mai pe unde recea sârma. Ori de câte ori se suna clopoțelul dela poartă, cubul se straca, din pricina sârmei, are se mișca. Stăpânul casei, urmărea cu curiozitate evenimentele de sub strașina casei sale, când într-o bună zi dănsul văzu cu mirare, că rândanele isprăviseră cubul, care nu mai cădea cu toată, că dănsul țese de clopoțel, aproape să upă sârma.

Minunat, se urcă pe o scară, și văzu, că rândanele, făcură de jur împrejurul sârmei un tel de mașon de noroi și de paie, prin care trecea sârma în voie, iar peste mașonul acesta, zidiseră cubul.

Nu este acesta oare un semn de inteligență?

Roma, Decembrie 1912. Dr. P. Robesco.

Glume.

Săracul!

— Ți-am prescrip niște prafuri. Să le iei de trei ori pe zi; dimineața, la prânz, și seara! Totdeauna după mâncare.

— Dar unde să le iau?

— Prafurile? La farmacie.

— Nu e vorba de prafuri, ci de bucate... Eu abia sunt în stare să-mi cumpăr mâncare pentru o singură dată pe zi!

Economia.

Soția doctorului V... a fost toată ziua după târgușel.

Spre seară vine acasă ostentă rău.

— Vai ce obosită sunt și nu mai pot de foamă!

— De ce nu ai intrat într-o cofetărie să iei ceva?

— Păi eu nu sunt așa de risipitoare ce celealte femei.

— Și n'ai cumpărat nimic?

— Ba da, are să-ți placă ce mi-am cumpărat. O rochie de 200 de coroane și o pălărie admirabilă de 85 de coroane.

KOVÁTS și THOMAY

fauri și căruțari în ARAD, strada Kossuth numărul 2.

Avem onoare a recomanda în atenția On. Public

atelierul nostru de ferărie și căruțarie

de bun renume. Experiența ne-am câștigat-o în fabrica de trăsuri Frații Köbler, liferanții curții ces. reg. timp de 7 ani, și astfel suntem în situația, ca să corespundem tuturor cerințelor.

Lucrăm trăsuri noi în orice execuție, reparând cu preț moderat.

Depozit de trăsuri gata :: :: Catalog gratuit și franco.

Cu deosebită stimă:

Kováts și Thomay,

fauri și căruțari.

Ko 622

Fu 620

Funkelstein József,

ARAD

Petöfi-utca (în casa lui Bing).

Cumpără totfelul de BUCATE. Tot acolo se pot căpăta diferite soiuri de SĂMÂNȚĂ în cantitate mare și mică. :: ::

mul, cum
animalele

ologie, a
ă p- ge-
est- oare
cum este
panul -ău
multe per-

ii și stu-

at'nalistul
un form-
se grămă.
l carau în

a mai pus

ultime de
duseră în
a în sus și

grămada,
; p- urmă
ară ce nu

ales, că nu

int-lig nte,
rie își fac
zi însă na-
ă un cub
riaza d- pă
te.

vă pove-
itate nu o

opot l, care
est- afa ă,
epu-e să-și
mai pe nnde
a clopot-lul
ina sârmei,
cu curio-i-
sale, când
că rându-
cād-a. cu
ape să upă

și văzu, că
-ărmi un
in care tre-
acesta, zi-

inteligentă?
Robescu.

e ici de trei
! Totdeauna

bucate... Eu
care pentru

ziua după

ot de foame!
să ici ceva?
e ce celealte

m cumpărat.
arie admira-

In magazinul lui

DOMÁN SÁNDOR

se găsesc

COVOARE PERSIANE.

Asortiment
= bogat. =

Infintat la 1858.

Infintat la 1858.

Mare depozit de

MOBILE**Rosmanith Albert és Fia**

ARAD, Andrassy-tér Nr. 9, vis-à-vis de Deutsch Testvérek.

Aranjament pentru salon,
sufragerie și camere de
dormit, în orice stil mo-
dern, dela cele mai simple
până la cele mai complicate.

Mare asortiment în mobile solide.

Comandele din provincie
se execută prompt. ∴

La cerere trimit catalog
ilustrat. ∴ (Ro 625)

Guttman și Berger

prăvălie de specialități
de modă pentru bărbați.

ARAD, bulevard Andrassy nrul 21.

Oferă bogatul său magazin înzestrat
cu cele mai frumoase și mai moderne
pălării, cămăși, gulere și manșete, cele
mai moderne cravate, mănuși, ciorapi,
ploiere, bastoane, chipiuri pentru sport
și orice articlii în această branșă.

Zilnic sosesc alte noutăți.

Comenzile din provincie se execută foarte prompt.

Gu 714

Roagă binevoitor sprijin:

Guttman și Berger.

Fa 712

Telefon 189.

Telefon 189.

Farkas Ábrahám

mare vânzător de rachiuri
Arad, str. Lázár Vilmos 1.

Oferă pentru sărbătorile Crăciunu-
lui și Anului-Nou:

cele mai fine romuri p. tea:

1 sticlă de 1 litru rom fin p. tea	240
> > > 1/2 > > > >	130
> > > 1 > > > de Cuba	180
> > > 1/2 > > > >	1—

Apoi, rachieu propriu de **prună** și de **drojdi**, tot-
felul de **licheruri** și **vinuri veritabile de deal** cu
cele mai ieftine prețuri, în cantități mai mari și mici.

MAȘINI ABSORBITOARE DE PRAF,

curățitoare de parche-
turi, vase de fiert, cu
electricitate, și fere de
călcat, — aranjamente
pentru electricitate,
candelabre pentru lu-
mină electrică, mașini
dinamice, — motoare
electrice mai ieftin se
∴ vând la ∴

Ka 696

Kalmár József

Arad, str. Salacz nr. 2.

Fond. în anul 1840.

Fond. în anul 1840.

**ARADI ELSŐ
TAKARÉKPÉNZTÁR**
ARAD, str. Atzél Péter 1. (Casa proprie).

Sfera de afaceri:

Escomptează foarte convenabil polițele din patrie și străinătate precum și hârtii de valoare sortate.
Acordă anticipații pe hârtii de valoare și mărfuri.

IMPRUMUTURI HIPOTECARE

acordă pe case și pe pământuri, precum și comunelor în bani gata sau pentru durată mai lungă pe hârtii de amanet.

Primește comisiuni pentru cumpărarea sau vânzarea hârtiilor de valoare, atât la bursele din Budapesta și Viena, cât și la oricare burse din străinătate.

Primește comisiuni pentru încasarea valorilor polițelor din patrie și străinătate și a hârtiilor de valoare sortate.

Primește spre depunere și păstrare hârtii de valoare, documente și alte valori.

DEPUNERI DE BANI.

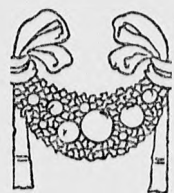
primește pe libele de bancă și pe cont-curent; asupra acestor din urmă se poate dispune prin cecuri.

După starea casei depunerile se replătesc și fără de abzițare.

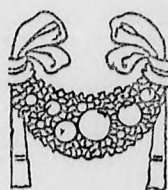
A 702

Direcțiunea Institutului

„ARADI ELSŐ TAKARÉKPÉNZTÁR”.

„COSINZEANA”

Cosinzeana e azi singura revistă literară ilustrată la noi, care apare regulat în fiecare săptămână, aducând ilustrații interesante din evenimentele însemnate ale zilei, articole îndrumătoare de actualitate, poezii, schițe, romane, originale și traduceri, bucăți alese de știință popularizată și pagini de modă cu ilustrații.

În jurul acestei reviste tinere, care e chemată a izgoni din familiile românești revistele străine de felul acesta, s'au grupat o seamă de scriitori cunoscători, de dincoace și de dincolo de Carpați, ca: *Ion Agârbiceanu, Zaharie Bârsan, Tit Liviu Blaga, Alexandru Ciura, Ilarie Chendi, D. N. Ciotari, Adrian Corbul, A. Cotruș, Ion Dragoslov, Victor Eftimiu, Elena Farago, S. C. Făgetel, Mihail Gașpar, Ion Al-George, Dr. M. Hârsu, Liviu Marian, Corneliu Moldovan, V. C. Osvadă, Oreste, Ecaterina Pitiș, Volbură Poiană, Aurelia Pop, Liviu Rebreanu, I. U. Soricu, Vasile Stoica, D. Tomescu, G. Todica, Vioara din Bihor* și alții.

„Cosinzeana”

e singura revistă literară la noi, care se redactează ținând întru toate seamă de recerințele și gustul publicului ce-

titor, publicând numai lucruri interesante, ușoare și educative. Nu dă publicului cetitor îndrumări politice, dă însă, ceea ce trebuie să dea oricare revistă de familie: *literatură ușoară, aleasă și distractivă, ilustrații frumoase și interesante, și informații științifice generale.*

„Cosinzeana”

nu e însă numai cea mai bine redactată revistă pentru publicul nostru cetitor, care duce *în fiecare săptămână* spiritul ei *sănătos și moral* în casa cetitorilor săi, ci e totodată și

cea mai ieftină revistă literară.

Abonamentul e:

Pentru Austro-Ungaria	pe un an	12 cor.
	„ 1/2 „	6 „
	„ 1/4 „	3 „
Pentru străinătate	pe un an	20 cor.
	„ 1/2 „	10 „
	„ 1/4 „	5 „

Pe lângă acest mic abonament mai împarte între abonații săi, cari plătesc până în 15 Februarie întreg abonamentul și 25 biblioteci à 10 cor. compuse din cele mai alese cărți literare.

Favoruri speciale

face abonaților, cari plătesc pe an abonamentul în loc de 12 cor., cu 15 cor., dându-le acestora

patru cărți literare gratis

și anume:

<i>Ioan Agârbiceanu</i> : Schițe și poezii	— — — — —	2.—
<i>Victor Eftimiu</i> : Poemele singurătății	— — — — —	2.—
<i>Alexandru Ciura</i> : Amintiri	—	1.60
<i>Liviu Rebreanu</i> : Frământări	—	1.50

Pentru suma de 3 cor. adecă, dă abonaților săi cărți în valoare de cor. 7.10, drept premii. Acest favor îl face și abonaților, cari pe un 1/2 an plătesc abonamentul cu cor. 7.50, și și celor cari pe 1/4 an plătesc cor. 3.75. În cazul acesta însă abonatul primește din cărțile amintite numai 1 carte, respective două, dupăcum revista o abonează pe 1/4, ori pe 1/2 an.

Toți aceia, cari doresc să aibe o revistă literară ilustrată săptămânală bine redactată și ieftină, să aboneze cu încredere revista

„Cosinzeana”.

Pe credit reviste nu se trimite înmănu. Abonamentul trebuie plătit înainte.

Administrația în Orăștie — (Szászváros).

WEISZ DÁNIEL

Iăcătuș artistic și pentru clădiri
ARAD, strada Deák-Ferencz nr. 28.

Execută orice lucrări în această branșă, anume: ferării pentru clădiri, gratii, fântâni, porți, jalușii de fier, vetre de fier etc. etc.

Construcții de fier în baza experiențelor câștigate în America și după : modeluri americane. :

Orice lucrări artistice se execută foarte prompt.
:- Reparări și verificări de cumpene. :-

Prospecte în provincă, la dorință,
:- se trimit gratis. :-

(Ve 710)

Magyar szalma anyağ gyár

societate pe acții în Arad

cumpără paie bune curate de grâu, cu preț potrivit. Tot acolo se capătă gunoii și șelac de cărbuni.

[Ma 642—]

Teatrul „Apollo”

In 7 și 8 Ianuarie n.

Bogat Program Comic:

■ Bancnota de o mie piesă hazlie în două acte. ■

■ ■ Afară de asta ■ ■

■ ■ Va urma încă: ■ ■

■ Curagiul telegrafistei mare dramă americană. ■

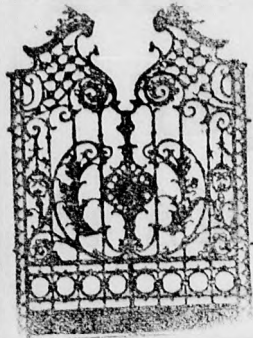
■ ■ ■ ■

MAÁR LAJOS és Testvére

fabrică de articli de lăcătușerie

ORADEA-MARE (Nagyvárad) strada Teleky n-rul 45.

Execuțăm: vetre de fert, uși din fier vărsat, uși pentru cuptoare, țînătoare de clădiri, uși pentru cuptoare de copt, uși pentru căminuri, cuptoare de tinichea.

Catalog de prețuri la dorință se trimite gratis. (Ma 426—)

Totfelul de
mobile de fer și
aramă, matrate,

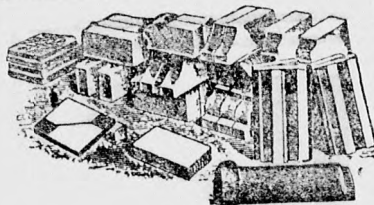
se vând cu prețuri favorabile la

CZELL și FRANCK

fabrică de mobile de fer, aramă și bănci pentru școale

BRĂȘOV.

Catalog de prețuri în limba maghiară și germană, se trimite gratis.

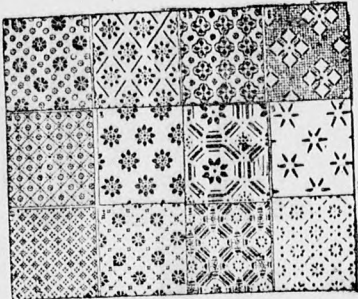
(Bo 423—)

Bozsó Mátyás

fabrică de ciment și întreprindere de zidire

Alba-Iulia (Gyulafehérvár)

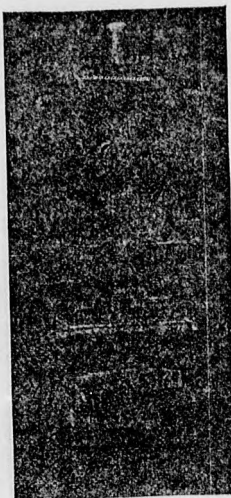
Execuțăm: padințări de terazzo, — granit, — mozaic, — beton, — cheramit și — mozaic: precum și canale de beton și fundamente pentru mașini, lucrări de ciment și beton, iesle, fântâni arteziane și basenuri, poduri etc. cu prețuri moderate; serviciu prompt.

TABAKOVITS EMIL

inginer și zidar

ARAD, piața Tököly Nr. 2. a.

primește și execuțăm prompt tot felul de lucrări în branșa clădirii în stil mai mare, planuri, prospecte etc. etc. : lucrări de artă. :

In atențiunea senatelor școlare!

Distins de către camera comerțală și industrială din DOBREȚIN.

KASZÁS GYÖRGY

ATELIER DE TINICHERIE PENTRU ZIDIRI ȘI LUCRĂRI DE ARTĂ

NYIREGYHÁZA str. Debrecen 7.

Oferă rezervoarii de apă pentru sălile de învățământ. Din ține, cu picioare, 2—2 buc. vase smălțuite de băut și o țasă pentru pahare.

Catalog de prețuri gratis

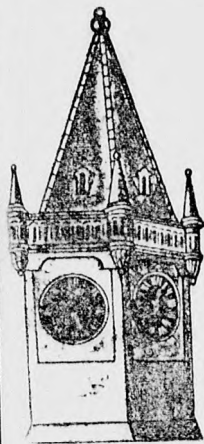
Correspondență în limba maghiară și germană. (Ka 479)

Fabrica nouă de
OROLOGE DE TURN

Szánthó Gyulafabricant de oroloage pentru turnuri
Nagyvárad Damjanics-u. 30.

(Casa proprie).

Recomandă introducerea admirabilelor oroloage de aramă, cari trebuiesc trase tot la 2 zile odată, pentru biserici, palate, primării, fabrici și căsărni. Se pregătesc oroloage pentru prețuri concenabile, garanție mai mulți ani. Repararea oroloagelor de turn se execuțăm cu mințiitate.

(Sa 88—60)

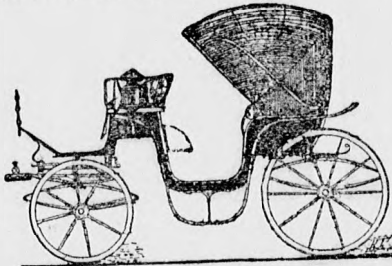
Heinrich Rastel

Ra 70—80

fabricant de trăsuri,

Sibiu, Strada Rosenanger 18.

Aduc la cunoștința on. public din loc și provincie, că țin în depozit cele mai moderne TRĂSURI precum și totfelul de CĂRUȚE.

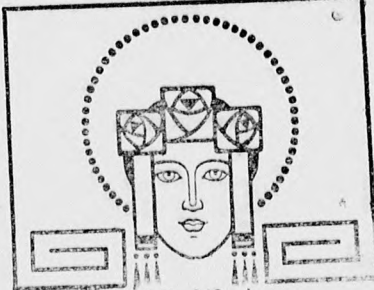
Primesc ori-ce lucrare de reparare și transformare, vâpsire și pregătire de șele în preț foarte ieftin. o o o

Mierzinsky Ferencz

atelier fotografic

TIMIȘOARA-FABRICĂ, bulev. Andrássy nr. 12.

Lucrări fotografice excelente, înmăriri în acvarel platină, oleu și argint bronz după orice tablou. Specialități: fotografii de copii și grupuri, precum și totfelul de lucrări în aceasta branșă, cu prețuri foarte moderate, execuție elegantă. Seara fotografieri la lumină electrică. Telefon 13—41.

(Mi 649—)

VINURI

vechi și noi de vândut.

Adresați-vă cu toată încrederea la proprietarul de vii din Șiria (Világos) **Petru Benea**, căci vă trimite numai vinuri bune, curate și pe lângă prețurile cele mai moderate.

Vinuri vechi: Vin alb 76 fl. — Rizling 82 fl. — Roșu 1 cor. — Sill 78 fl. — Carbenet 1.10
Vinuri noi: 64—66 fl.

Rachiu de treve 1 cor. 80 fl. — Rachiu de treve (comină) specialitate 2 cor. 20 fl. — Rachiu de drojdii 2 cor. 40 fl.

Vinul să expedieze cu rambursă dela 50 litri în sus sub îngrijirea mea proprie.

Vase dau imprumut pe timp de două luni. Pentru Calitatea vinului garantez.

Bo 327

Petru Benea
propr. și neg. de vinuri
Világos (Arad m.)

(Bo 38-52)

Botházy László,

sculptor și întreprinzător de beton și piatră de artă, depozit de nisip. Nagyvárad, — Erzsébet-utca.

Primesc ori-ce lucrări ce se refer la brânza mea precum lucrări la edificii și cripte cu diferite expoziții, de piatră și marmoră, apoi cruci, monumente, etc. — Lucrez în beton cu mare pricepere, precum caldărăm de beton, canale, poduri de beton cu fier, table de ciment, bazine de asfalt. Trimit desennu și catalog. — Voiesc să atrag atenția on. public prin lucru bun și prețurile ieftine. **Liferez pietri și nisip în cant. mare.**

GHEORGHE SZÖCS

:: CROITOR CIVIL ȘI MILITAR ::

BRAȘOV,

Strada Mihael

Weiss nr. 10.

[Casa proprie].

So 94-40

Deposít de cele mai nouă stoffe indigene și din străinătate — Serviciu prompt! Prețuri solide!

KUN ENDRE,

atelier cu mașini electrice pentru ascuțire artistică și homoru.

Ku 39-60) **SZATMÁR,**

Casa-Lévay, vis-à-vis de Tribunal.

Se recomandă pentru pregătirea și ascuțirea oricărui soi de cuțite, ca cuțite pentru căsăpie și bucătărie, pentru masă și bricege, unelte pentru ciobotari și coșocari precum și ascuțirea bricelor pre lângă prețuri convenabile și execuție ireproșabilă.

La trimiteră a 6 brice barbierilor costă 1200 leu numai pentru 5.

MASINI

pentru industria cimentului,

Fabrică pentru țevi de ciment, presă pentru table de ciment și aranjează fabricii complete din ciment

Hazai famlamez és cze-menygyári gőggyár r.-t.

BUDAPESTA, VI.,

Retter Ferencz-u. 66.

TELEFON: 98-13.

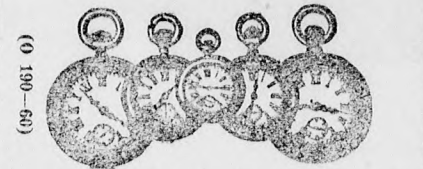
(Ha 140-120)

CAROL ORENDI junior,

orologier și aurar.

ATELIER DE REPARAT OROLOAGE ȘI BIJUTERII

NAGYVÁRAD, Teleki utca 24.

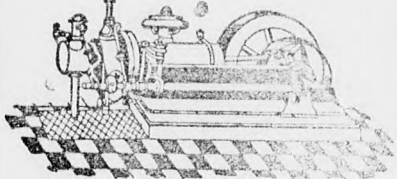
Reparaturi speciale de oroloage și bijuterii, pe lângă garanția. Atelier provăzut cu cele mai moderne unelte. Ține în depozit toate părțile componente și rezistente de oroloage. Asigurarea oroloagei a sticlelor dela oroloage contra spargerii. Reparaturi de oroloage de precizie. Prețuri ieftine. Lucrare esecelentă.

Körber József és T-sa

LUGOJ, strada Timișorii n-rul 28.

(Casa proprie)

Lăcătușeri, atelier pentru repararea mașinilor, instalatori de apaducte. Atelier entru repararea pom-pelor, a mașinilor cu benzină, motoare, mașini cu aburi și mașini agricole.

Lipire autogenă cu cea mai deplină garanția Atelier special. Turnătorie de fer și oțel. TELEFON 184.

KUGEL KÁROLY

FOTOGRAF

TIMIȘOARA-CETATE (TEMESV.-BELV). str. Jenőfőherceg nr. 14.

Pregătește fotografiile cele mai moderne, măriri de fotografii familiare, grupuri și tablouri după orice fotografie veche, cu prețurile cele mai ieftine. Execut cărți postale cu fotografii, fotografii pe porțelan pentru pietrii monumentale, după orice fotografii. Comandele din provincie se execută prompt și conștiințios.

(Ku 108-)

Premiat la a. 1902 din partea expoziției Industriale din Becicherecul-mare.

BERBERSZKI MIKLÓS

păpușar, (Be 30-70)

— Nagybecskerek. —

Liferează în țară și străinătate păpuși de piele, păslă, mătase și catifea, pentru bărbați, dame și copii cu prețurile cele mai ieftine. Serviciu prompt. — Catalog trimis gratuit. — Revizătorilor li-se dă rabat.

Gratis

nu, dar pentru prețuri foarte ieftine poți să cumperi cele mai bune oroloage, oroloage cu pendul, de părete și deșteptătoare, precum și bijuterii de aur și argint și articlii optici la

Szentgyörgyi Gy. Gyula
orologier

Sătmár — Szatmár,
str. Atilla nr. 1.

Pentru orice fel de reparări și cumpărări de oroloage ofer garanția.

(So 150-80)

Avis!

Am onoare a aduce la cunoștința on. public că am preluat ospătăria

„Rozsa bokor”, din str. Fábrián-László Nr. 7.

(vis-à-vis de fabrica MAXIM I. VULCU), care o voi conduce cu cea mai mare promptitudine.

Cu deosebită stimă :

Hangai Sándor,

Ha 672

ospătar.

Voiți să faceți economie de bani la comenzile de haine? Comandați haine la atelierul de croitorie pentru domni a lui

Ilie Nișulescu
LUGOJ, strada Timișorii n-rul 28.

(NI 450-30)

Unde se pregătesc cele mai moderne haine pentru bărbați și băieți, tot felul de costume, pardesiuri, paltoane, și a. m. din cele mai bune stoffe englezești cu prețuri moderate.

Pentru Crăciunul ortodox

cele mai ieftine jucării se vând la:

Magazinul Eisele

ARAD, str. Coak-Ferencz nr. 2.

(E 713)

Mașini de cusut SINGER bicieleto gramofoane plăci

mai ieftine se pot căpăta la

Habán József

műszerész (mechanic) (Ha 200-60)

Budapesta, VII. Almásy-tér 14

Catalog de prețuri ilustrat se trimite gratis.
Corespondență în limba germană și maghiară.

Reparări execută ieftin.

ILIE BURĂ

lăcătuș artistic și pentru zidiri,
BISERICA-ALBĂ Str. Orșova Nr. 4 (casa proprie).

(Bu 110-60)

Primește ori-ce lucrări de bransa aceasta precum: stringerea cu fer a zidurilor, pregătirea de porți și garduri de fier, balcoane, trepti, îngrădiri de morminte, cămine și cuptoare etc. executate artistic și prompt. Primește totodată spre efectuare totfelul de reparaturi atingătoare în bransa aceasta pe lângă prețuri ieftine și serviciu punctual.

Cumpărați fabricație indigenă!

CARL HEMPER

și fiul,

prăvălie de tricouri și împletituri,

SIBIU, strada Kempel 9.

Recomandă fabricațiile sale pentru cari garantează anume: ciorapi, călțuni, mănuși, jachete pentru dame și copii, ciorapi pentru turiști din păr de capră, haine de copii și alte multe lucruri:

Ciorapi se pregătesc ieftin și bine.

En gros.

He 73-30

En detail.

„ARIEȘANA”

INSTITUT DE CREDIT ȘI ECONOMII, SOCIETATE PE ACȚIUNI.
TURDA.

AVIZ.

Subscrisa direcțiune având în vedere de-o parte situația pieții de bani, iar de altă parte din culanță față cu deponenții săi a decis ca începând cu 1 Ian. 1913 să fructifice depunerile — atât la centrală cât și la filiale — până la **5000 cor. cu 5 $\frac{1}{2}$ %**, iar dela **5000 cor. cu 6%** netto.

„ARIEȘANA”

Institut de credit și economii, societate pe acțiuni.
TURDA.

A 669

Direcțiunea.

CEL MAI BUN ȘI MAI IEFTIN ASORTIMENT pentru procurarea ornamentelor bisericesti, pentru toate bisericile gr. or. romane și sarbesti.

Anume: Odăjdii colorate și negre, acoperaminte, prapori mari, steaguri pentru biserică, candelă, cruci, baldachin, ripide, icoane sfinte, icoane ruse și de totfelul, icoane istorice, etc. etc.

În atelierul men pregătesc cel mai bogat iconostas și morminte sfinte pe lângă prețurile cele mai avantajoase.

Cele mai moderne pălării preotești.

Haine pentru domni preoți, brăne și camlăfec. Pregătesc bine și prompt vestulute preoțești, căci am un croitor foarte isteț. La dorință dau detaluri și totfelul de modele. Asigur cumpărătorii mei, că vor fi serviți în modul cel mai bun, căci am numai materie de prima calitate și cea mai bună, dar vând mai ieftin ca ori unde în alt loc. Comandă ezeut momentan în modul cel mai prompt și conștientios.

CATALOG ILLUSTRAT TRIMIT GRATUIT.
Cerând comande abundante, rămân cu stimă

Nicola Ivkovics, Ujvidek

Strada Duna n-rul 10, (Casa proprie.)

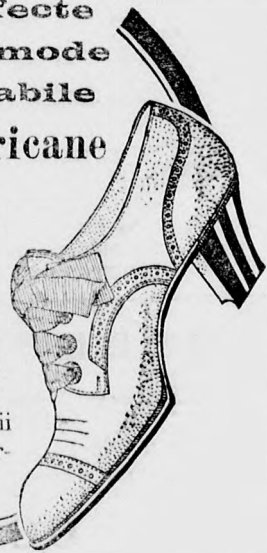
THE VERA.

American Shoe

Cele mai perfecte
Cele mai comode
și mai durabile
ghete americane

din timpul modern pentru dame, domni și copii se află numai în asortimentul prăvăliei de ghetă, pălării și articlii de modă pentru bărbați alui

Made by
Rice & Hutchins
Boston, Mass. U.S.A.

BUCHSBAUM és T-sa

ARAD. Telefon 442.

Cereți prospect!

(Ba 233)

MANDEL ZSIGA

orologier gluvaerglu-optic

DÉS-Fóttér

Sucursala Gyulafehérvár

Cel mai mare depozit de tot felul de ciornice de aur și argint precum și ciornice de metal și nickel. Articli de argint de China Berndorfer Cristofle și tacâmuri de argint. Ochelari și zwickeri de Rathenov. Articole optice de aur și argint Gramophoane și plăci. — Reparaturi solide și ieftine. Serviciu conștiincios. Prețuri moderate

(Ma 182-30)

Cea mai ieftină sursă de cumpărat!!

Am onoare a aduce la cunoștință on. public din Arad și provincie, că în atelierul propriu țin cele mai moderne pentru bărbați, — femei și copii. **ghete** Principiul meu este: ghetele din magazinul să fie pregătite din materialul cel mai bun. Ghetele de fabrică nu țin deloc în depozit. Execuție după măsură, cu prețuri ieftine. La comenzi din provincie e suficient a se trimite desemnul piciorului. Rog on. public să se convingă despre execuția elegantă, durabilitatea și ieftinătatea ghetelor executate în atelierul meu.

(Ga 424) Roagă binevoitorul sprijin:

Gara Miklós atelier de ghetă pentru domni și femei

ARAD, strada Hunyadi n-rul 3.

Bereczky Zoltán

atelier de croitorie pentru domni Cluj—Kolozsvar. In colțul străzilor Unió și Rozsa. —

Magazin permanent de materii din țară și străinătate pentru toate sezoanele. Comandele din provincie se execută prompt. E suficient a se trimite o haină croită

:: bine :: (Be 157-60)

In atențiunea băcanilor!

MORI pentru MAC

și **CUMPENE**

excelente și cu prețuri moderate se capătă la fabrica

THINSZ A.

BUDAPESTA, IX, str. Liliom 50.

TI 163 60

Cine dorește să cumpere pianе bune, pianino, harmoniu de școală sau organe

să se adreseze cu încredere către

Salonul de pianе F. A. KAUFFMANN in SIBIU (Nagyszeben) Gr. Ring nr. 14.

Unicul reprezentant pentru:

Bösendorfer! Calitate cunoscută, atestate dela artiști în broșuri sau la dispoziție în orice timp.

Zeitter și Winkelmann! Fabrica de pianе din ducatul de Braunschweig-Lüneburg, (cea mai recentă distincție: Diplom d'Honneur 1911 la expoziția din Turin.)

Reinhold! Liferantul conservatorului de muzică din Praga și a mai multor școli de muzică membru în comitetul școlii a societății fabricantilor de pianе din Viena. Posesorul mai multor medalii. (Ka 91—)

Frații Stingl! Liferanti de curte, premiați în mai multe rânduri; s'au vândut 1500 instrumente!

Reparaturi se fac solid și ieftine.

Folosește Doamnă

„Crema Margit“ a lui Földes

ca fața să-ți fie curată, tineră și plăcută

„Crema-Margit“ este materia cea mai plăcută de înfrumusețare a doamnelor din elită și este cunoscută în toată lumea. Putere nelintrecută, stă în compunerea ei norocoasă, pielea o întinereste și rezultat favorabil se poate vedea în decurs de câteva ore.

Deoarece „Crema-Margit“ o imitează și falsifică, Vă rugăm a cere numai în cutii închise cu marca originală, pentru că numai pentru aceia își ia orice răspundere fabricantul.

„Crema-Margit“ e nestricăcioasă, nu conține untură, compoziție neamestecată, care în străinătate a produs mare senzație.

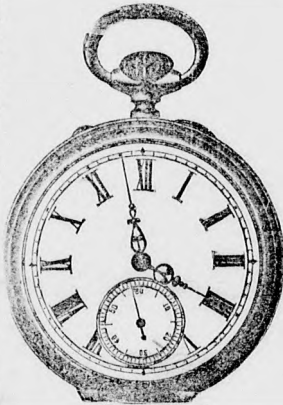
Prețul 1 cor. ◀ Săpun Margit 70 fil, ▶ Pudra Margit 1.20 cor.

FABRICA:

Laboratoriul lui Földes Kelemen

(Fo 225-100)

ARAD.

(Ba 147-104)

Cele mai bune

oroloage

cele mai solide și cele mai moderne

juvaericeale

atât pe bani gata, cât și în rate pe lângă cheltuielile de 10 ani și prețuri ieftine, livrează cea mai bună prăvălie în aceasta privință în întreaga Ungaria

Brauswetter János

orologer in SZEGED

CATALOG CU 2000 CHIPURI SE TRIMITE GRATUIT.

Notăz că numai aceia vor primi catalogul gratuit cari îl cer cu provocare la ziarul „Românul“ (adecă scriu că a cetit anunțul în „Românul“). Corespondențele se fac în limba maghiară, germană și franceză.

STEFAN SLADEK jun. fabrică de mobile

VÂRȘET, strada Kudritzner n-rul 44-46.

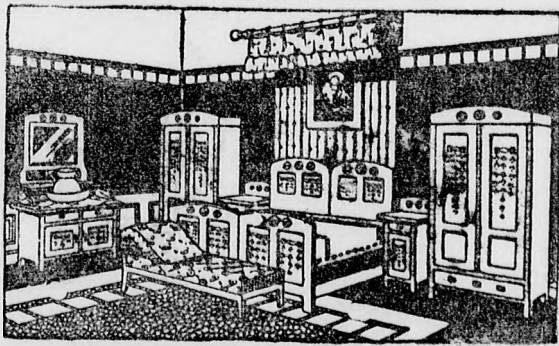
Cea mai renumită

mare fabrică de mobile din sudul Ungariei (VERSE CZ).

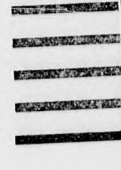
Sa 113-120

Pregătește mobilele cele mai moderne și luxoase cu prețuri foarte moderate.

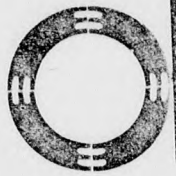
Mare depozit de pianе excelente, covoare, perdele, țesături foarte fine și mașini de cusut.

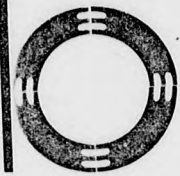
LENGYEL LŐRINCZ

 fabricant de mobile și tâmplărie de lux, furnisor al curții regale și al curții A. Sale

 :: arhiducelui Iosif, ::

ARAD, Andrásy-ut nr. 21.

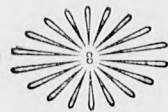

Asortiment bogat permanent de aranjamente complete pentru locuințe și
 :: mobile singuratice. ::

Prospecte, planuri și proiecte de spese se execută la dorință, gratis.

12 buc. cartoline poștale cu fotografia proprie pentru prețul de 2 coroane execută

URAI JÁNOS

Atelierul fotografic al A. S. imp. și reg. arhiducelui Iosif, ::

ARAD, Forrai-u. 1.

: Atelierul este încălzit ziua întreagă. :

CAZANE pentru fierberea rachiiului

Aranjamente pentru fabricii de SPIRT.
 MAȘINI pentru straturatul vinului și pentru opărirea vaselor.
 Prețuri moderate!
 Condiții favorabile de plată!

MAGYAR RÉZMŰÁRUHAZ, RÉSZVÉNYTÁRSASÁG
Ujpest, Strada Gyár nr. 15. (Ma 164-30)

Comandele cu cea mai conștiințioasă și punctuală

Premiat cu medalia de aur. Fondat: 1867.

EMERICH BOKODY și FIUL

Atelier de colorat și fabrică de curățire pe cale chimică
SIBIU—NAGYSZEBEN strada Sag nr. 32.

Recomandă colorarea și curățirea pe cale chimică a hainelor de dame și bărbați, perdelelor, lucrurilor brodate și de mână etc. în bucate gata sau desfăcute deolaltă, pe lângă o executare conștiințioasă și recunoscută de solidă.
 Am introdus: desinfecțarea și curățirea penelor, la caz de urgență în timp de 12 ore. (Bo 92-30)

Hainele doilor se execută cât se poate de repede.

Premiate cu medalia de aur.

Roate de tors

Cea mai mare fabrică pentru articlile de lemn și de galantarie provăzută cu motor electric.

Emil Krauss,
SIBIU—Hermannstadt—Nagyszében Margarethengasse nr. 5.

Execută cele mai bune roți de tors, din lemn bun și uscat, cu mers liniștit, pentru fiecare bucată se dă garanță.
 Totodată îmi permit a aduce la cunoștința stim. mușterii că execut orice lucrări în branșa mea. Lucrări solide și ieftine.
 (K 123—)

ATELIERUL DE FOTOGRAFIAT A LUI

CI 136-60

Csizhegyi Sándor
 Cluj-Kolozsvár, piața Mátyás király-tér nr. 26.
 (Lângă farmacia lui Hintz).

Aci se fac și se măresc cele mai frumoase fotografii deasemenea acvarele, picturi în olei, specialități în pânze ori mătase, cari prin spălare nu se strică. La firmă fiți cu băgare de seamă să n'o confundați, Cluj (Kolozsvár), Piața Mátyás király-tér nr. 26, lângă farmacia lui Hintz, — Referindu-vă la acest ziar veți avea favor în preturi.

SCHWALB ADOLF fia **VILMOS**
 tinichigiu și mier.

BUDAPEST, VII. Yerseny-u. 8.
 (Colțul străzi Murányi)

Pregătește totfelul de lucrări de tinichigiu, articole pentru bucătărie și gospodărie, unelte pentru miere. Fabricate de specialitate: măsurile de litru din tinichea albă ori nickel, canele pentru olei, laek ori petrolu, faclă, lămpi de carbid și alte articole tehnice.

Cassete pentru bani.
 Catalog trimis gratuit și franco.

Hlobil János

Primul institut cu putere electrică în Lugoj pentru văpsirea stofelor, curățirea chimică a îmbrăcămintelor — și spălarea cu aburi —

LUGOJ, str. Bisericii 6.
 TELEFON: 218.

Primește totfelul de comande pentru văpsirea și curățirea hainelor de bărbați, dame și copii; precum și spălarea gulerilor, manșetelor, perdelelor și călcarea lor pe lângă prețuri ieftine. Comandele din provincie se execută prompt și conștiințios. (Ho 534-30)

Cine voește să cumpere

INCĂLTĂMINTE

fabricate în țară într'adevăr fine, comode, elegante și durabile acela să cumpere cu încredere dela

IOAN VUIA, Sătmár
 (ZATMAR) Deák-tér.
 — (În casa lui Keresztes András). —

Ține în magazinul său de ghetă bogat asortat numai ghetă și cioboate pregătite în țară din piele fină veritabilă cu prețuri foarte moderate, fabricate imitate nu are și marfele sale în privința execuțiunii drăgălașe sunt neîntrecute. — La dorință se pregătesc totfelul de ghetă și cioboate după măsură.

Cea mai ieftină sursă de cumpărat este firma

Welther János, pălărier

Făgăraș—Fogaras, bulev. Francisc Josif

Au sosit noutățile cele mai moderne de păării de toamnă și de iarnă: modeluri pentru femei, păării de plisă, catifea, double și păării de pănură, cu prețurile cele mai moderate. Articlile de modă p. bărbați: mare asortiment de păării de piele de epură, tari și mari. Păării și chipiuri pentru școlari, mare asortiment, dela cor. 2-3. Primește spre executare tot felul de păării spre reparare și văpsire, după cele mai noi modele. Păării de dohu se execută imediat. (We-503)

Florăria grădinarului
artistic și comercial

PAUZĂR SÁNDOR

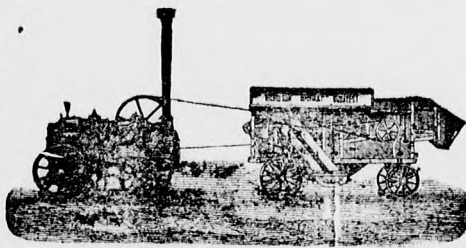
Se află în **ARAD**
Strada Weitzer János
(Palatul școalei noi de fete).
Grădinăria: Mică laca.

Pa: 700

=: Schliek-Nicholson =:

Fabrică și birouri: Budapesta VI, Váci-ut numărul 45—47. Fabrică de mașini, vagoane și năi, soc. pe acții N-r 1 telefoanelor: 74-16, 74-17, 98—58, și 114—65. ::

Motoare - Diesel

System
„Nicholson-Lietzenmayer“

- Motoare absorbitoare de gaz sistem „Luther-Münzl“ turbine de gaz sistem „Melmps-Pfenninger“, mașini cu aburi, mașini pentru năi, cazane pentru aburi cu țevi de foc și pentru apă, aparate pentru curățirea apei. Aranjamente complete pentru stabilimente frigorifere, — fabrici de gheață, — abatorii, — stabilimente termochimice, — fabrici de zahăr, — fabrici de spirt, — cherestrae, — fabrici de țiglă și pentru alte stabilimente industriale. Turbine și pompe circulare, cu apăsare mică și mare. Țevi din fer turnat, țevite și cu mănunchiu, pistoane, poduri de fer și mecanisme p. coperișe, ținătoare și stâlpi cu cuie, scripte și vârtejuri. Vagoane de tren p. persoane și mărfuri, precum și pentru trenuri electrice. Tot felul de mașini și obiecte de fer vărsat p. clădiri, turnătorie de metal și statui. Mașini agronomice: garnituri pentru mașini de îmblătit, mașini de sămănat, tăietoare „Ásványi“ pentru tulpă, ciururi pentru bucate, pluguri, mașini pentru nutrețuri, mașini cu motoară pentru sămănat etc. Vapoară pentru transport de persoane și de mărfuri, șlepură, pontoane, mașini de desnomolit, vârtejuri notătoare, elevatoare et.

Berăria și restaurantul „Millenium”.

Am onoare a aduce la cunoștința on public,
că în localul meu se poate căpăta în stare
proaspătă berea

„Márciusi kiviteli Szt.-János” a lui Dréher.

Noul și elegantul separeu stă în toată
vremea la dispoziția on. societăți și a celor
ce fac oște.

Su 692

Bucătărie exceientă ungrească.

Vinuri excelente de podgorie.

Cu stimă: **SCHUCH FERENCZ,**
proprietarul berăriei „Millenium”.

Despărțământul de amanetare al institutului **Aradi Hitelbank és Takarékpénztár** **(Arad, Salacz-Gyula, 6)**

În decursul anului 1912 a acordat la 14500 deponenți împrumuturi în suma de 300.000 cor., dela 3—2000 cor. Institutul e crescut zilnic de câte 180—220 perscane, deponenți și alții, cari sunt serviți prompt și cu mai mare afabilitate. Interese — în senzul legi — se compută numai pentru periodul cât a fost obiectul depus la bancă iar dacă sustragerea lui se face înainte de termenul de scadență interesele pentru timpul restant se restituiesc.

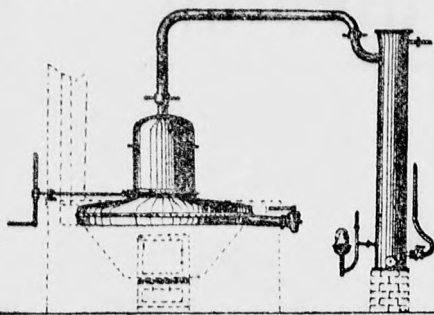
Depunerile de bancă se fructifică cu 5°.

Direcțiunea institutului:
(Aradi Hitelbank és Takarékpénztár).

Arányi Adolf, fabrică de obiecte de aramă

Ujpest Lőrincz-u. 7. (in casa proprie.)

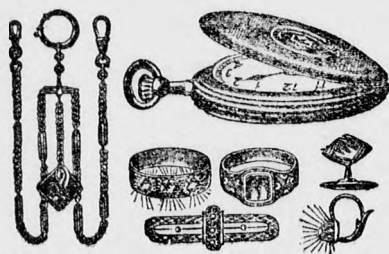
Fabrică și livreează, în cea mai excelentă execuție: **CAZANE** de fier rachie, precum și garnituri complete pentru fabrici chimice, fabrici de bere, alcool și rachie, mai departe vane de scaldat, — sobe pentru camere de baie, cazane și căldări cu vatră și în fine țevi de aramă roșie cu prețurile cele mai ieftine. Catalog trimis gratuit.

Becker Lajos

ciasornicar și giuvaergiu

Temesvár-Józsefváros str. Hunyadi și colțul străzii Misi

Mare magazin de orologioare de Elveția, de aur, argint, oțel și nichel, orologioare de părete și cu pendul. Bijuterii fine și articlii de briliante, obiecte de lux veritabile de argint, și argint de China. În marele meu atelier de bijuterii se execută tofelul de reparări, și se reparază cu specialitate bijuterii și ciasornice pe lângă garanția.

Prețuri moderate! Serviciu conștiințios!

(Be 535-10)

Instalată la anul 1750.

GUSTAV GROISBECK

strungărie de lemn cu putere electrică.

SIBIU, Elisabethgasse nr. 1.

Execută tofelul de lucrări solide în bransa strungăriei, lucrări de lemn și galanterii, specialist pentru roți cu spițe, premiat de două ori cu medalie de aur.

Reparaturile se execută prompt. Lucrări de strungărie ieftine.

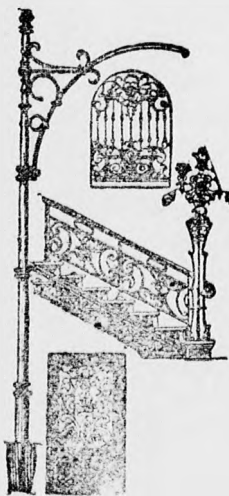
Urmasul lui GROSZ FRIGYES OLASZ ANDRÁS

LĂCĂTUȘER PT. ZIDIRI ȘI PT. LUCRĂRI DE ARTĂ ALBA-JULIA (Gyulafehérvár) V., str. Széchenyi nr. 7.

Execut tot felul de lucrări în bransa mea, și anume: aranjamente pentru zidiri, porți de fier, gratii, grilajuri pentru morminte, lucrări de lăcătușerie, acoperise de sticlă, reparări de mașini, zidiri pentru încălzit și cuptoare de fert, precum și reparări, obiecte de lux, etc. etc., cu prețurile cele mai convenabile și serviciu prompt. Rog binevoitorul sprijin al on. public.

Cu stimă: (O 183-30)

Olasz András

NUMAI ÎN SALONUL DE MODE GEORGE RUMMEL

SIBIU, HONTERUSGASSE Nr. 5

se execută costumele cele mai bune și strict englezești, precum și alte haine. Pune la dispoziția stim. dame cele mai nouă și clasice jurnale. Ori-ce comandă se execută în 8-10 zile. — La damele din provincie iau probe în 6 ore de două ori. Haine de doliu le execut în 12 ore. — **Convingerea e siguranța cea mai bună!** — Rugând sprijin

Cu stimă:

GEORGE RUMMEL

(Ru 66-30)

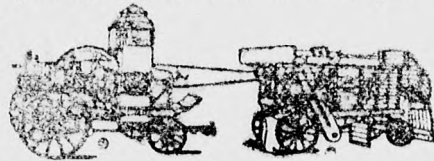
I 192-60

O. Ilioviciu

lăcătar artistic de mașini, motoare și edificii
Bistrița-Besztercze.

Execută tofelul de lucrări în bransa zidăriei și lăcătușeriei precum și ferării pentru zidări noi, porți de fier, balcoane, trepte, garduri pentru morminte și mașine de gătit. — Reparează pe lângă garanția orice fel de mașini agricole, motoare, mașini de cusut, biciclete, cumpene — cu prețurile cele mai convenabile. □

(Si 4-40)

Unde

se pot cumpăra cele mai bune și elegante **plioiere? numai**

la fabrica **Gustav Schmidt**, SIBIU Piața-mare în palatul **Bodenkredit**

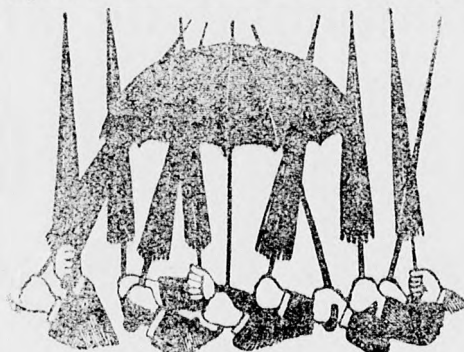
se pot afla noutățile cele mai moderne

En-tout-cas

și

plioiere

pentru dame și bărbați în executare perfectă și estetică, de calitate cea mai bună **cu prețurile cele mai ieftine.**

L. 1 592

Atelier pentru fotografii artistice.

Eugen Lippert

Bistrița, Kleiner Ring nr. 5.

Cel mai bun și mai elegant atelier în localitate

Execută portrete, grupuri de familii, societăți și alte grupuri. .. Tablouri.

Specialități:

Fotografierea copiilor. — Inmărimii.

Portrete executate pe hârtii moderne și elegante. .. Fotografii pe porțelan.

Semi-email.

Tableuri durabile. Prețuri moderate.

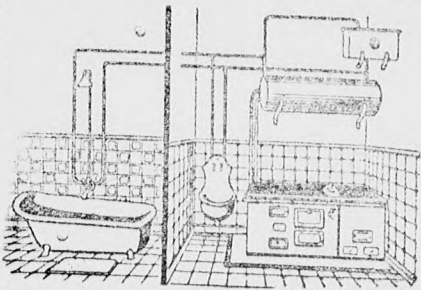

Cata og și prospecte și tu îți a obligamânt de-a cumpara.

Frații Klubitschko

atelier pentru instalațiuni electrice și de altă putere, apaduce, vane de scaldat, colorifer și canalizare. — Atelier de mașini, lucrări de aramă și lăcătușerie în **SIBIU**, Elisabetgasse Nr. 50

Rugăm on. public pentru încredințarea ori-cărei lucrări de branșe. Totodată ne luăm voia ai atrage atențiunea asupra

clouzetuli rezistent la îngheț,

invenție proprie. Brevetată sub Nrul. 53932.

Are calitățile: 1. Se poate monta în orice loc, fiind eschisă posibilitatea de

la îngheța apa. 2. Prin spălarea repede folosește apă puțină. 3. În urma construcției simple, funcționează sigur și îndelungat. Este îndeosebi de recomandat la casele vechi, deoarece introducerea se face cu mică cheltuială. — Este deci interesul proprietarilor de case ca să caute a și aproviziona casa cu astfel de clozet. Instalateurilor și negustorilor dau rabat.

Ne luăm voia mai departe de a recomanda în atenția onoratului public: vase de aramă, căldări de aramă și picioare pentru căldări de tinichea.

Executare solidă la orice lucrare!

Ve 701

Cel mai practic cadou pentru Grăciun!!

Dacă într'adevăr voți să cumpărați

GHETE BUNE ȘI IEFTINE

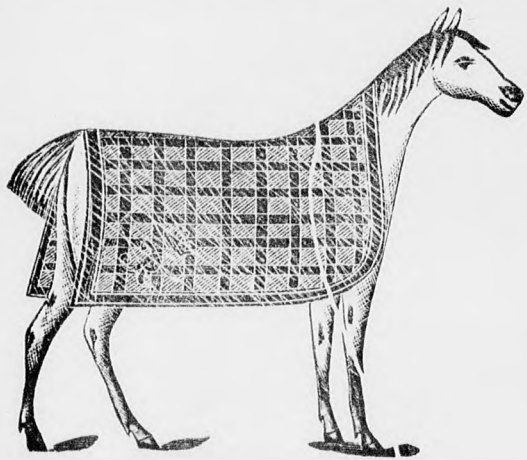
apoi să cercetați cu încredere prăvălia de ghete pentru bărbați și pentru femeii a lui

WEISZ MÁRTON

ARAD, str. Deák-Ferencz nr. 6.

unde se vând ghete în orice mărime și în execuția cea mai elegantă, executate în atelierul propriu.

Comenzile se execută prompt.

Magazinul cel mai mare, mai sigur și mai ieftin de cergi (procovițe pentru cai). ::

Fabricație din țară.

Toffelul de cergi pentru cai, cergi pletoase de Brașov, cergi tivite fin pentru cai, cergi pepita de Ardeal, cergi albe cătânești, învăltoare pentru institute, cergi pentru călcatul rufelor.

Fabrica de funărie pentru economie, frânghie de legat, sfiori, mreje pentru pescari, coșeri-mreje pentru piață, frânghii, pentru întinsul rufelor. Aparat de gimnastică.

Magazin de ponevi, saci de cânepă, in și jută.

Vânzare: în mare și mic. — Magazin de industriale ardelene și de Bacica.

Reich B. Károly Fia és Tàrsa

Re 621

ARAD, Andrásy-tér (Casa Verbos).

Asociațiile halelor de mobile aparținătoare societății „Országos Központi Hitelszövetkezet”.

Asociațiile din Budapesta:

1. Hala de mobile sub patronajul soc. »Budapesti asztalos ipartestület» (VIII., bulev. József, nr. 28) și (VIII., bulev. Üllői nr. 18).
2. Budapesti Műasztalosmesterek Lakásberendező Szövetkezete (V., Báthory-utca 4. szám).
3. Egyesült Fővárosi Műbutorasztalos-Mesterke Szövetkezete (VI., Liszt Ferenc-tér 13. szám).
4. Műbutorasztalos Mesterek Szövetkezete (IV., Váci-utca 40. szám).
5. Asztalosok Központi Bútoráruháza (VI. Anker-köz.)

Asociațiile din provincie:

1. Aradi Butorkészítő Iparosok Szövetkezete
2. Békéscsabai Butorkészítő Iparosok Árucarnok Szövetkezete
3. Brassói Butorkészítő Iparosok Szövetkezete
4. Cze lédi Asztalosok Butorcarnok Szövetkezete
5. Debreczeni Butorkészítő Asztalosok Árucarnoka
6. Erzsébetfalvai Asztalosmesterek Butorcarnok Szövetkezete (Kossuth-utca 22)
7. Györi Butorkészítő Iparosok Árucarnok Szövetkezete
8. Hódmezővásárhelyi Szövetkezeti Butorcarnok
9. Kassai Butorkészítő Iparosok Árucarnok Szövetkezete
10. Kecskeméti Butoriparosok Árucarnok Szövetkezete
11. Kolozsvári Butorkészítő Iparosok Árucarnok Szövetkezete
12. Miskolci Asztalosok Butorcarnok Szövetkezete
13. Pozsonyi Szövetkezeti Butorcarnok, Rózsa-utca 15. szám
14. Szegedi Butorkészítő Iparosok Árucarnok Szövetkezete
15. Soproni Szövetkezeti Butorcarnok
16. Székesfehérvári Butorkészítő Iparosok Árucarnok Szövetkezete
17. Temesvári Butorkészítő Iparosok Árucarnok Szövetkezete
18. Ujpesti Szövetkezeti Butorcarnok
19. Zombori Butoripari Árucarnok Szövetkezete

Aceste hale de mobile valorifică mobilele executate de către micii industriași, membri ai acestor hale și deoarece fiecare obiect este examinat de către o comisiune numeroasă, aceste hale au putința ca să ofere garanță pentru calitatea mărfurilor vândute.

In Croația:

20. Zágrabi Asztalosok Árucarnok Szövetkezete három-négy teleppel (cu trei-patru ateliere)

Premiat: Expoziția internațională de modă, Paris 1911: Grand Prix și med. de aur.
Premiat: Expoziția universală din Roma 1911: Grand premiu și medalia de aur.

La „Croitoria universală”

I. PETRASCU

SIBIU, strada Cisnădiei 30.
Telefon nr. 172.

Croitorie civilă și militară.

Mare depozit de stofe engleze și indigene, precum și totfelul de articole militare.

Pe 264-30)

(Ma 181-60)

Mandler János

intreprindere de beton, placi artificele și teracotă

SZEGED, strada Bihari nr. 1.

Primește spre executare totfelul de lucrări în branșa lui, și anume: teracotă, canalizare, betonare, conducte

de țevi de lut și ciment, uscarea pereților umezi, trepte (scări) de piatră artificială, pereți, conuși „Rabitz”, inele pentru fântâni, bazeuri, fântâni artesiane și vâlcele executate neexcepționabil și cu prețurile cele mai moderate.

Cu prospecte servesc gratuit.

Bordi András, blănar

ORAȘTIE (Szászváros) Ország-ut nr. 14.

Își recomandă în atenția on. public din localitate și provincie bogatul său asortiment de blănărie cu prețurile cele mai convenabile. Articole de fabricație proprie; mantale de blană, blană de călătorie, mașoane, boare, căciuli pentru domni și doamne, ultima modă și lucrate cu gust. Prețuri ieftine. Primește orice lucrări de blănărie pentru prefacere, căptuire, căptușirea și colierea mantalelor. Serviciu prompt și conștiințios. Numai marfă bună și execuție de I-ul rang.

(Bo 465-)

De aproape 50 de ani renumita firmă

Heldenberg

din Sibiu str. Cisnădiei 9

este cel dintâi și unicul magazin de pianuri și harmoniuri al Transilvaniei, al cărei proprietari sunt specialiști în construirea pianurilor și au și diplomă de conservator. Își recomandă la caz de lipsă de

pianine, pianuri și harmoniuri,

instrumentele alese cu pricepere dela cele mai bune firme cu cele mai ieftine prețuri de fabrică pe lângă deplină garanță.

(Ho 321-30)

Dacă voiți să aveți o vatră bună de fierț (Sparherd) și un grătar elegant și ieftin să vă adresați atelierului electric de lăcătușerie a lui

Franz Junginger

TIMIȘOARA - G. ATE (Temesvár-Byv.) S. longasse 2

Depozit de vetre de fierț gata. Catalog de prețuri gratis și franco.

(Ju 172-30)

Karton Aladár

„Alba” fabrică de ghips Orăștie-Szászváros.

Oferă ghips fabricație proprie, fabricat după sistem englez brevetat, de-o soliditate mare deci un ghips special de stucatură pentru sculptură modele și alabastru

care poate suferi mare mixtură, — expediat prompt și eventual pentru expediere mai târzie, cu prețurile cele mai moderate.

Faceți o încercare, deoarece cine lucrează cu ghips „Alba” face economie în bani!

K 135-30

Prețuri ieftine

Aurel B. Grün și Frații

SIBIU-NAGYSZEBEN Fleischer-gasse nr. 5.

In prăvălia noastră de sub acest număr se pot cum-păra pentru prețuri favorabile stofe pentru costume în cele mai moderne modele mătăsuri în toate colorile existente draperii de dantele, zephyruri engleze pentru cămeși de bărbați și bluze. Flanele Tennis în calitate, cari nu-și pierd culoarea, mare asortiment de dantele, albituri pentru bărbați, cele mai bune fabricații de gulere și manșete, cravate, corsete și toate necesariile de croitorie.

(Gu 568-30)

Prețuri ieftine

Serviciu prompt și solid.

Hainele nu se mai strică!

și nu mai trebuie curățite cu perla dacă le dai spre curățire la Institutul Văduva Engel Vilmos, în Făgăraș.

Provăzută cu mașini moderne și aranjată pentru curățirea chimică a hainelor, vopsirea stofelor și curățirea penelor de perini. Pentru curățirea unei îmbrăcăminte de bărbați 3 cor. La comanda dela 10 cor. în sus expediția se face franco.

Hainele de bărbați, dame, și copii, perdelele, broderiile, stofele mobilelor sau penele de perini. Paltoane de piele se vopsesc în colorii întunecate, durabile și cu garanță. Vopsirea hainelor de doliu se execută grabnic.

(E 504-)

(E 708)

Telegramă din

Gambrinus

Budapesta, bulev. Erzsébet nr. 27.

Singurul local din țară, unde
se dejunează pe lângă ..

muzică militară!

În sărbători și duminica dimi-
neața. — Zilnic d. a. ojină pe
lângă concert, seara concert sim-
fonic cu întreaga orchestra sub
conducerea personală a dnilor
dirigenți. ..

Proprietar :

Oláh Gyárfás Mihály.